

a magyarországi szakképzés

rövid áttekintése

A magyarországi szakképzés

rövid áttekintése

Az Európai Unióra vonatkozó nagy mennyiségű információ az interneten is megtalálható. Ez az Europa szerveren keresztül érhető el (<http://europa.eu>).

A katalógusadatok a jelen kiadvány végén találhatóak.

Luxemburg: Az Európai Unió Kiadóhivatala, 2011

ISBN 978-92-896-0820-6

doi: 10.2801/87548

© Európai Szakképzés-fejlesztési Központ (Cedefop), 2011

Minden jog fenntartva

Az **Európai Szakképzés-fejlesztési Központ** (Cedefop) az Európai Unió szakképzési referencia központja. Tájékoztatással és elemzésekkel szolgálunk a szakoktatási és szakképzési rendszerekre, politikákra, kutatásokra és gyakorlatokra vonatkozóan.

A Cedefop 1975-ben, a Tanács (EGK) 337/75. számú rendelete alapján jött létre.

Europe 123, 570 01 Thessaloniki (Pylea),
GÖRÖGORSZÁG/GREECE
PO Box 22427, 551 02 Thessaloniki, GÖRÖGORSZÁG/GREECE
Tel. +30 2310490111, Fax +30 2310490020
E-mail: info@cedefop.europa.eu
www.cedefop.europa.eu

Christian F. Lettmayr, *megbízott igazgató*
Tarja Riihimäki, *az igazgatótanács elnöke*

„A Magyar Köztársaság Kormánya tudatában van annak, hogy a magyar gazdaság nemzetközi versenyképessége növelésének, a fenntartható gazdasági fejlődés biztosításának elengedhetetlen feltétele a magas színvonalú szakképzés, amely az egyén képességeinek kibontakoztatásával, a fiatalok sikeres életpályára való felkészítésével, a felnőttek számára pedig a szakmai karrierjük fenntartásához, illetve a hiányzó szakmai készségek megszerzéséhez szükséges tudás biztosításával szolgálja az állampolgárok jólétének növekedését.”

1057/2005. (V. 31.) kormányhatározat
a szakképzés-fejlesztési stratégia végrehajtásához szükséges intézkedésekről

„A Kormány programjának "Versenyképes Oktatást és képzést!" című fejezetében célként határozta meg, hogy a szakmai képzés szerkezete, a végzett tanulók száma és felkészültsége minél jobban és rugalmasabban alkalmazkodjon a gazdaság, a munkaerőpiac igényeihez, piacképes tudást adjon a tanulók számára és tegye őket képessé saját vállalkozás indítására, képzettségük állandó megújítására. E törekvések sikerességét a gazdasági kamarák szakképzés területén folytatott tevékenységének erősödése is segíti. A gazdasági kamarának meghatározó szerepe van a duális képzés megerősítésében, a gazdálkodó szervezetek szakképzésben vállalt szerepének növelésében és ezáltal a gyakorlati oktatás során életszerű körülmények közt megszerezhető munkatapasztalat biztosításában.”

Keretmegállapodás Magyarország Kormánya és a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara között a szakképzéssel kapcsolatos feladatok átadásáról,
2010. november 11.

Előszó

E magyarországi szakképzést bemutató rövid kiadvány meglehetősen érdekes időpontban jelenik meg. Európa megalkotta az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés 2020-ig szóló stratégiáját⁽¹⁾, melyben a szakképzés központi szerepet játszik. Kiemelt céljai magukba foglalják az oktatást és képzést érintő EU szintű referenciértékeket, de a tagállamok saját nemzeti célok meghatározására és teljesítésére is felhívást kaptak. A szakképzésre meghatározott, 2020-ra elérendő ambiciózus célok és a 2011-2014-es időszakban elvégzendő feladatok támogatják e stratégia megvalósítását.

A technológia, a politika és a társadalom változásai olyan szakképzést kívánnak meg, amely megfelel a munkaerőpiac szükségleteinek és rugalmasan képes követni annak változásait. 2020-ra a munkahelyek több mint egyharmadában magasabb szintű képesítésre lesz szükség, az állások felében felső-középfokú vagy posztszekunder végzettséget fognak megkövetelni. Sok ezek közül szakképesítés. Általában véve a munkahelyek – beleértve az elemi foglalkozásokat – egyre több szakértelmet igényelnek. Jelenleg azonban Európa magas ifjúsági munkanélküliséggel küzd. Még mindig magas azoknak a fiataloknak a száma, akik megfelelő, stabil foglalkoztatást biztosító képzettség nélkül lépnek ki az oktatásból. A szakképzés akkor lesz vonzó mind a (potenciális) tanulók, mind pedig a munkaadók számára, ha magas színvonalú, és megfelel szükségleteiknek.

A magyar szakképzés-politika alakulása jól szemléletesen mutatja ezeket a kihívásokat és az arra adott válaszokat. A szakképzés terén az oktatás, a foglalkoztatás, valamint a gazdasági és szociálpolitika is találkozik egymással, ezért nem tekinthetünk rá elszigetelten. Magyarországon a piacgazdaságra történő váltás megváltoztatta a szakképzés szerepét. A vállalatok nagyrészt kivonultak a szakképzésből. A 2000-es évek eleje óta azonban ismét változott a kép: ismét növekedni kezdett a gazdaság szerepe a szakpolitikai döntéshozásban és a képzés biztosításában.

Ha csak egy rövid pillantást vetünk a magyar iskolarendszerű szakképzésre, az sok hasonlóságot mutathat más országokéval. Magyarországon különféle képzési utak kínálnak a (felső) középfokon tanulók számára. Ezek közül az egyik közvetlenül szakképzettség megszerzéséhez vezet, a továbbhaladás azonban nem könnyű. A másik közvetlen belépést enged a felsőoktatásba, de e szinten csak szakmai alapozó képzést nyújt, mivel a szakképzettség

⁽¹⁾ Interneten elérhető: http://ec.europa.eu/eu2020/index_en.htm [idézve: 2011.03.11.]. Lásd még az Európai Unió Tanácsa (2010a).

megszerzését az 1990-es években posztsekunder szintre emelték. Így, míg látszólag sok a hasonlóság más országok szakképzésével, valójában sok a különbség is a képzési kimenetek és a továbbhaladási lehetőségek tekintetében.

Más országokhoz hasonlóan Magyarországon is nagy kihívást jelent a korai iskolaelhagyás megelőzése. A munkahelyen történő tanulás ösztönzése az európai trendbe illeszkedik, melyet az EU olyan kiemelkedő programja tűzött zászlajára, mint a Mozgásban az ifjúság (Európai Bizottság, 2010a). Az elképzelések szerint 2012-re legalább ötmillió fiatalnak kellene munkahelyi gyakorlaton alapuló képzési programokban részt vennie.

Egy további kihívás, amely a legtöbb ország szakképzését próba elé állítja: annak biztosítása, hogy a szakképzés során a résztvevők az általános és a specifikus (foglalkozáshoz kötődő) készségeknek egy olyan megfelelő arányú összetételét szerezhessék meg, ami megkönnyíti a zökkenőmentes elhelyezkedést, szükség esetén a munkahelyváltást, valamint a foglalkozási pálya során szükséges tanulást, továbbképzést. Magyarország az európai trendet követi azzal, hogy a szakmai készségek oktatása mellett az alapkészségek fejlesztése is hangsúlyt kap.

Mivel manapság már sem az alapképzésben megszerzett készségek, sem pedig az állások nem egész életre szólnak, egyre fontosabbá válik a felnőttek tanulása. Az "Oktatás és képzés 2020" című dokumentum (az Európai Unió Tanácsa, 2009a) kimondja, hogy biztosítani kell, hogy a felnőttek legalább 15%-a vegyen részt az egész életen át tartó tanulásban. Magyarországon a részvételi arány még mindig nagyon alacsony – a szakképzési hozzájárulás (képzési adó) rendszere és az e jelentésben is bemutatott, felnőttek számára elérhető formális és nem formális tanulási lehetőségek ellenére. Ez is arra hívja fel a figyelmünket, hogy a kihívásokat és a szakpolitikai válaszokat is azok társadalmi és gazdasági kontextusában kell értelmezni.

A magyarországi szakképzés jelenlegi helyzetéről, sikereiről és céljairól szóló rövid jelentésünk azt is megmutatja, hogy az egyik fő szakpolitikai válasz a növekvő munkavállalói szerepvállalás. Más országok is választották ezt az irányt, nem utolsósorban azzal a céllal, hogy a globális gazdasági válság hatásait enyhítsék.

A rendszeresen megjelenő Cedefop-kiadványok sorozatába illeszkedve, ez a rövid jelentés annak az információigénynek kíván eleget tenni, amely a soros EU elnöki tisztet betöltő országok szakképzésére irányul. Reméljük, hogy egy olyan kiadvány, amely egyszerre tárgyalja a magyar szakképzés jellemzőit és a főbb szakpolitikai kihívásokat és célkitűzéseket, hozzájárul a helyzet jobb megértéséhez és a kölcsönös tanuláshoz.

Christian Lettmayr
megbízott igazgató

Köszönetnyilvánítás

Ez a magyar szakképzésről szóló rövid leírás a Cedefop és a ReferNet, a Cedefop információs és szakértői hálózatának magyar tagja közötti együttműködés eredménye.

Sylvie Bousquet projekt manager koordinálta a kiadvány elkészítését és kommentálta a magyar szerzők által készített szöveget, melyhez a Cedefop két szakértő munkatársa, Eleonora Schmid és Ispánki György nyújtott hathatós támogatást.

Az összefoglaló alapjául szolgáló jelentést Bükki Eszter, Domján Krisztina, Mártonfi György és Vinczéné Fekete Lídia készítették Dr. Köpeczi Bócz Tamás szakmai irányításával.

A Cedefop köszönetét fejezi ki a magyar ReferNet konzorciumot vezető Oktatásfejlesztési Observatory (Corvinus Egyetem), továbbá a konzorcium tagjai, közülük is kiemelten a Központi Statisztikai Hivatal, a Munkaadók és Gyáriparosok Országos Szövetsége, az Oktatási Hivatal, a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara, a Nemzetgazdasági Minisztérium, a Nemzeti Erőforrás Minisztérium, a Nemzeti Foglalkoztatási Hivatal, a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet, valamint a Tempus Közalapítvány munkatársai felé a kiadvány elkészítéséhez nyújtott segítségükért.

Végül, de nem utolsósorban köszönjük a Cedefop munkatársa, Catherine Wintrebert támogatását a projekt megvalósításában.

Tartalomjegyzék

Előszó	3
Köszönetnyilvánítás	5
Táblázatok és ábrák jegyzéke.....	8
1. FEJEZET Általános szakpolitikai környezet.....	11
1.1. Politikai és társadalmi-gazdasági környezet.....	11
1.2. Népesség és demográfia.....	11
1.3. Gazdaság és munkaerő-piaci mutatók.....	13
1.4. A népesség iskolai végzettsége	15
2. FEJEZET A szakképzés-politika alakulása.....	18
2.1. Célok és prioritások.....	18
2.2. Az elmúlt évek rendszerszintű fejlesztései (2004-2010)	20
2.3. Az EU-s eszközök terén történt előrehaladás	22
2.4. A válság hatása a szakképzésre	23
3. FEJEZET Intézményi háttér	25
3.1. A szakképzés jogszabályi környezete	25
3.2. A szakmai alapképzés (iskolarendszerű szakképzés) intézményi keretrendszere	26
3.3. A szakmai továbbképzés (iskolarendszeren kívüli felnőttképzés) intézményrendszere.....	28
4. FEJEZET A Szakmai Alapképzés.....	31
4.1. Háttér	32
4.2. Szakmai alapképzés középfokú és posztsekunder szinten.....	34
4.3. Szakképzés a felsőoktatásban	40
5. FEJEZET Szakmai továbbképzés felnőttek számára	43
5.1. Általános háttér	43
5.2. Az iskolarendszerű felnőttoktatás.....	45
5.3. Az iskolarendszeren kívüli felnőttképzés.....	47
5.4. Az álláskereső és egyéb, a munkaerőpiacról való kiszorulás veszélyével fenyegetett csoportok segítségét célzó intézkedések	50
6. FEJEZET A szakképzésben dolgozó tanárok és gyakorlati oktatók képzése	52
6.1. A szakképzésben dolgozó tanárok és oktatói foglalkozások típusai	52

6.2.	A szakmai alapképzésben (iskolarendszerű szakképzésben) dolgozó tanárok és oktatók	53
6.3.	A szakmai továbbképzésben (felnőttképzésben) dolgozó tanárok és oktatók	54
7.	FEJEZET A képzési kínálat (készségek) közelítése a munkaerőpiac igényeihez	56
7.1.	A készség-szükségletek előrejelzése (ágazatonként, foglalkozásonként, és képzési szintenként)	56
7.2.	A képzési kínálat és a munkaerőpiac igényei (munkahelyek) közelítésének gyakorlata	57
8.	FEJEZET A tanulást, pályaválasztást és foglalkoztatást segítő tájékoztató és tanácsadó szolgáltatások	59
8.1.	Stratégia és szolgáltatások.....	59
8.2.	Célcsoportok és módszerek	61
8.3.	Pályatanácsadó alkalmazottak	62
9.	FEJEZET Finanszírozás: beruházás az emberi erőforrásba	64
9.1.	Általános finanszírozási rendelkezések és mechanizmusok.....	64
9.2.	A szakmai alapképzés (iskolarendszerű szakképzés) finanszírozása	66
9.3.	A szakmai továbbképzés és a felnőttkori tanulás finanszírozása	68
9.4.	A munkanélküliek és egyéb, a munkaerőpiacról kiszorult csoportok számára kínált képzések finanszírozása	70
1.	MELLÉKLET A lakosság iskolai végzettsége az EU-27 országokban 2009-ben	71
2.	MELLÉKLET Rövidítések jegyzéke	72
3.	MELLÉKLET Szakkifejezések jegyzéke	74
4.	MELLÉKLET Jogszabályok jegyzéke	78
5.	MELLÉKLET Bibliográfia.....	79
6.	MELLÉKLET A szakképzésben érintett legfontosabb szervezetek listája	88

Táblázatok és ábrák jegyzéke

Táblázatok

1. táblázat:	A népesség szerkezete életkor szerint Magyarországon és az EU-27-ekben 2010-ben és előrejelzések 2030-ig (%)	12
2. táblázat:	Reál GDP növekedési rátája Magyarországon és az EU-27-ekben, 2000-2010 (%-os változás a megelőző évhez viszonyítva)	13
3. táblázat:	A 25-64 éves népesség foglalkoztatottsági rátája legmagasabb iskolai végzettség szerint, 2004, 2006, 2008 és 2009 (%).....	14
4. táblázat:	A 25-64 éves népesség munkanélküliségi rátája legmagasabb iskolai végzettség szerint, 2004, 2006, 2008 és 2009 (%).....	15
5. táblázat:	Korai iskolaelhagyók aránya, 2003-2009 (%)	16
6. táblázat:	Egész életen át tartó tanulás – Felnőttek részvétele oktatásban és képzésben, 2003-2009 (%).....	17
7. táblázat:	A gimnáziumban és a szakmai alapképző programokban tanulók létszáma és megoszlása iskolatípus szerint (2009/10).....	34
8. táblázat:	A szakmai alapképző programok középfokú és posztszekunder szinten	35
9. táblázat:	A szakképző évfolyamon nappali oktatásban tanulók megoszlása az iskola típusa és a gyakorlati képzés helyszíne és formája szerint a 2009/2010. tanévben (%).....	38
10. táblázat:	A tanulószerveződések száma és megoszlása képesítés/foglalkozás szerint, 2009.....	39
11. táblázat:	Az OKJ szakmacsoportjai	40
12. táblázat:	Hallgatók ISCED 5 szinten a képzés fajtája szerint (létszám és arány) és ISCED 6 szinten (értékek), 2008.....	42
13. táblázat:	Részvételi arány a formális oktatásban és képzésben legmagasabb iskolai végzettség szerint (%), 2007	46
14. táblázat:	Részvételi arány a nem-formális oktatásban és képzésben legmagasabb iskolai végzettség szerint (%), 2007	49
15. táblázat:	Részvételi arány a nem-formális oktatásban és képzésben munkaerő-piaci helyzet szerint (%), 2007	49

16. táblázat:	A szakképzési hozzájárulás összegének megoszlása a felhasználás célja szerint, 2001-2009 (%)	65
17. táblázat:	Az iskolarendszerű szakképzésben tanulók létszáma az intézmény fenntartója szerint (kivéve a felsőoktatást), 2009	66
18. táblázat:	A szakmai továbbképzések költsége a teljes munkaerőköltség %-ban (az összes gazdálkodó szervezet vonatkozásában), 1999 és 2005	69
19. táblázat:	A 25-64 év közötti népesség iskolai végzettsége az EU-27 országaiban 2009-ben (%).....	71

Ábrák

1. ábra:	Magyarország népessége, 1990-2020 (millió fő)	12
2. ábra:	A magyarországi népesség iskolázottsága, 1930, 1960, 1970, 1980, 1990, 2001 és 2005 (%).....	16
3. ábra:	A magyarországi oktatási rendszer	31
4. ábra:	A 9. évfolyamos tanulók megoszlása iskolatípus szerint 1990-2010 (%)	33

Magyarország

1. FEJEZET

Általános szakpolitikai környezet**1.1. Politikai és társadalmi-gazdasági környezet**

Magyarország államformája parlamentáris köztársaság 1989 óta. Legfőbb törvényhozó szerve az Országgyűlés, amelynek 386 képviselőjét az állampolgárok választják 4 évre. Az Országgyűlés választja meg a köztársasági elnököt, az állam reprezentatív vezetőjét, valamint a miniszterelnököt, aki a végrehajtó hatalmat gyakorló kormány feje.

A 19 megye és Budapest főváros, a középszintű közigazgatás tradicionális egységei. Közigazgatásban játszott szerepük azonban kisebb, mint a több mint 3 000 területi helyi önkormányzaté, melyek széleskörű jogai és feladatai az oktatás-képzés területét is lefedik. 1999 óta hét, tervezési és statisztikai célokat szolgáló NUTS-II szintű régiót ⁽²⁾ hoztak létre az EU követelményeinek megfelelően. Az egyes régiókon belül összesen 174 kistérséget alakítottak ki.

A régiók legfőbb döntéshozó szervei a regionális fejlesztési tanácsok. A közigazgatás közelmúltban történt átalakítása azonban újra a megyék szerepét erősítette meg. Ennek eredményeképpen számos állami szerv, így az Oktatási Hivatal korábban regionális egységeit megyei (fővárosi) kormányhivatalokba integrálták ⁽³⁾. Mindazonáltal a szakképzés területén a regionális fejlesztési és képzési bizottságok (RFKB) egyre fontosabb szerepet játszanak (lásd a 3. fejezetet).

1.2. Népeség és demográfia

Magyarország területe 93 030 km², népessége körülbelül 10 millió fő ⁽⁴⁾. Az állampolgárok körülbelül 98%-nak magyar az anyanyelve, és túlnyomó többségük magyar nemzetiségű. A legnépesebb kisebbség a roma (körülbelül

⁽²⁾ Az EU Statisztikai Célú Területi Egységek Nomenklatúrája regionális statisztikák gyűjtése, társadalmi-gazdasági elemzések készítése és regionális szakpolitikák kialakítása céljából felosztja a gazdasági területet. A Strukturális Alapok támogatására jogosult régiókat (1. célkitűzés) NUTS 2 szinten határozták meg.
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/nuts_nomenclature/principles_characteristics [idézve: 2011.03.05.].

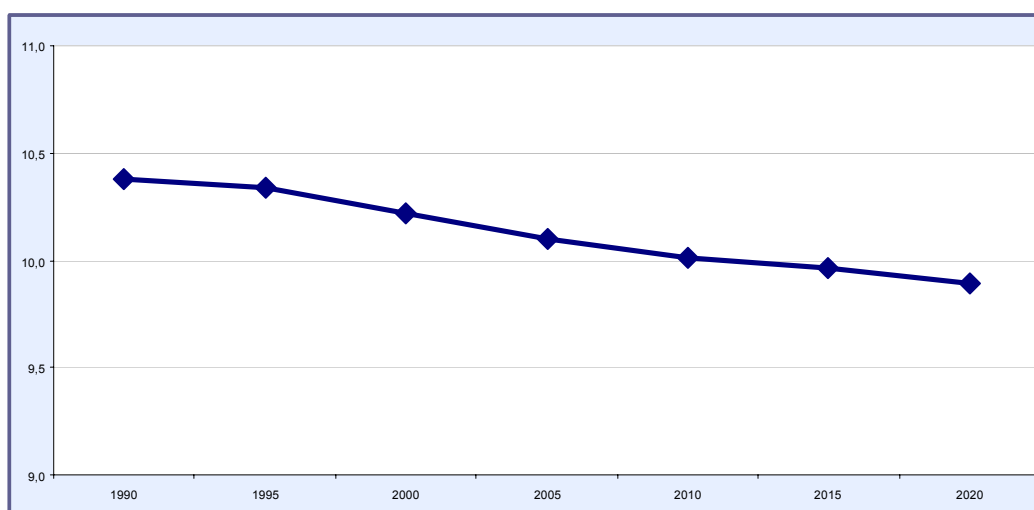
⁽³⁾ 2011. január 1-jétől.

⁽⁴⁾ 10 014 324 fő 2010. január 1-jén.

600 000 fő vagy 6%). A német, horvát, szlovák, román és egyéb nemzetiséghez tartozók a lakosság legfeljebb 2%-át teszik ki. Noha a roma népesség születési arányszámai – az általános demográfiai trendekhez hasonlóan – csökkenést mutatnak, a nem roma lakosság megfelelő mutatóihoz képest jelentősen magasabbak. A romák aránya az iskoláskorú gyerekek között magasabb, mint más korcsoportokban.

Az európai tendenciákhoz hasonlóan Magyarország népessége öregszik (lásd az 1. táblázatot). 1981 óta, az alacsony születésszám és a viszonylag magas halálozási arány következtében, csökken is a népesség (lásd az 1. ábrát).

1. ábra: **Magyarország népessége, 1990-2020 (millió fő)**

NB: Az adatok az adott év január 1-jén érvényes népességszámra vonatkoznak.

Forrás: Eurostat, demográfiai statisztikák, Teljes népesség és népesség előreszámítások (EUROPOP2008 –Konvergencia scenárío, nemzeti szint) [lekérdezés ideje: 2011.02.11.].

1. táblázat: **A népesség szerkezete életkor szerint Magyarországon és az EU-27-ekben 2010-ben és előrejelzések 2030-ig (%)**

	0-24		25-64		65+	
	Magyarország	EU-27	Magyarország	EU-27	Magyarország	EU-27
2010	27,3	27,7	56,1	55,0	16,6	17,4
2015	26,2	26,6	56,1	54,8	17,7	18,6
2020	25,1	25,9	55,1	54,0	19,8	20,1
2025	24,7	25,6	53,9	52,7	21,4	21,7
2030	24,2	25,2	53,8	51,2	22,0	23,6

Forrás: Cedefop számításai az Eurostat, népesség előreszámítások (EUROPOP2008 - Konvergencia scenárío, nemzeti szint) alapján [lekérdezés ideje: 2011.02.15.].

Az időskorú népesség eltartottsági rátája 2010 és 2030 között 24,22%-ról várhatóan 34,06%-ra emelkedik (EU: 38,04%). Míg az aktív korú népességen

belül nő az 50 éven felüliek aránya, az iskoláskorú korcsoportok létszáma csökken. Ez a szakmai alapképzésben (iskolarendszerű szakképzésben) tanulók számának további csökkenését, illetve a szakmai továbbképzés és a felnőttkori tanulás egyéb formái iránti igények növekedését vetíti előre.

A népesség természetes fogyását az 1990-es évek elejétől részben ellentételezi a migrációs nyereség. A bevándorlók döntő többsége jól képzett, magyar anyanyelvű, a szomszédos országokból érkező állampolgár. Abszolút számuk és arányuk nemzetközi összehasonlításban alacsony és (különösen Románia uniós csatlakozása óta) csökkenő tendenciát mutat. A fejlődő országokból való beáramlás csekély mértékű. A szakképzett – mind a diplomás, mind a szakmunkás – munkaerő elvándorlása Nyugat-Európába azonban gyorsulóban van.

1.3. Gazdaság és munkaerő-piaci mutatók

Magyarország gazdasága az előző évtized közepéig folyamatos bővülést mutatott évi 4% feletti reál GDP növekedéssel (lásd a 2. táblázatot). Ennek eredményeként 2006-ra az egy főre eső GDP értéke az EU-átlag 63,6%-ára nőtt, a 10 évvel korábbi 50%-ról. A növekvő költségvetési hiány és nemzeti adósság azonban, a kormányzat által 2006 óta bevezetett megszorító intézkedésekkel együtt már a pénzügyi világválság előtt megakasztotta a gazdasági fejlődést. A 2009-es 6,7%-os szűkülést követően 2010-ben újraéledt a gazdaság az export jelentős fellendülésének köszönhetően, és 2011-ben már 2,5% feletti növekedés várható.

2. táblázat: **A reál GDP növekedési rátája Magyarországon és az EU-27-ekben, 2000-2010 (%-os változás a megelőző évhez viszonyítva)**

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010*
HU	4,9	3,8	4,1	4	4,5	3,2	3,6	0,8	0,8	-6,7	1,1
EU-27	3,9	2	1,2	1,3	2,5	2	3,2	3	0,5	-4,2	1,8

(*) Előrejelzés.

NB: A gross domestic product (GDP) – bruttó hazai termék – a gazdasági tevékenység egy mérőszáma, meghatározása szerint a termékek és szolgáltatások összeségének értéke, leszámítva az előállításuk során felhasznált termékek és szolgáltatások értékét.

Forrás: Eurostat, statisztikai adatbázisok, reális GDP növekedési ráta. Interneten elérhető: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tsieb020> [lekérdezés ideje: 2011.2.15.].

A magyar gazdaság kicsi és nyitott. A vállalkozások túlnyomó többsége (94,7%-a) mikrovállalkozás, a kis- vagy középvállalkozások aránya 4,4%, illetve 0,7%. 2009-ben e vállalkozások együttesen az alkalmazottak 71%-át

foglalkoztatták, azonban a bruttó hozzáadott értéknek csupán a felét állították elő.

2009-ben a munkaerő legnagyobb arányban (28,0%) a közlekedési és kereskedelmi szektorban állt alkalmazásban; ezt követte a nem piaci szolgáltatások ⁽⁵⁾ szektora (22,5%) és a feldolgozóipar (21,0%). Az elsődleges szektor és a közüzemek (7,1%), az építőipar (7,8%), valamint az üzleti, és egyéb szolgáltatások (13,7%) együttesen a foglalkoztatás 28,6%-át teszik ki. Az egyes ágazatokra, szakmákra és régiókra jellemző tartós (szakképzett) munkaerőhiány, az emberi erőforrások nem kielégítő minőségével párosulva jelentősen gátolja a gazdaság fejlődését. A szakmai továbbképzésben való részvétel alacsony, és nagymértékben a vállalatok méretével van összefüggésben.

A foglalkoztatási ráták kivételesen alacsonyak, különösen az alacsony képzettségűek, a hátrányos helyzetűek, a nők és az idősek körében (lásd a 3. táblázatot). 2009-ben a 15-64 éves korosztály csupán 55,4%-a volt foglalkoztatott (a férfiak 61,1%-a, a nők 49,9%-a dolgozott), ami messze elmarad az EU-27-ek 64,6%-os átlagától. A magyar inaktivitási ráta a legmagasabbak közé tartozik az Európai Unióban.

3. táblázat: **A 25-64 éves népesség foglalkoztatottsági rátája legmagasabb iskolai végzettség szerint, 2004, 2006, 2008 és 2009 (%)**

	ISCED szint	2004	2006	2008	2009
Magyarország	0-2	36,5	38,2	38,7	37,4
	3-4	71,1	70,4	68,7	67,0
	5-6	82,9	81,8	79,9	78,8
	Összesen	64,5	65,3	64,7	63,6
EU-27	0-2	55,3	56,6	56,7	54,7
	3-4	72,2	73,7	74,9	73,7
	5-6	84,0	84,8	85,3	84,5
	Összesen	69,0	70,8	72,2	71,1

Forrás: Eurostat, munkaerő-felmérés [lekérdezés ideje: 2011.02.11.].

A munkanélküliség folyamatosan emelkedett az elmúlt években (lásd a 4. táblázatot). 2009-ben a teljes 15-64 éves népesség 10,1%-a volt munkanélküli, a férfiak 10,3, a nők 9,8%-a. Az ifjúsági munkanélküliség magasabb az EU átlagnál

⁽⁵⁾ Nem piaci szolgáltatás például az általános közszolgáltatások, az állami kormányzat és magán non-profit intézmények által biztosított oktatás és kutatás, illetve egészségügyi szolgáltatások, vagy a háztartási szolgáltatások. Forrás: Eurostat, fogalmak és meghatározások adatbázisa. Interneten elérhető:
http://ec.europa.eu/eurostat/ramon/nomenclatures/index.cfm?TargetUrl=DSP_GLOSSARY_NOM_DTL_VIEW&StrNom=CODED2&StrLanguageCode=EN&IntKey=16535635&RdoSearch=BEGIN&TxtSearch=non-market%20services&CboTheme=&IntCurrentPage=1 [idézte: 11.03.05.].

(a 15-24 éves korosztályban 26,5%, szemben a 2009-es 19,7%-kal), és különösen magas a legalacsonyabb iskolai végzettségűek (ISCED 0-2) körében: 45,9%. Ez 20 százalékponttal magasabb, mint az EU-27-ek átlaga.

4. táblázat: **A 25-64 éves népesség munkanélküliségi rátája legmagasabb iskolai végzettség szerint, 2004, 2006, 2008 és 2009 (%)**.

	ISCED szint	2004	2006	2008	2009
Magyarország	0-2	11,0	14,8	17,3	21,0
	3-4	4,7	6,1	6,3	8,2
	5-6	1,9	2,2	2,3	3,5
	Összesen	5,1	6,5	6,9	8,8
EU-27	0-2	10,6	10,0	9,8	12,8
	3-4	8,4	7,2	5,6	7,1
	5-6	4,7	4,1	3,4	4,5
	Összesen	8,0	7,1	6,0	7,7

Forrás: Eurostat, munkaerő-felmérés [lekérdezés ideje: 2011.02.15.].

Magyarországon a munkaerő-piaci helyzet szorosan korrelál az egyén iskolai végzettségével, és nagyon magas az iskolázottság egyéni megtérülése is. A gazdaság és munkaerőpiac további fontos jellemzői a jelentős regionális és településtípus szerinti egyenlőtlenségek és az alacsony ágazati és földrajzi mobilitás is.

1.4. A népesség iskolai végzettsége

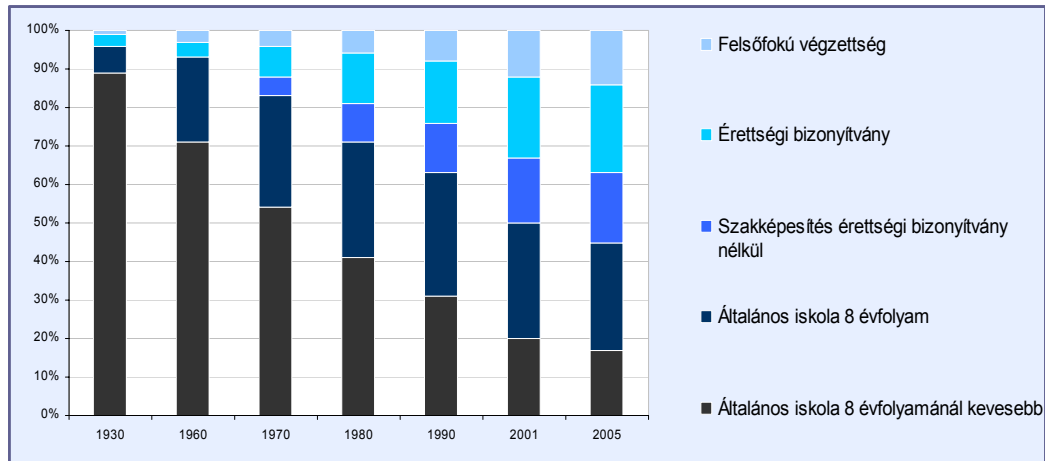
A legtöbb tanuló (körülbelül 98,5%) 16 éves korára elvégzi az általános iskola 8 osztályát (ISCED 1A-2A). Az 1990-es évek elején jelentős középiskolai és felsőoktatási expanzió kezdődött. Jelentősen nőtt azon felső-középfokú iskolákba történő beiratkozások száma, melyek a főiskolai és egyetemi továbbtanulás előfeltételét jelentő érettségi bizonyítványt (ISCED 3A) adnak. A szakiskolák (ISCED 2C vagy 3C) ⁽⁶⁾ nem nyújtanak lehetőséget tanulóiknak az érettségi bizonyítvány megszerzésére, így a gimnáziumokkal és szakközépiskolákkal ⁽⁷⁾ szemben csökkent a presztízsük és tanulók száma. Miközben a felsőfokú végzettséggel rendelkezők száma folyamatosan emelkedik, arányuk az aktív

⁽⁶⁾ szakiskola: felső-középfokú programok (ISCED 3C), melyek 14 éves életkorban kezdődnek és szakképesítés megszerzésére készítik fel. Lásd a Szakkifejezések jegyzékét és a 4. fejezetet is.

⁽⁷⁾ szakközépiskola: szakmai irányultságú felső-középfokú programok (ISCED 3A), melyek 14 éves életkorban kezdődnek és a felsőoktatásba történő belépésre készítik fel, majd szakképesítést adó posztszekunder programokat nyújtanak (ISCED 4). Lásd a Szakkifejezések jegyzékét és a 4. fejezetet is.

korosztályon belül – különösen ami a férfiakat illeti – még mindig elmarad a legtöbb EU tagállam arányaitól.

2. ábra: **A magyarországi népesség iskolázottsága, 1930, 1960, 1970, 1980, 1990, 2001 és 2005 (%)**

Forrás: Halász és Lannert, 2006, 46. old.

A korai iskolaelhagyók aránya alacsonyabb az EU átlagnál (lásd az 5. táblázatot). A középiskolai expanzió mellett további magyarázatot kínál erre az is, hogy az első szakma (az 1999 és 2005 közötti időszakban a második is) 23 éves korig – az állami finanszírozásnak köszönhetően – ingyen megszerezhető nappali oktatásban. Nem elhanyagolható ebből a szempontból az a tény sem, hogy a tanulók 95%-a sikeresen leteszi az érettségi vagy a szakmai vizsgát. Mindazonáltal a lemorzsolódók nagy száma súlyos problémát jelent a szakiskolákban, amely iskolatípust a diákok csak utolsó esetben, szükségmegoldásként választják (lásd a 4. fejezetet).

5. táblázat: **A korai iskolaelhagyók aránya, 2003-2009 (%)**

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
HU	12,0	12,6	12,5	12,6	11,4	11,7	11,2
EU-27	16,6	16,1	15,8	15,5	15,1	14,9	14,4

NB: Korai iskolaelhagyók: a 18-24 éves népesség azon hányada, akik legfeljebb alsó-középfokú végzettséggel rendelkeznek, és nem vesznek részt további oktatásban és képzésben.

Forrás: Eurostat, munkaerő-felmérés [lekérdezés ideje: 2011.2.15.].

Az elmúlt években a kormányzat számos, a felnőttoktatásban és -képzésben való részvétel ösztönzését célzó intézkedést vezetett be (lásd az 5. fejezetet és 9.2). Ennek ellenére a részvételi arányok még mindig messze elmaradnak az EU átlagától, 2004 óta pedig csökkenő tendenciát mutatnak (lásd a 6. táblázatot). A

2013-ra előirányzott nemzeti célérték 8%, szemben az Unió 2010-re, illetve 2020-ra meghatározott 12,5, illetve 15%-ával.

6. táblázat: **Egész életen át tartó tanulás – Felnőttek részvétele oktatásban és képzésben, 2003-2009 (%)**

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
HU	4,5	4	3,9	3,8	3,6	3,1	2,7
EU-27	8,5	9,3	9,8	9,7	9,5	9,4	9,3

NB: Az egész életen át tartó tanulás azokra a 25-64 év közöttiekre vonatkozik, akik állításuk alapján részt vettek oktatásban vagy képzésben a felmérést megelőző négy hétben.

Forrás: Eurostat, munkaerő-felmérés [lekérdezés ideje: 2011.2.15.].

2. FEJEZET

A szakképzés-politika alakulása

Az új politikai rendszerre és piacgazdaságra történő áttérés 20 évvel ezelőtt érzékenyen érintette a szakképzést. Addig az időpontig a legtöbb tanműhely vállalati kézben volt. Az 1990-es évek elejének gazdasági összeomlását követően e tanműhelyek fokozatosan átkerültek az iskolák felügyelete alá.

Az ezredforduló óta a szakképzés megítélése alacsony a tanulók és a többi érintett részéről. A fiatalok a jobb életesélyeket ígérő, általánosan képző iskolai programokat preferálják, a szakmunkásképzést legtöbbször csak utolsó lehetőségként választják. A lemorzsolódás magas, miközben a szakképzettséggel nem rendelkezők elhelyezkedési esélyei messze elmaradnak a fejlett országok átlagától.

A szakiskolákban ⁽⁸⁾, és főként a lemorzsolódók között nagy arányban találhatóak roma tanulók. Ez az oktatás-képzés és a társadalompolitika összekapcsolását teszi szükségessé. Minthogy a roma lakosság képzettségi színvonalának további emelése nem csupán speciálisan hazai probléma, ez a 2011-es magyar EU elnökség egyik célkitűzése is.

A magyarországi foglalkoztatottsági ráta a legalacsonyabbak, az ifjúsági munkanélküliség a legmagasabbak közé tartozik Európában. Ezzel egy időben a munkáltatók a képzett szakmunkásokból ágazatonként és területenként eltérő nagyságú mennyiségi hiányt jeleznek. Kritikájuk szerint a szakképzésben végzettek nem rendelkeznek megfelelő tudással, készségekkel és kompetenciákkal. Ez megmagyarázhatja a visszaforduló tendenciát, az elsősorban iskolák által felügyelt szakképzésből egy olyan szakképzés irányába, ahol a vállalatok növekvő mértékben vesznek részt a képzésben.

2.1. Célok és prioritások

A szakképző iskolák jelenlegi szerkezetét egy 1998-ban elindult jelentős reform alakította ki, amely azonban szakmai kidolgozatlansága és az érdekviszonyok figyelmen kívül hagyása miatt szükségszerűen kudarcba fulladt. A korrekciós innovációs kísérletek – így a Szakiskolai Fejlesztési Program (SZFP) – erőtlenek

⁽⁸⁾ Szakiskola: felső-középfokú programok (ISCED 3C), melyek 14 éves életkorban kezdődnek és szakképesítés megszerzésére készítik fel. Lásd a Szakkifejezések jegyzékét és a 4. fejezetet is.

voltak, és ezek sem kaptak következetes kormánytámogatást. Az SZFP célja a képzési programnak és módszertannak a tanulók felkészültségéhez és igényeihez igazítása volt, a szakmunkásképzésbe való bekapcsolódás elősegítése és a lemorzsolódás csökkentése érdekében. Bár az elképzelés korszerű volt, a résztvevő – az összes szakiskola egyharmadát kitevő – 160 iskolában csak korlátozott hatást ért el. A 2006-tól a kormánytól csökkenő anyagi és erkölcsi támogatást kapó program költségvetési okokból, 2009-ben szűnt meg.

A korábbihoz képest 1-2 évvel meghosszabbított tanulmányi idő nem segített jobban felkészíteni a végzősöket a szakma gyakorlására. A szakiskolai lemorzsolódás mértéke magas maradt. Bár rohamosan nőtt a tanulószereződéssel a gazdaságnál gyakorlatot szerzők aránya (lásd 4.2), a gyakorlati képzésre fordítható idő továbbra is alacsony maradt. E nehézségek miatt széles körben – a szereplők napi érdekeitől és szakmai horizontjának korlátaitól nem függetlenül – generálódott nosztalgia a megelőző, korábban korszerűtlennek tekintett szakképzési szerkezet iránt.

Az utóbbi években előtérbe került új megközelítés a fiatalok oktatásban és képzésben tartását és a szakmunkás-utánpótlás biztosítását a szakképzés megkezdésének korábbra helyezésével látja megoldhatónak, így a szakképzés a jelenlegi 16 év (lásd a 4. fejezetet) helyett 14 éves korban kezdődhetne meg, úgy, mint 1998 előtt. Bár a szakma és az államigazgatás is erősen megosztott volt, a Parlament 2009 nyarán szinte egyhangúan olyan törvénymódosítást fogadott el, amely 86 szakmában lehetővé tette a hároméves szakképzés bevezetését a jelenlegi szakképzési szerkezettel párhuzamosan (lásd 4.1).

A szakképzés vonzerejének erősítése céljából 2010 februárjától egy ösztöndíjprogram indult az ún. hiányszakmákban tanuló szakiskolások számára. Az ösztöndíj összege a tanulmányi eredménytől függ, havonta 10-30 ezer Ft (37-110 EUR) lehet. Ehhez – gazdálkodó szervezetnél folytatott képzés esetén – a tanulószereződés juttatásai is hozzáadódnak (lásd 9.2.1). A hiányszakmákat a regionális fejlesztési és képzési bizottságok (RFKB-k) határozzák meg a munkaerő-piaci kereslet alapján (lásd a 3. fejezetet). Az első visszajelzések szerint a szakiskolai képzésre való jelentkezés valóban megnőtt 2010 tavaszán, de azt egyelőre még nem lehet megítélni, hogy ez az ösztönző csökkenti-e a lemorzsolódást is és javítja-e a diákok teljesítményét.

A 2010-ben megalakított kormány szándéka a szakképzés arányának és presztízsének növelése. A szakképzés elméleti dominanciáját csökkenteni, a munka alapú képzés arányát növelni kívánja, a vállalatoknál folyó képzés arányának növelésével és egyfajta duális képzés irányába való elmozdulással (melyet olyan, erős tanoncképzéssel rendelkező országok ihlettek, mint Németország). E cél elérése érdekében Magyarország miniszterelnöke és a

Magyar Kereskedelmi és Iparkamara (MKIK) elnöke keretmegállapodást írt alá 2010 novemberében.

A kamara kulcsszerepet fog játszani a jövőben a szakképzésben, mivel az államtól szakképzéssel kapcsolatos feladatokat vesz át, amelyek finanszírozását az állami költségvetés biztosítja (lásd a 3. fejezetet). A kamara szándéka a jelenlegi szakmunkásképző programok helyett egy, a 2010-ben bevezetethez hasonló (lásd fent és 4.1) hároméves képzési program bevezetése 2012-től, amelyet a tanulók az alapfokú és az alsó-középfokú szint (az általános iskola 8. osztálya) elvégzése után kezdenek meg. E jelentés kéziratának lezárása idején még folynak az egyeztetések a minisztérium és a kamara között. Vita kezdődött egy úgynevezett „Hídprogramról”, azaz egy „nulladik évről” azok számára, akik nem elég felkészültek a szakképzés megkezdésére – ez akár a tanulók többségét is jelentheti.

Az intézkedések megosztják a szakképzési szakértőket. Vannak, akik szerint az elképzelt új szakképzési szerkezet, mely rövidebb idejű és több gyakorlati képzést tartalmaz, nem hagy majd elegendő időt a kulcskompetenciák fejlesztésére. Ennek eredménye pedig a gyenge olvasási és tanulási képességű, a képzésből lemorzsolódó és a munkaerőpiacról való kiszorulás veszélyével fenyegetett fiatalok hányadának növekedése lehet. Tovább nőhet a szakadék a szakiskola és a felsőoktatási belépésre felkészítő programok között. Nem világos az sem, hogy mennyire lesz egyértelmű az állam és a gazdaság szakképzés iránti felelőssége, illetve, hogy mely vállalatok szolgálhatnának az új duális rendszer alappilléreiként.

2.2. Az elmúlt évek rendszerszintű fejlesztései (2004-2010)

A 2004-2010-es időszakban két nagyhorderejű, rendszerszintű fejlesztésre: a képesítési szerkezet moduláris megújítására, valamint a szakmai alapképzést (iskolarendszerű szakképzést) folytató intézmények integrációjára/egyesülésére került sor.

2.2.1. A képesítési szerkezet moduláris megújítása

Az 1993-ban megjelent szakképzési törvény ⁽⁹⁾ teremtette meg az alapját egy egységes országos jegyzék (Országos Képzési Jegyzék, OKJ) kidolgozásának, mely felsorolta és több szempont, többek közt ISCED szintek szerint rendezte az összes állam által elismert szakképesítést. Uniós források felhasználásával

⁽⁹⁾ Ez volt az első jogszabály, amely önnállóan szabályozta a szakképzés ágazatát (lásd 3.1).

2004-2005-ben újult meg az OKJ, a magyarországi foglalkoztatási szerkezet és munkakörök széleskörű elemzése alapján. Az új OKJ 2006 februárjában jelent meg. A fő célkitűzések a szakképzés és a munkaerőpiac kapcsolatainak megerősítése és egy, a kompetenciák fejlesztésére fókuszáló moduláris képesítési szerkezet bevezetése voltak. Az új moduláris szerkezet rugalmasabbá teszi az OKJ-t és a lehetséges képzési utakat. Az egyes szakképesítések felépítéséről modulterképeken lehet tájékozódni.

2005 és 2008 között elkészültek az új szakmai és vizsgakövetelmények (SZVK-k). Ezek tartalmazzák a képzési program megkezdésének előfeltételeit; az egyes szakmai követelménymodulok feladatprofilját és a képzés során fejlesztendő szakmai, társas, személyes és módszerkompetenciákat; a vizsgá(k) letételének előfeltételeit; a vizsgá(k) követelményeit és a számonkérés módját⁽¹⁰⁾. A kerettantervek szintén megújulnak a Társadalmi Megújulás Operatív Program (TÁMOP) keretében.

A felnőttképzésben 2007 óta, az iskolarendszerben a 2008/2009-es tanév óta kötelezően már csak a modul-elv szerint felépülő szakképesítési programokkal indíthatók kurzusok. Az innováció elvileg széles körű támogatást élvez, de a gyakorlatban nehézkesen működő elemek átalakításáról vita folyik (ilyenek például a modulok és tantárgyak viszonya az iskolarendszerben, a túlságosan hosszú vizsgaidőszak és az ehhez kapcsolódó megnövekedett költségek).

2.2.2. A szakmai alapképzést (iskolarendszerű szakképzést) folytató intézmények integrációja

A másik nagyhorderejű folyamat a rendkívüli mértékben elaprózódott intézményrendszer problémájának megoldását célozta. 2008 előtt több mint 1 000 szakképző intézmény létezett, ami a finanszírozás racionalizálásának és a minőség javításának akadályát képezte. Az eredményesség és a hatékonyság javítása érdekében a szakképző iskolákat arra ösztönözték, vagy, közvetetten, kötelezték, hogy térségi integrált szakképző központokba (TISZK-ekbe) tömörüljenek. A TISZK-eket a holland ROC-ok mintájára hozták létre⁽¹¹⁾. A folyamat 2004-ben kezdődött, az Európai Szociális Alapból (ESZA) származó finanszírozási támogatással. A 2007-2013-as tervezési időszak megnövekedett SA forrásai tették lehetővé, hogy a teljes TISZK-rendszer kiépüljön. Jelenleg a szakképző iskolák több mint 90%-a a 85 TISZK egyikéhez tartozik.

⁽¹⁰⁾ Lásd a Szakkifejezések jegyzékét (3. melléklet).

⁽¹¹⁾ ROC: Multiszektorális képző központ (regionale pleidingscentra), mely szakmai felső-középfokú oktatást kínál 16-18/20 éves tanulóknak, valamint felnőttoktatást 18 évnél idősebbek számára.

A jelenlegi intézményi rendszert azonban legalább olyan fokú heterogenitás jellemzi, mint a reform előtt, sőt talán még nőtt is a rendszer inkoherenciája. A TISZK-ek nem csak a méretbeli, a területi beiskolázási körzetek és profilok terén különböznek, de a működésük módjában is. Egyes TISZK-ek erősen centralizáltak. Általában azonban az egyazon TISZK-hez tartozó iskolák között csak a legszükségesebb, az előírt és/vagy az EU-s forrásokból finanszírozott feladatokban van együttműködés. A TISZK-ek 20-25%-a valójában nem is térségi elven szerveződött. Ez lényeges akadályát jelenti a szakképzési profilok tervezésének és alakításának, melynek normálisan a regionális fejlesztési és képzési bizottságok (RFKB) döntésével egyhangúan kell megtörténnie.

Azzal együtt, hogy a TISZK-ekre vonatkozó koherens és méltányos politika és szabályozás kidolgozása jelentős kihívást jelent, a kormány nem szándékozik felszámolni a TISZK-rendszert. Ez nehézségekbe is ütközne, mert az uniós fejlesztések ötéves fenntartási kötelezettséget vonnak maguk után. Elengedhetetlen azonban gondoskodni az eddigi kb. 60-65 milliárd forintnyi (körülbelül 220-230 millió eurós) beruházás további hatékony hasznosulásáról, amíg az összes projekt le nem zárul (2012-ben).

2.3. Az EU-s eszközök terén történt előrehaladás

Az 1990-es évek vége óta, vagyis jóval Magyarország európai uniós csatlakozását megelőzően a magyar szakképzés-politika az uniós prioritásokra és keretrendszerekre mint a szakképzés modernizációjának lehetőségét elősegítő eszközökre tekint.

Magyarország 1997-ben, a lehető legkorábbi alkalommal bekapcsolódott a Leonardo da Vinci programba. A programban való részvétel nemzeti szinten szervezett és finanszírozott Leonardo típusú mobilitási kezdeményezések elindítását ösztönözte. A mutatók szerint az Europass Magyarországon széles körben ismert és használt eszköz.

Az EU-s szinten elfogadott kritériumok (Council of the European Union, 2004) alapján 2006-ra létrejött egy nemzeti Szakképzési Minőségbiztosítási Keretrendszer (SZMBK). Az ESZA forrásaiból jelenleg zajló fejlesztés célja, hogy 2013-ra az összes iskolarendszerű szakképzést folytató intézmény legalább 95%-a továbbfejlessze és használja a minőségbiztosítási rendszereket az Európai Minőségbiztosítási Keretrendszer (European quality assurance reference framework, EQAVET, European Parliament and Council of the EU, 2009) alapján.

ESZA források támogatják az Országos Képesítési Keretrendszer (OKKR) kidolgozását is az Európai Képesítési Keretrendszer (European Parliament and Council of the EU, 2008) alapján. Magyarország célja egy átfogó keretrendszer kialakítása az egész életen át tartó tanulás számára, mely az összes nemzeti képesítést és az összes oktatási és képzési alrendszert magába foglalja. A kompetencia-alapú OKJ és SZVK-k, valamint a kimenet irányába történő elmozdulás a felsőoktatásban olyan elemek, amelyek hozzájárulnak egy ilyen átfogó nemzeti képesítési keretrendszer kialakításához. A munka egy 2008 nyarán született kormányhatározat alapján, az egyes oktatási szektorok együttműködésével folyik. Az irányítást a minisztériumok feladatkörének megfelelően az oktatásért felelős Nemzeti Erőforrás Minisztérium, és nem a szakképzésért és felnőttképzésért felelős Nemzetgazdasági Minisztérium látja el. Az OKKR bevezetésének tervezett céldátuma 2013 ⁽¹²⁾.

2.4. A válság hatása a szakképzésre

A gazdasági válság a korábban is alacsony magyarországi foglalkoztatási rátát tovább csökkentette. A pályakezdők egyre nagyobb nehézségekkel szembesülnek a szakképesítés megszerzése utáni elhelyezkedéskor. A Magyar Kereskedelmi és Iparkamara Gazdaság- és Vállalkozáskutató Intézete (MKIK GVI) éves tanulói felmérései alapján ⁽¹³⁾ a hiányszakmákban végzett fiatalok 2010-ben magasabb arányban (24,1%) voltak munkanélküliek kilenc hónappal a végzés után, mint 2009-ben (19,9%). Nőtt a végzés után – más szakmáért vagy magasabb végzettségért – továbbtanulók aránya is (29,0%-ról 32,4%-ra), miközben az elhelyezkedők aránya a megelőző évi 44,6%-ról 38,8%-ra csökkent. Az elhelyezkedettek körülbelül egyharmada viszont már a saját szakmájában helyezkedett el, a 2008-as 30,2%-kal szemben.

Mivel a válság Magyarországot egy olyan időszakban érte el, amikor jelentős szakpolitikai döntések végrehajtására került sor, a szakképzés és egyes szakképzettségek keresettségének a válság általi változásáról lehetetlen becslést adni. Az, hogy a regionális fejlesztési és képzési bizottságok (RFKB-k) dönthettek a szakképzés irányairól és arányairól a TISZK-ekben (lásd 3.2), valamint a hiányszakmákra irányuló politikák vagy a szakiskolai ösztöndíj bevezetése (lásd 7.2) mind hozzájárulhattak a statisztikai változásokhoz.

⁽¹²⁾ Az OKKR-re vonatkozó információk részben a Cedefop nemzeti képesítési keretrendszereire vonatkozó munkájából (Cedefop, 2010) származnak.

⁽¹³⁾ <http://www.gvi.hu/index.php/hu/news/show.html?id=40> [idézve: 2011.02.15.]

A válság a munkahelyi gyakorlati oktatás kínálatában csak néhány helyen okozott problémát. A tanulószervezéssel vállalkozásoknál tanulók száma és aránya összességében a válság ideje alatt is nőtt.

Sem a szakképzés-politika, sem a szakképzés szerepéről és céljairól szóló diskurzus nem változott a válság hatására. A válságból történő kilábalás után a munkaerő-piaci igényekben vagy a gazdasági szerkezetben jelentkező lehetséges változásokról nem nyílt nyilvános vita. Az egyes érdekcsoportok szakképzési érvrendszere gyakorlatilag a válság előttivel azonosnak tekinthető.

3. FEJEZET

Intézményi háttér

3.1. A szakképzés jogszabályi környezete

(A legfontosabb jogszabályok jegyzékét lásd a 4. Mellékletben.)

A szakképzést hat fontos törvény szabályozza, amelyeket kihirdetésük óta több alkalommal módosítottak, és amelyeket határozatok és egyéb jogszabályok egészítenek ki.

A közoktatási törvény (1993. évi LXXIX. törvény) szabályozza a formális oktatás és képzés minden szintjét és típusát az alapfok előttitől a posztszekunder szintig. A törvény a közoktatás biztosításának felelősségét az államra ruházza, és mindenki számára garantálja az ingyenes oktatásban való részvétel jogát. A megyei és települési önkormányzatok kötelessége a közoktatási szolgáltatások biztosítása. Egyházak és gazdasági szervezetek, alapítványok, egyesületek stb. is létrehozhatják azonban saját oktatási intézményüket. Az összes iskolafenntartó jogosult támogatásra az állami költségvetésből a tanulók létszáma és az intézmény által ellátott feladatok típusa alapján (lásd 9.2.1).

A közoktatási törvény szabályozza tehát a középfokú és posztszekunder szakképzést folytató intézmények működését, irányítási rendszerét és finanszírozását. A felsőoktatási intézményekben folytatott ISCED 5B szintű felsőfokú szakképzés (lásd 4.3) esetében ezekről a felsőoktatási törvény rendelkezik (2005. évi CXXXIX. törvény).

A szakképzési törvény (1993. évi LXXVI. törvény) szabályozza a szakképzés folytatásának feltételeit, mind a szakmai alapképzés, mind a továbbképzés esetében, függetlenül attól, hogy a képzés iskolarendszeren belül vagy azon kívül valósul meg (lásd 4.3 és 5.3). Rendelkezései azonban nem vonatkoznak az ISCED 5A és 6 szintű felsőoktatási programokra és a felnőttek ún. hatósági jellegű képzéseire.

A gazdálkodó szervezetek Magyarországon egy „szakképzési adó” fizetésére kötelezettek. A képzési adó eredete az 1970-es évekre nyúlik vissza. A szakképzési hozzájárulásról és a képzés fejlesztésének támogatásáról szóló törvény (2003. évi LXXXVI. törvény) határozza meg a fizetés és elszámolás feltételeit, illetve a Munkaerő-piaci Alap (MPA) képzési alaprészből rendelkezésre álló fejlesztési források elosztását (lásd 9.1). Rendelkezései egyaránt vonatkoznak a szakmai alap- és továbbképzésre.

A felnőttképzés fogalmát és irányítási, illetve intézményi rendszerét a felnőttképzési törvény (2001. évi Cl. törvény) határozza meg. A törvény tárgyalja az intézményi és programakkreditáció, valamint a felnőttképzési szerződés követelményeit, továbbá az állami támogatási formákat. A foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról szóló törvény (1991. évi IV. törvény) a munkanélküliek és egyéb célcsoportok államilag támogatott képzését szabályozza.

3.2. A szakmai alapképzés (iskolarendszerű szakképzés) intézményi keretrendszere

3.2.1. Döntéshozó szint (szakmapolitika és jogszabályalkotás)

A szakmai alapképzést (iskolarendszerű szakképzést) érintő döntéshozásért felelős testületek:

- (a) központi kormányzat;
- (b) megyei önkormányzatok, valamint
- (c) különféle nemzeti, regionális és helyi szintű, a társadalmi partnereket magukba foglaló tanácsadó és döntéshozó testületek.

2006-ban a szakképzés és felnőttképzés ágazati irányítását egyesítették és a foglalkoztatáspolitikáért és felnőttképzésért felelős szociális és munkaügyi miniszter ellenőrzése alá helyezték. 2010-től (a kormányváltást követően) e területek a nemzetgazdasági minisztérium irányítása alá kerültek. A miniszter felelős a szakképzés szabályozásáért, de a kerettantervek és a szakképzés kimeneti követelményei, illetve az iskolarendszerű szakképzés szabályozása tekintetében felelősségét megosztva gyakorolja az egészségügyért, idegenforgalomért és a többi szakképzésben érintett ágazatért felelős miniszterrel, illetve a nemzeti erőforrás miniszterrel (2010-ig oktatási és kulturális miniszter) együtt.

A megyei (és fővárosi) önkormányzatok feladata a szakmai alapképzés elsődleges színterét jelentő közoktatás (a közoktatási törvény hatálya alá tartozó iskolák és képzési programok) ⁽¹⁴⁾ középtávú tervezési és koordinációs feladatainak ellátása.

A társadalmi partnerek is részt vesznek a szakképzést – mind a szakmai alap-, mind a szakmai továbbképzést – érintő politika-formáló és döntéshozó folyamatokban különféle, jogszabály által létrehozott tanácsadó testületeken keresztül. A legjelentősebb országos szintű tanácsadó testületek:

⁽¹⁴⁾ Lásd 3.1 és a Szakkifejezések jegyzékét (3. melléklet).

- (a) az Országos Érdekegyeztető Tanács (OÉT), mely a szakképzés stratégiai kérdéseinek tripartit érdekegyeztető fóruma;
- (b) a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Tanács (NSZFT), amely a szakképzésért felelős miniszter a felelős minisztériumok és egyéb érintettek képviselőit magába foglaló tanácsadó testülete. Részt vesz az OKJ fejlesztésében, illetve az MPA képzési alaprészből elérhető források elosztásában;
- (c) az OKJ Bizottság.

A hét regionális fejlesztési és képzési bizottságban (RFKB) szintén helyet kapnak a társadalmi partnerek, sőt, immár többségben vannak bennük a gazdaság képviselői. A bizottságok hatáskörét jelentősen kibővítették azzal a céllal, hogy a szakmai alapképzés (az iskolarendszerű szakképzés) fejlesztése és folytatása megfeleljen a regionális munkaerő-piaci igényeknek. 2008 óta az RFKB-k a regionális szakképzési stratégiák kidolgozása, a fejlesztési források pályáztatása és a hiányszakmák regionális listáinak összeállítása mellett:

- (a) döntenek a regionális szakképzésfejlesztés céljairól és az MPA képzési alaprész decentralizált keretéből nyújtandó fejlesztési támogatásokról;
- (b) meghatározzák a szakképzés regionális szükségleteit és a kívánatos szakképzési irányokat és beiskolázási arányokat;
- (c) javaslatot tesznek a régió számára felhasználható fejlesztési forrás nagyságára, valamint a fejlesztési támogatás felhasználására és iskolák közti elosztására (pl. gyakorlati képzés infrastruktúrájának fejlesztése, egyes képesítések előtérbe helyezése).

Helyi szinten a gazdaság többségi képviseletével létrehozott tanácsadó testületek működnek minden térségi integrált szakképző iskola (TISZK, lásd 2.2.2.) mellett.

3.2.2. Végrehajtó szint

A végrehajtásért felelős testületek a szakmai alapképzést (iskolarendszerű szakképzést) illetően:

- (a) az érintett minisztériumok ágazati irányítási feladatait segítő országos szintű intézmények;
- (b) a két gazdasági kamara; valamint
- (c) az iskolák és iskolafenntartók.

A Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet (NSZFI) a szakképzésért és felnőttképzésért felelős miniszter e területekhez kapcsolódó fejlesztési, koordinációs, kutatási, információszolgáltatási és tanácsadási feladatainak

ellátását segíti. Az NSZFI vezeti a szakmai vizsgák, illetve az akkreditált felnőttképzési intézmények és programok, valamint a TISZK-ek nyilvántartását is.

Az Oktatási Hivatal (OH) és megyei irodái szervezik az országos vizsgákat és méréseket, illetve minőségbiztosítási funkciókat és egyéb, a közoktatási ⁽¹⁵⁾ és felsőoktatási rendszer működtetésével kapcsolatos hatósági feladatokat látnak el.

A Magyar Kereskedelmi és Iparkamara (MKIK) és a Magyar Agrárkamara (MA) – az országos gazdasági érdekképviseleti szervezetekkel együttműködve – részt vesznek az OKJ-s szakképesítések tanulási kimeneteinek meghatározásában, valamint a vizsgák szervezésében az iskolarendszerű szakképzésben. Minőségbiztosítási feladatokat is ellátnak az iskolarendszerű szakmai alapképzést illetően (tanulószerződés alapján és egyéb formában zajló gyakorlati képzés ellenőrzése). A kormány és az MKIK 2010. évi megállapodását (lásd 2.1) követően a kamara az eddigi 27 helyett 125 szakma kerettantervének és vizsgakövetelményeinek meghatározásáért lesz felelős.

Az iskolarendszerű szakképzés intézményi szerkezete egy jelentős koncentrációs folyamaton ment keresztül az elmúlt években a TISZK-ek létrehozásával (lásd 2.2.2). A szakképző iskolák fenntartói között megtalálhatók a helyi (azaz megyei vagy települési) önkormányzatok, állami szervek, egyházak, alapítványok, vállalkozások stb. A fenntartó felelős az iskola törvényes működéséért és hagyja jóvá annak belső szabályzatait és programjait.

A megyei (és fővárosi) önkormányzatok feladata azon közoktatási szolgáltatások, így a felső-középfokú és posztsekunder szintű szakképzés biztosítása, melyek nem tartoznak a települési helyi önkormányzatok számára kötelezően előírt feladatok közé.

A felsőoktatásban a fenntartó (az állam, egyház, alapítvány stb.) felügyeli az intézmények irányítását, törvényes működését, eredményességét és hatékonyságát, máskülönben azonban az intézmények széleskörű autonómiával rendelkeznek mind igazgatási, mind oktatási kérdésekben.

3.3. A szakmai továbbképzés (iskolarendszeren kívüli felnőttképzés) intézményrendszere

3.3.1. Döntéshozó szint (szakmapolitika és jogszabályalkotás)

A felnőttképzési törvény által szabályozott szakmai továbbképzést illetően a döntéshozásért felelős testületek a központi kormányzat és a társadalmi partnereket magukba foglaló különféle tanácsadó testületek (ezek szerepéről

⁽¹⁵⁾ Lásd a Szakkifejezések jegyzékét (3. melléklet).

lásd 3.2). Ezek mellett a regionális munkaügyi tanácsok, melyek az érdekegyeztetés tripartit fórumaiként szolgálnak a munkanélküli és egyéb célcsoportok munkaügyi szervezet által támogatott képzését illetően.

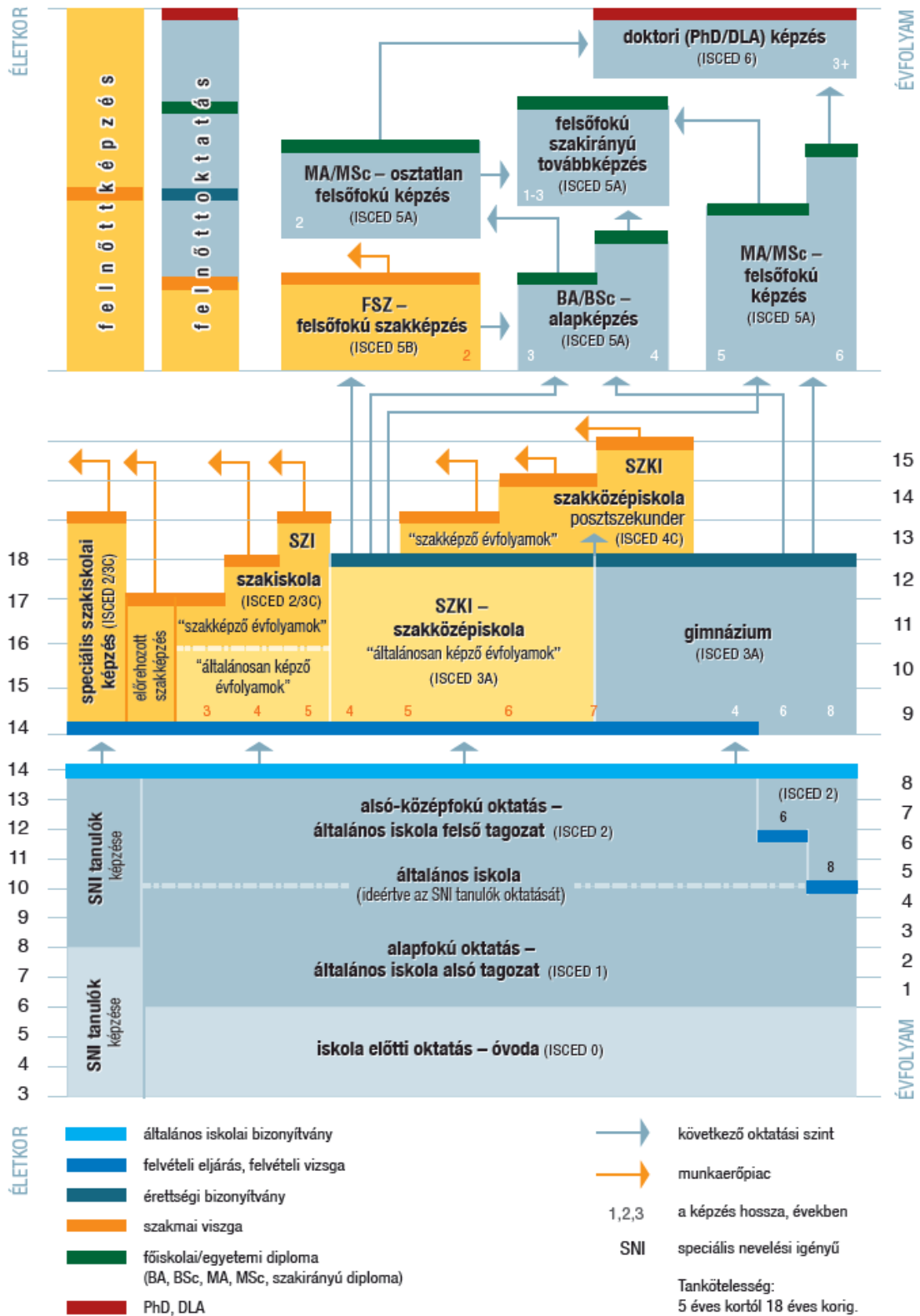
3.3.2. Végrehajtó szint

A felnőttképzési törvény által szabályozott szakmai továbbképzést illetően a végrehajtásért felelős testületek:

- (a) a társadalmi partnerek képviselőit magába foglaló Felnőttképzési Akkreditáló Testület (FAT), mely az intézmény- és program-akkreditációval kapcsolatos feladatokat lát el;
- (b) a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat (NFSZ) megyei munkaügyi központjai, melyek feladata a felnőttképzők és képzési programok regisztrálása, illetve azok törvényes működésének ellenőrzése;
- (c) a két gazdasági kamara, melyek a mestervizsgát szervezik és meghatározzák annak kimeneti követelményeit, valamint a munkaügyi központokkal együttműködve részt vesznek az OKJ-s képzések keretében folyó gyakorlati képzés ellenőrzésében.

A felnőttképzők szabadon dolgozhatják ki és kínálhatják képzési programjaikat, amennyiben regisztráltatták magukat a megyei munkaügyi központban.

3. ábra: A magyarországi oktatási rendszer

4. FEJEZET

A Szakmai Alapképzés

A formális oktatást és képzést az iskola előtti szinttől a posztsekunder szintig terjedően közoktatásnak nevezik ⁽¹⁶⁾, függetlenül attól, hogy az intézményt állami, önkormányzati vagy magánszervezet hozta-e létre. Működtetése és szabályozása az állam feladata és a központi állami költségvetésből kap támogatást (lásd 3.1 és 9.2.1).

A szakmai alapképzés elsősorban a (felső) középfokú, posztsekunder és felsőoktatásban folyik, bár a fiatalok első szakképesítésüket a felnőttképzésben (lásd 5.3.) is megszerezhetik. A Országos Képzési Jegyzék (OKJ, lásd 2.2 és 4.2.4) tartalmazza a megszerezhető szakképesítéseket, melyek a megfelelő foglalkozások gyakorlására jogosítanak fel. Az oktatási rendszerben történő továbblépés lehetősége attól függ, hogy az egyén milyen iskolatípusban végzett és milyen képesítéseket szerzett.

Az 1990-es évek második felének reformja egy átfogóbb oktatási rendszer kialakítását célozta egy 10. évfolyamot követő vizsgával, és a szakképzés megkezdésének legkorábbi időpontját 14-ről 16 éves korra emelte fel. E koncepciót azonban hamarosan elvetette a soron következő kormányzat, és jelentős maradt a bizonytalanság a 9-10. évfolyam szerepével és céljával kapcsolatban. A reform azonban létrehozta a felső-középfokú és posztsekunder oktatás és képzés jelenlegi szerkezetét és megváltoztatta a szakmai alapképzés (iskolarendszerű szakképzés) jellegét.

Míg számos más országban általában kombinálják az általános képzést és a szakmai tárgyak oktatását a szakképző programokban, Magyarországon a szakmai alapképzés (iskolarendszerű szakképzés) két részből épül fel: az első rész az általános képzésre és bizonyos szakmai alapozó képzésre összpontosít, ezt nevezik általánosan képző évfolyamoknak; a második részképesítéshez vezető szakmai képzést ad és szakképző évfolyamnak hívják. A szakképző rész posztsekunder szintre (ISCED 4C) emelésével az 1990-es évek reformja a szakközépiskola felső-középfokú oktatási komponensét szakmai előkészítő útvonallá változtatta, melynek tartalma és céljai a gimnáziumokéhoz hasonlatosak.

⁽¹⁶⁾ Lásd a Szakkifejezések jegyzékét (3. melléklet).

4.1. Háttér

Az oktatási rendszer szerkezetét a 3. ábra mutatja.

E jelentés nyomdába kerülése idején a tankötelezettség 5 éves kortól 18 éves korig tart. Az óvodai ellátás 3 éves kortól kezdődhet, az 5. életévtől pedig kötelező.

A nyolcéves alapfokú és alsó-középfokú általános oktatás elsősorban az általános iskolákban (ISCED 1A-2A) folyik. A gimnáziumok néhány speciális fajtája szintén nyújt alsó-középfokú oktatást (a 7-8., illetve 5-8. évfolyamokon; ISCED 2A). Jellemzően a jobb tanulmányi eredményű, gyakran a középosztályból származó tanulók nyerne felvételt ezekbe az iskolákba.

Az alapfokú és alsó-középfokú oktatás elvégzését követően a tanulók három különböző felső-középfokú tanulási útvonal közül választhatnak. Kettő ezek közül felkészít a felsőoktatásba történő belépésre, a harmadik azonban nem:

- (a) a gimnáziumok (ISCED 3A) négyéves (a kéttannyelvűek ötéves) általános képzést kínálnak és érettségi bizonyítványt adnak, mely a felsőoktatásba való felvétel előfeltétele; a végzősök a posztsekunder szakképzésbe is beléphetnek (lásd alább);
- (b) a szakközépiskolák négyéves (a kéttannyelvűek ötéves) általános és szakmai alapozó képzést (ISCED 3A) kínálnak, mely az érettségi bizonyítvány megszerzésére készít fel; ezután a tanulók szabadon választhatnak, hogy részt vesznek-e a szakképesítést nyújtó 1-3 éves szakképzésben (ISCED 4C) vagy továbblépnek a felsőoktatásba. A szakképzési program időtartama a megszerezhető szakképesítéstől függ. A legtöbb tanuló számára a képzés egyéves, mivel a szakmai alapozó képzésben való részvételt beszámítják⁽¹⁷⁾;
- (c) a szakiskolák általános és szakmai alapozó képzést nyújtanak az első két évben; ezt 1-3 éves szakképesítést adó szakképzés követi ISCED 2C vagy 3C szinten⁽¹⁸⁾. A végzősök szakképzett munkaerőként beléphetnek a munkaerőpiacra. A felsőoktatásba történő továbbhaladáshoz azonban további képzésben kell részt venniük (lásd alább).

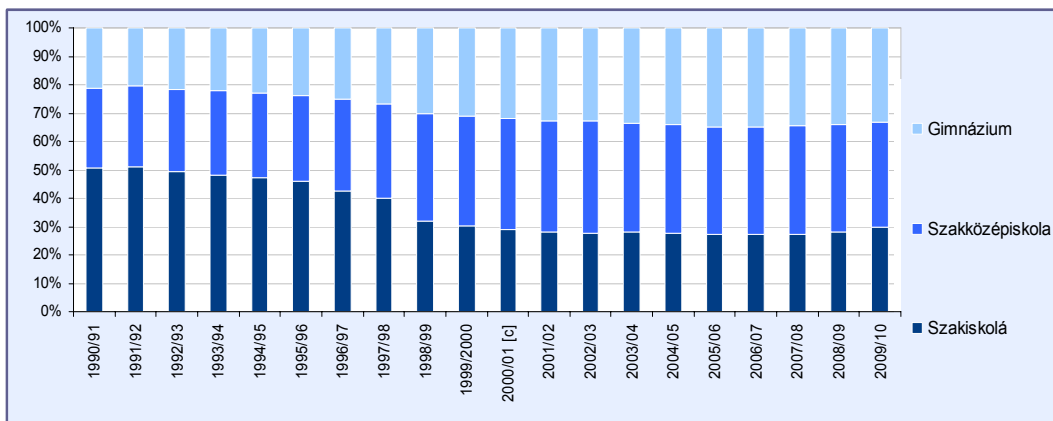
⁽¹⁷⁾ A szakközépiskolai programok egy speciális fajtájában, amelyek egy művészeti ág gyakorlására készítik fel a tanulókat, a szakképzés az általános műveltséget megalapozó oktatással párhuzamosan is folyhat és már alsó középfokon megkezdődhet (az 5. vagy 7. évfolyamon).

⁽¹⁸⁾ A szakiskolai programoknak is vannak speciális fajtáik: (a) a művészeti szakiskolákban a szakképzés az általános műveltséget megalapozó oktatással párhuzamosan is folyhat és már alsó középfokon megkezdődhet (az 5. vagy 7. évfolyamon); (b) a sajátos nevelési igényű tanulókat képző úgynevezett speciális szakiskolák és készségfejlesztő speciális szakiskolák ISCED 2C szintű OKJ-s szakképesítést is nyújthatnak vagy csupán a munkába álláshoz és az önálló életkezdéshez szükséges készségeket fejlesztik.

2010 szeptemberében ⁽¹⁹⁾ bevezették az előrehozott szakiskolai képzést, mely hároméves szakképzést kínál közvetlenül az alapfokú és alsó-középfokú oktatás befejezése után (lásd 2.1).

Amint azt a 4. ábra mutatja, e különböző iskolai programtípusokban való részvétel jelentősen változott az idők során. A szakiskolai tanulók aránya drasztikusan lecsökkent, a felső középfokon beiskolázott tanulók 30%-ára. Ezzel szemben megnőtt a beiskolázások aránya a szakközépiskolákban és jelentékenyen emelkedett a gimnáziumokban. Az általános és szakmai alapozó képzést nyújtó szakközépiskolák részesedése meghaladja a gimnáziumokét.

4. ábra: **A 9. évfolyamos tanulók megoszlása iskolatípus szerint 1990-2010 (%)**

Forrás: Nemzeti Erőforrás Minisztérium, 2010.

Mint azt fent jeleztük, a posztsekunder nem felsőfokú szintű szakképzés (ISCED 4C) a szakközépiskola szakképző évfolyamainak felel meg.

A felsőoktatás (lásd 4.3) az alábbi képzési programokat kínálja:

- felsőfokú végzettséget nem adó felsőfokú szakképző programokat (ISCED 5B), melyek elvégzésével OKJ-s szakképesítés szerezhető;
- felsőfokú végzettséget és szakképzettséget adó ISCED 5A és ISCED 6 szintű programokat.

⁽¹⁹⁾ Az 1993. évi közoktatási törvény 2009. évi módosításának megfelelően.

4.2. Szakmai alapképzés középfokú és posztsekunder szinten

Mint arra korábban már utaltunk, a piacgazdaságra való áttérés és az 1990-es évek reformja befolyásolták a felső középfokon zajló szakképzés szerkezetét, tartalmát és kimenetét.

14 éves korban a tanulók eldönthetik, hogy tanulmányaikat a két szakképző iskolai programfajta egyikén folytatják-e.

Amint azt a 7. táblázat mutatja, 2009/2010-ben a felső középfokon nappali oktatásban tanulók körülbelül kétharmada a két szakképző iskolai programon tanult. A programok szerkezetének megfelelően azonban az összes felső középfokon tanuló csupán körülbelül 15%-a tanult a szakképző évfolyamokon, körülbelül 50%-uk a két szakképző iskolatípus általánosan képző évfolyamain.

A szakiskola 9. és 10. évfolyamának nem teljesen világos célkitűzései, a lemorzsolódási arányok és a munkaerő-piaci kimenet a reform előtti megközelítés újraéledéséhez és az „előrehozott szakiskolai szakképzési programok” 2010-es bevezetéséhez vezettek (lásd 2.1 és 4.1).

A szakközépiskola szakképző komponensének posztsekunder szintre emelésével az érettségi bizonyítvány és egy szakképesítés (ISCED 3A/4C) megszerzése 21 éves korig is eltarthat.

7. táblázat: **A gimnáziumban és a szakmai alapképző programokban tanulók létszáma és megoszlása iskolatípus szerint (2009/10)**

		Létszám	Teljes felső-középfok %-ában
szakiskola ^(a)	(a) általánosan képző évfolyamok (9-10)	55 138	11,5
	(b) szakképző évfolyamok (11, 11-12, 11-13)	73 536	15,3
	Összesen	128 674	26,8
szakközépiskola	(c) általánosan képző évfolyamok (9-12/13)	177 020	36,8
	(d) szakképző évfolyamok (posztsekunder nem felsőfokú szint)	64 984	–
	Összesen	242 004	–
gimnázium	(e) általános képzés (9-12/13. évfolyamok)	175 259	36,4
Felső-középfokú szint összesen (a)+(b)+(c)+(e)		480 953	100,0
Összesen a posztsekunder szakképzéssel együtt		545 937	–

(^a) A táblázat nem tartalmazza a speciális szakképző iskolák adatait

Forrás: Nemzeti Erőforrás Minisztérium, 2010.

8. táblázat: A szakmai alapképző programok középfokú és posztsekunder szinten

A képzési program típusa	Fő gazdasági ágazatok	ISCED szint	Közismereti és szakmai tárgyak aránya	Az iskolai képzés és a munka alapú képzés aránya	Időtartam	Átjárhatóság: lehetséges horizontális váltás és továbblépés
szakiskola (a)						
általánosan képző évfolyamok (9-10. évfolyam)	minden ágazat/OKJ-s szakmacsoport a közgazdaság kivételével (lásd a 11. táblázatot)	3C	Közismereti tárgyak (min. 50%); szakmai alapozó tárgyak (max. 50%)	Iskolai képzés	2 év	Horizontális: szakközépiskola és gimnázium
szakképző évfolyamok (11., 11-12., 11-13. évfolyam)		3C (vagy 2C) (b)	Elsősorban szakképzés	Függ a képesítéstől, az iskola és a tanulók döntésétől (lásd "a gyakorlati képzés folytatása" alfejezetet alább)	1-3 év, a képesítéstől függően (c)	Horizontális: nem lehetséges; befejezés után belépés a munkaerőpiacra Felsőbb szintű tanulmányokba történő továbblépés: csak három év nappali vagy részidős az érettségi bizonyítvány megszerzésére felkészítő általános oktatás után
előrehozott szakiskolai szakképzés (9-11. évfolyam)	gyáripar, építőipar, mezőgazdaság, közgazdaság és egyéb szolgáltatások	3C (d)	1/3 közismereti tárgyak (kb. 1 000 tanóra)	Első évben: iskolai képzés; 10-11. évfolyamon: elsősorban munka alapú	3 év	horizontális: nem lehetséges; befejezés után belépés a munkaerőpiacra Felsőbb szintű tanulmányokba történő továbblépés: csak három év nappali vagy részidős az érettségi bizonyítvány megszerzésére felkészítő általános oktatás után
szakközépiskola (e)						
általánosan képző évfolyamok (9-12., 9-13. évfolyam)	Minden ágazat	3A	Elsősorban általános képzés, a szakmacsoportos szakmai alapozó tárgyak aránya a kötelező óraszám max. 16-26%-a	Iskolai képzés	4 év (5 a kéttannyelvű iskolákban)	Horizontális: gimnázium, szakiskola vagy (a 9-10. évfolyamokon) egy másik szakmára felkészítő szakközépiskolai programba Továbblépés: szakközépiskola szakképző évfolyamaira (ISCED 4C) vagy a felsőoktatásba (ISCED 5A/B)

A képzési program típusa	Fő gazdasági ágazatok	ISCED szint	Közismereti és szakmai tárgyak aránya	Az iskolai képzés és a munka alapú képzés aránya	Időtartam	Átjárhatóság: lehetséges horizontális váltás és továbblépés
Szakképző évfolyamok (13., 13-14., 13-15. évfolyam)		4C	Szakképzés	Függ a képesítéstől, az iskola és a tanulók döntésétől (lásd "a gyakorlati képzés folytatása" alfejezetet alább)	1-3 év, a képesítéstől függően ^(f)	Horizontális: nem lehetséges; befejezés után belépés a munkaerőpiacra Továbblépés: lásd fent az általánosan képző évfolyamoknál

- ^(a) A művészeti szakiskolai programokban párhuzamosan folyhat a szakképzés és általános képzés, már az 5. vagy a 7. évfolyamtól kezdődően.
- ^(b) A speciális szakiskolák és a készségfejlesztő speciális szakiskolák az értelmi vagy más fogyatékkal élő tanulókat készítik fel egy ISCED 2C vagy 3C szintű OKJ-s szakképesítés, vagy a munkába álláshoz és az önálló életkezdéshez szükséges készségek megszerzésére.
- ^(c) Jelenleg a tanulók többsége hároméves programokban vesz részt.
- ^(d) A képzés 2010 szeptemberében került bevezetésre, még nem kapott hivatalos besorolást.
- ^(e) A művészeti szakközépiskolai programokban párhuzamosan folyhat a szakképzés és általános képzés, ami az 5., 7. vagy 9. évfolyamon kezdődhet meg.
- ^(f) Jellemzően egy év, mivel a kétéves program időtartamát 1-2 félévvel csökkentik azok esetében, akik szakközépiskolában szakmai alapozó képzésben vettek részt a 9-12. vagy 13. évfolyamon.

4.2.1. Felvétel

A szakmai alapképzésbe (iskolarendszerű szakképzésbe) a tanulók az alapfokú és alsó-középfokú oktatás (általános iskola, ISCED 1A-2A) nyolc osztályának elvégzése után léphetnek be. Az iskolák további felvételi követelményeket is előírhatnak (a tanuló korábbi iskolai teljesítménye vagy felvételi vizsga alapján), de általában csak a népszerűbb szakközépiskolák élnek e lehetőséggel. Egyes szakmacsoportok/szakképesítések esetében pályaaalkalmassági vizsgát vagy egészségügyi alkalmassági követelményeket is megkövetelhetnek, a szakmai és vizsgakövetelmények előírása szerint.

Az alap- és alsó-középfokú végzettséggel nem rendelkezők a szakiskolákban 2003 óta szervezett ún. felzárkóztató képzésben vehetnek részt. A tanulók e programokban a (11. évfolyamon kezdődő) szakképző évfolyamokra való belépéshez szükséges kompetenciákat szerezhetik meg. 2009/2010-ben a szakiskolák 17,5%-a kínált felzárkóztató képzést mindösszesen 3 099 (2,4%) tanuló számára ⁽²⁰⁾.

A szakközépiskola szakképző évfolyamain az általános felvételi követelmény az érettségi bizonyítvány (ISCED 3A); vagyis de facto e szakképző évfolyamok posztsekunder szintűek és a felső-középfokú általános képzésből (gimnázium, ISCED 3A) érkező tanulók számára is nyitva állnak.

⁽²⁰⁾ A Nemzeti Erőforrás Minisztériumának statisztikái, 2010.

4.2.2. Tantervek

Az első években (lásd a 8. táblázatot) a közismereti oktatás mellett csupán szakmai alapozó képzés és pályorientáció folyik. Ezeket nevezik általánosan képző évfolyamoknak. A közismereti tantárgyak oktatása a Nemzeti Alaptanterv (NAT) követelményeinek, valamint az oktatási miniszter által kiadott kerettantervek ajánlásainak megfelelően történik. A szakmai alapozó képzés a 21 szakmacsoport mindegyikére kidolgozott kerettantervek útmutatásait követi.

A szakmai képzés tanterveit (a szakképző évfolyamokon) szintén az iskolák készítik el, a megfelelő képesítés SZVK-i és a szakmai tantárgyak vagy modulok útmutatóját tartalmazó központi program alapján. Mindkét dokumentumot a szakképesítésért felelős miniszter adja ki.

A kulcskompetenciák fejlesztése fontos helyet foglal el mind a közismereti oktatás, mind a szakképzés szabályozó dokumentumaiban, de a kompetencia-alapú vagy a kimenet-központú megközelítés központibb szerepet játszik a szakképzésben, mint a közoktatásban. Az Országos Képzési Jegyzék (OKJ) és az ahhoz kapcsolódó SZVK-k a tanulási kimeneteket a tevékenységi kör és a kompetencia fajtája alapján határozzák meg (lásd 2.2). Az OKJ-s szakképesítéseket 21 szakmacsoportba sorolják (lásd a 11. táblázatot). Az egyes foglalkozások kompetenciaprofiljai nem csupán az adott foglalkozás/munkakör részét alkotó különböző feladatok végzéséhez szükséges szakmai ismereteket és készségeket határozzák meg, hanem a módszer- (gondolkodás, problémamegoldás, munkastílus), társas (kommunikáció, kooperáció, konfliktuskezelés) és személyi (rugalmasság, kreativitás, önállóság, adottságok, jellemvonások) kompetenciákat is.

4.2.3. A gyakorlati képzés formái

Az, hogy egy iskolarendszerű szakképzési program gyakorlati képzési része az iskolai tanműhelyben és/vagy – egészben vagy részben – egy gazdálkodó szervezetnél valósul-e meg, a külső képzési helyek elérhetőségétől, illetve a tanuló, valamint az iskola döntésétől függ. Az 1989-es politikai és gazdasági rendszerváltást követően, a legtöbb vállalati tanműhely bezárása következtében az iskolai tanműhely lett a gyakorlati képzés elsődleges színtere. A 2000-es évek eleje óta az oktatáspolitikai különféle ösztönzőket vezetett be azzal a céllal, hogy növelje a vállalatok hajlandóságát a gyakorlati képzésben való részvételre.

Az 1993-as szakképzési törvény a gazdálkodónál folytatott gyakorlati képzés két lehetséges (jogi) formáját különbözteti meg. A törvény és az oktatáspolitikai által előnyben részesített forma a tanuló-szerződés (lásd lent) alapján folytatott egyfajta tanoncképzés. Egyéb esetekben, bizonyos feltételek teljesülése esetén, a szakképző iskola együttműködési megállapodást köthet egy gazdálkodó szervezettel, melynek alapján az a tanulók számára gyakorlati képzést biztosít.

Ez utóbbi esetben a tanulók nem állnak szerződéses viszonyban a munkáltatóval és nem is kapnak tanulói juttatást (csupán a nyári iskolai szünet alatti gyakorlat idejére).

Az elmúlt évtizedben számos pénzügyi ösztönzöt vezettek be – különösen a fizikai szakmunkára felkészítő szakiskolai programok esetében – azt elősegítendő, hogy a szakmai gyakorlati képzés először tanműhelyben történjen (az alapvető szakmai készségek gyakorlása érdekében), majd a következő években munkahelyen folyjon (lásd 9.2). Jelenleg, míg a legtöbb szakközépiskolai tanuló továbbra is az iskolában kap gyakorlati képzést, a szakiskolai tanulók többsége gazdálkodó szervezetnél folytatott gyakorlati képzésben vesz részt, általában tanulószerveződés alapján (lásd a 10. táblázatot). 2001 óta a tanulószerveződések száma a négyeszeresére nőtt.

9. táblázat: **A szakképző évfolyamon nappali oktatásban tanulók megoszlása az iskola típusa és a gyakorlati képzés helyszíne és formája szerint a 2009/2010. tanévben (%)**

Gyakorlati képzés helyszíne	szakiskola ^(a)	szakközépiskola
Iskolai tanműhely	40,91	76,55
Iskolán kívül együttműködési megállapodás alapján	6,30	13,67
Iskolán kívül tanulószerveződés alapján	52,80	9,78
Összesen	100,00	100,00

^(a) Beleértve a speciális szakiskolákat.

NB: A képzési időtartamtól függően a szakképző évfolyamok a szakiskolában a 11., 12., 13., szakközépiskolában a 13., 14. és 15. évfolyamok.

Forrás: Nemzeti Erőforrás Minisztérium, 2010.

Tanulószerveződésen alapuló tanoncképzés elméletileg bármely iskolarendszerű szakmai alapképzési programban megszervezhető. Elérhetősége azonban ágazat/szakmacsoport/foglalkozás szerint változó. 2009-ben 277 szakmában folyt tanulószerveződéses képzés. A tanulószerveződéses diákok majdnem 90%-a azonban csupán 10, ISCED 3C szintű szakképesítés egyikét kívánta megszerezni, amint azt a 10. táblázat mutatja.

A tanulószerveződés előfeltételeit és tartalmát az 1993. évi szakképzési törvény szabályozza. A tanulószerveződés jogi kapcsolatot létesít a tanuló és a gazdálkodó szervezet között. A szerződés különböző előnyöket biztosít a tanulók számára, azonban nem változtat azok tanulói státuszán. A gyakorlati képzést folytató gazdálkodó rendszeres havi juttatást köteles fizetni a tanuló számára, beleértve a tanítási szünet idejét is. Ezenfelül a tanulók a tanulószerveződésnek

köszönhetően társadalombiztosítási juttatásokban részesülnek. A tanulószereződéses képzés ideje a szolgálati időbe is beleszámít. A tanulószereződéses képzés ellenőrzését az illetékes területi gazdasági kamara látja el.

10. táblázat: **A tanulószereződések száma és megoszlása képesítés/foglalkozás szerint, 2009.**

Foglalkozás	Tanulók létszáma	%
Élelmiszer- és vegyiáru-kereskedő	5 800	12,69
Kereskedő/ ruházati kereskedő	400	0,88
Szakács	8 481	18,55
Fodrász	5 066	11,08
Szobafestő-mázoló és tapétázó	3 244	7,10
Pincér	6 014	13,16
Asztalos/bútorasztalos	3 362	7,35
Kőműves	3 879	8,49
Karosszerialakatos	1 581	3,46
Kozmetikus	1 480	3,24
Részösszeg	39 307	85,99
Összesen	45 713	100,00

Forrás: Magyar Kereskedelmi és Iparkamara.

4.2.4. Értékelés, képesítések és továbblépés

Az érettségi vizsga – melyen a felsőfokú tanulmányok előfeltételét jelentő ISCED 3A szintű bizonyítvány szerezhető meg – csak a szakközépiskolákban tehető le az utolsó, általánosan képző évfolyam végén, a szakiskolákban nem. Ezt követően a tanulók beléphetnek a felsőoktatásba vagy maradhatnak a posztszekunder szintű szakképző évfolyamokon, ahol OKJ-s képesítést szerezhhetnek. Mivel szakmai alapozó képzésben való részvételüket beszámítják, ez jellemzően 1-2 félévvel lerövidíti szakképző programjuk időtartamát.

Mind a szakiskolákban, mind a szakközépiskolákban az OKJ-s szakképesítés a szakmai vizsgán szerezhető meg a szakképző évfolyamokat követően. A vizsgát egy független vizsgabizottság előtt kell letenni, azonban jellemzően a képző intézményben kerül megszervezésre. A tanulók hozzávetőleg 95%-a sikeres vizsgát tesz, így szakképesítést is szerez. Az OKJ (lásd 2.2) megengedi (ISCED 2C szintű) rész-szakképesítések megszerzését is, melyeket a későbbiekben a hiányzó modulokkal kiegészítve teljes szakképesítés szerezhető, akár iskolarendszerű szakképzésben akár pedig felnőttképzésben. A tanulók első OKJ-s szakképesítésüket ingyen szerezhetik meg nappali oktatásban (23 éves korig).

Az OKJ-s képesítések az adott SZVK-ban meghatározott foglalkozás gyakorlására jogosítanak, de nem nyújtanak közvetlen belépési lehetőséget a további/magasabb szintű oktatásba. A szakiskolát végzetteknek ezért további három évet kell elvégezniük nappali vagy részidős formális általános képzésben, hogy megszerezzék az érettségi bizonyítványt, ami a magasabb szintű tanulmányok folytatásának előfeltétele. A szakiskolát végzettek körülbelül egyharmada elvégzi e hároméves képzést és megszerzi az érettségi bizonyítványt.

11. táblázat: **Az OKJ szakmacsoportjai**

1.	Egészségügy	12.	Környezetvédelem-vízgazdálkodás
2.	Művészet, közművelődés, kommunikáció	13.	Kereskedelem-marketing, üzleti adminisztráció
3.	Informatika	14.	Mezőgazdaság
4.	Könnyűipar	15.	Oktatás
5.	Közlekedés	16.	Elektrotechnika-elektronika
6.	Ügyvitel	17.	Építészet
7.	Egyéb szolgáltatások	18.	Nyomdaipar
8.	Szociális szolgáltatások	19.	Közgazdaság
9.	Gépészet	20.	Vendéglátás, idegenforgalom
10.	Vegyipar	21.	Élelmiszeripar
11.	Faipar		

4.3. Szakképzés a felsőoktatásban

A felsőoktatási intézmények által kínált harmadfokú képzés magába foglal:

- felsőfokú szakképzési programokat (ISCED 5B), melyek az OKJ-s szakképesítések megszerzésére készítenek fel;
- felsőfokú végzettséget adó felsőoktatási programokat, melyek egy adott foglalkozás gyakorlására jogosító ISCED 5A szintű szakképzettséget nyújtanak.

4.3.1. Felsőfokú szakképzés

A felsőfokú szakképzés (FSZ) 1998-ban indult. A felsőfokú szakképzettséget – de felsőfokú végzettséget nem – nyújtó ISCED 5B programok eredeti célja az volt, hogy rövidebb moduláris képzést kínáljon, mely a változó munkaerő-piaci igényekhez gyorsan alkalmazkodni képes. Az FSZ magas szintű szakmai munkára készíti fel a résztvevőket, ugyanakkor, a kreditátvitel lehetőségével, segíti az átlépést a szakképzésből a felsőoktatásba.

Felsőfokú szakképzést csak főiskolák és egyetemek szervezhetnek. A képzés azonban szakközépiskolában is folyhat – és az esetek felében folyik is –, egy felsőoktatási intézmény irányítása alatt, együttműködési megállapodás alapján. Így mind a résztvevők jogállása, mind a képzés irányítási és finanszírozási rendszere attól függően változik, hogy a képzés ténylegesen milyen típusú intézményben valósul meg.

A szakképzés folytatását az 1993. évi szakképzési törvény szabályozza; a felsőfokú szakképzés más aspektusairól a 2005. évi felsőoktatási törvény rendelkezik (lásd a 3. fejezetet). Felsőoktatási intézményeket alapíthat és fenntarthat az állam, önkormányzatok, egyházak, gazdálkodó szervezetek, illetve alapítványok. Mindegyik kap normatív állami támogatást (lásd 9.1.2.).

FSZ képzések nappali és részidős, továbbá államilag finanszírozott és költségtérítéssel is elérhetőek. Az FSZ képzés időtartama 4-5 félév.

Az FSZ programokra jelentkezőknek érettségi bizonyítvánnyal (ISCED 3A) kell rendelkezniük, ezen kívül az adott OKJ-s szakképesítés szakmai és vizsgakövetelményei (SZVK) meghatározhatnak szakmai alkalmassági, egészségügyi stb. feltételeket is. Amennyiben az FSZ képzés felsőoktatási intézményben folyik, a felvétel az érettségi vizsga és a középiskolai tanulmányi eredmények alapján történik, a kormány által rendeletben meghatározottak szerint. Amennyiben a képzés szakközépiskolában folyik, a felvételi követelményeket az iskola határozza meg. Az előzetes, megegyező tartalmú szakképzésben folytatott tanulmányok a képzés során 30-60 kredit értékben beszámíthatóak.

Az FSZ tanterveit a felsőoktatási intézmények dolgozzák ki az adott OKJ-s szakképesítésnek a felelős miniszter által kiadott SZVK-jával és központi programjával (tantervével) összhangban. A tantervek moduláris felépítésűek, alapműveltség/kompetenciafejlesztő, kötelező szakmai és választható (specializációs) modulokat foglalnak magukba.

A gyakorlati képzés a 4.2. fejezetben tárgyalt formákhoz hasonlóan folyhat, iskolai tanműhelyben és gazdálkodó szervezeteknél is. Hallgatói szerződések megkötésére 2006. január 1-je óta van lehetőség, amennyiben a gyakorlati képzést a képzési idő legalább 25 százalékában összefüggően szervezik.

Az ISCED 5B képzési program végén szervezett szakmai vizsgán megszerezhető OKJ-s szakképesítések nem adnak felsőfokú végzettséget, de feljogosítanak az adott SZVK-ban meghatározott foglalkozás gyakorlására. E szakképesítés megszerzése azon tanulók számára is ingyenes, akik korábban már szereztek alacsonyabb szintű OKJ-s szakképesítést.

Az FSZ tanulók számára adott a lehetőség – amit sokan igénybe is vesznek –, hogy a megszerzett (minimum 30, maximum 60) kreditpontot beszámíthassák az azonos képzési területhez tartozó alapképzésbe, ami jellemzően 1-2 félévvel

rövidíti le képzésük időtartamát. Első felsőfokú diplomájukat államilag támogatott képzésben (lásd 9.1.2) ingyen szerezhetik meg.

4.3.2. Részvétel a felsőoktatásban

A felsőoktatásban résztvevők túlnyomó része Magyarországon felsőfokú végzettséget és szakképzettséget adó képzésben (ISCED 5A) vesz részt. Annak, hogy ez az arány az európai átlaghoz képest magasabb az ISCED 5B képzésekben résztvevőkhöz képest, több oka is van: bár az ISCED 5B szintű FSZ résztvevőinek száma folyamatosan nő a képzés 1998-as bevezetése óta, munkaerőpiaci elfogadottsága – többek között a tájékozottság hiánya miatt – nem kellő mértékű (lásd a 12. táblázatot). Az ISCED 5A szintű diploma presztízse és munkaerő-piaci megtérülése jelentősen nagyobb; a felsőfokú végzettséggel rendelkezők nagyobb eséllyel nyernek felvételt magasabb fizetéssel járó munkára.

12. táblázat: **Hallgatók ISCED 5 szinten a képzés fajtája szerint (létszám és arány) és ISCED 6 szinten (értékek), 2008**

	ISCED 5 összesen	ISCED 5A (fő)	ISCED 5A (%)	ISCED 5B (fő)	ISCED 5B (%)	ISCED 6 összesen
HU	423 788	378 153	93,0	28 409	7,0	7 153
EU-27	18 359 029	16 067 395	86,7	2 471 162	13,3	499 259

Forrás: Unesco/OECD/Eurostat adatbázis; [lekérdezés ideje: 2011.02.01.].

5. FEJEZET

Szakmai továbbképzés felnőttek számára

5.1. Általános háttér

A felnőttoktatás és -képzés lehet:

- (a) az iskolarendszerű felnőttoktatás, mely a középfokú és felsőoktatásban folyik a megfelelő jogszabályok alapján (lásd 3.1); az állam pénzügyileg támogatja (lásd 9.2.1); résztvevői jogi tekintetben tanulói státusszal rendelkeznek;
- (b) iskolarendszeren kívüli felnőttképzés, melyet mind magán, mind közintézmények folytathatnak; jogszabályi és irányítási szerkezetét, valamint finanszírozását a felnőttképzési törvény szabályozza; sok esetben az Országos Képzési Jegyzékben (OKJ) szereplő, államilag elismert szakképesítést nyújt.

Mindkét forma esetében – az ISCED 5A/6 szintű felsőoktatási programok és az ún. hatósági képzések kivételével – a szakképzés folytatását a szakképzési törvény szabályozza.

A munkaerő-piaci megfelelés biztosítása érdekében a gazdaság képviselői közreműködtek a 2006-os megújított OKJ szakképesítések kompetencia-profiljainak meghatározásában (lásd 2.1.1). A társadalmi partnerek szervezetei az OKJ-fejlesztés formális folyamatában is részt vesznek. A gazdasági kamarák határozzák meg a mestervizsga kimeneti követelményeit és a vizsgát is ők szervezik (lásd 5.3.2).

5.1.1. A szakmai továbbképzéshez való hozzáférést elősegítő intézkedések/eszközök

A szakmai előképzettséggel nem rendelkező felnőttek az OKJ-s szakképesítést nyújtó szakképzésbe vagy egy szakképző iskolában a közoktatási vagy a felsőoktatási rendszer keretében (lásd 5.2), vagy egy felnőttképzési programon keresztül (lásd 5.3) kapcsolódhatnak be.

Az alkalmazottak bármely típusú képzésben való részvételével kapcsolatos jogait a Munka Törvénykönyve határozza meg. A munkáltató és alkalmazottja tanulmányi szerződést köthet egymással. A munkáltató a tandíj, az utazási és szállásköltségek kifizetésével, tanulmányi szabadság engedélyezésével stb. támogathatja alkalmazottainak oktatását és képzését. A Munka Törvénykönyve tanulmányi szabadságot is garantál az alkalmazásban álló felnőtt számára, de csak abban az esetben, ha iskolarendszerű képzésben vesz részt, vagy ha a

továbbképzés kötelező abban a munkakörben, illetve a munkáltató előírja azt. Az előbbi esetben a munkavállalók vizsgánként 4 munkanap szabadidőre jogosultak. A további szabadság időtartamát a munkáltató határozza meg az oktatási intézmény által kibocsátott, a képzés időtartamáról szóló igazolásnak megfelelően.

A munkahelyi szakmai továbbképzéseken való részvétel növelését az állam elsősorban egy anyagi ösztönzővel (a szakképzési hozzájárulás egy része a saját alkalmazottak képzésére fordítható), valamint a továbbképzésekhez pályázatokon keresztül nyújtott közvetlen anyagi támogatással igyekszik elősegíteni (lásd 9.2). Az ESZA által társfinanszírozott számos program szintén a szakmai továbbképzéshez való hozzáférés javítását célozta/célozza új tantervek, rugalmasabb képzési formák és új tanulási helyszínek (pl. e-tanulás, a közművelődési intézmények bevonása a szakmai felnőttképzésbe) kialakításának támogatásával.

5.1.2. A nem-formális/informális tanulás elismerésének mechanizmusai

Az előzetes nem-formális/informális tanulás értékelése és elismerése jelenleg csupán a felnőttképzés kevés területén általános gyakorlat: elsősorban olyan, államilag elismert képesítéseket nyújtó vizsgák esetében, ahol nem kötelező az előkészítő képzésen való részvétel. A példák között említhetők a mestervizsga, egyes ún. hatósági jellegű képzésekhez kapcsolódó vizsgák, a European Computer Driving License (ECDL) vizsgarendszer, vagy a nyelvvizsgák.

A felnőttképzési törvény utal az előzetes tanulás érvényesítésének és beszámításának lehetőségére. Rendelkezése szerint „a képzésre jelentkező felnőtt kérheti tudásszintjének előzetes felmérését, amit a felnőttképzést folytató intézmény köteles értékelni és figyelembe venni”. E felmérés és beszámítás módja azonban nincs szabályozva, és a tudásszint mérésére alkalmazott módszerek változatosak. Valójában a profit-orientált felnőttképző intézményeknek nem sok érdeke fűződik tanulóik előzetes tudásának elismeréséhez, hiszen az csökkentené a képzései iránti igényeket.

A szakképzési törvény 2007. évi módosítása alapján az összes OKJ-s szakképesítés SZVK-iban rögzíteni kell a nem-formális és informális tanulás, illetve a munkavégzés során szerzett kompetenciáknak a beszámíthatóságát. A 2007-ben kiadott szakmai vizsgaszabályzat értelmében mind modulzáró vizsgát, mind szakmai vizsgát (lásd 4.3) tehetnek azok is, akik nem vettek részt képzésben.

Ahhoz, hogy a nem-formális és informális tanulás elismerése valóban elterjedt gyakorlattá váljon, továbbra is szükség lenne egy egységes beszámítási szabályozás és további mérési eszközök kidolgozására. Emellett a képzők olyan

ösztönzésére volna szükség, amely a jelenlegi ellenérdekeltségüket ellensúlyozhatná.

5.2. Az iskolarendszerű felnőttoktatás

Az iskolarendszeren belüli felnőttoktatás fő célja nappali és nem-nappali tanulási lehetőségek biztosítása azon felnőttek számára, akik:

- (a) tankötelezettségük ideje alatt nem szereztek meg egy bizonyos szintű iskolai végzettséget vagy;
- (b) nem szereztek szakképesítést, illetve akik
- (c) magasabb szintű vagy specializáltabb képesítést szeretnének nyerni.

Ilyen programokat csak köz- és felsőoktatási intézmények nyújthatnak, jellemzően esti vagy levelező osztályokban. Felnőttoktatást alap (ISCED 1-2), közép (ISCED 3C és 3A), posztsekunder (ISCED 4C) és harmadfokú (ISCED 5B, 5A és 6) szinten kínálnak. Általában véve e képzések nem különböznek a normál nappali rendszerű képzéstől a célok, belépési követelmények, szerkezet, a tantervek fő vonásai vagy a megszerezhető államilag elismert képesítések tekintetében (lásd a 4. fejezetet).

5.2.1. Felnőttoktatás középfokú és posztsekunder szinten

A felnőttoktatás elsődleges funkciója egy „második esély” biztosítása a résztvevők számára tanulmányaik folytatására. Elsődleges célcsoportjai:

- (a) hátrányos helyzetű fiatalok, akik az alapoktatás során lemorzsolódtak, vagy akik tanulmányaikat részidős formában kénytelenek folytatni;
- (b) a szakiskolát (ISCED 2 vagy 3C) végzettek, akik érettségi bizonyítványt (ISCED 3A) akarnak szerezni, mivel az kifizetődőbb a munkaerőpiacon és a magasabb szintű képzésbe való belépés előfeltétele;
- (c) a gimnáziumban (ISCED 3A) végzettek, akik alapképzésük során csak közismereti képzésben részesültek és egy szakképesítés megszerzésére törekszenek.

Az iskolákban általában külön tagozatokon/csoportokban/osztályokban folyik a felnőttoktatás, bár működik néhány, kifejezetten a felnőttek képzése céljából létrehozott iskola is. A legtöbben esti tagozaton tanulnak, s csak nagyon kevés felnőtt vesz részt távoktatásban vagy „egyéb” formában kínált programokban.

A fiataloknak szánt programokkal szemben a részidős általános és szakmai képzésekben a képzési költségek egy részét fedezendő, díjat kell fizetni, de a halmozottan hátrányos helyzetűek és a fogyatékkal élők második szakképesítésüket is ingyen szerezhetik meg.

Mindazonáltal, amint azt a 13. táblázat mutatja, a legfeljebb ISCED 0-2 képesítéssel rendelkező felnőttek közül csak nagyon kevesen vesznek részt iskolarendszerű oktatásban. A programok gyakran alkalmatlanok arra, hogy e csoportot reintegrálják az oktatásba. Az alacsonyabb képzettségű, idősebb népesség számára az állam inkább a felnőttképzés keretében kínál speciális célprogramokat (lásd 5.4).

5.2.2. Felnőttoktatás a felsőoktatásban

A felsőoktatási intézmények jelenleg a következő tanulási lehetőségeket kínálják a felnőttek számára:

- (a) részidős oktatás formájában is hozzáférhető, felsőfokú végzettséget nem adó képzési programok, melyeken ISCED 5B szintű, OKJ-s felsőfokú szakképesítés szerezhető (lásd 4.3);
- (b) részidős és távoktatás formájában is hozzáférhető, alap- és mesterképzési programok (ISCED 5A), melyek első vagy egy új végzettséget és szakképzettséget nyújtanak;
- (c) általában két-négy féléves szakirányú továbbképzések, amelyek az alapképzés során megszerzett szakképzettségre épülő új, specializált, ISCED 5A szintű szakképzettséget nyújtanak, jellemzően levelező formában; valamint;
- (d) hat féléves ISCED 6 szintű (jellemzően nappali és többségében államilag támogatott formában kínált) doktori képzések.

Az első felsőfokú OKJ-s szakképesítés, illetve diploma ingyenesen megszerzhető bármely képzési formában, bár az államilag támogatott képzési lehetőségek kevésbé gyakoriak a részidős képzésben (lásd 9.2).

5.2.3. Részvétel

A felnőttoktatásban és -képzésben való részvétel Magyarországon jelentősen alacsonyabb az EU-s átlagnál. Bár a nem-formális oktatáshoz/képzéshez (beleértve a felnőttképzést, lásd 5.3.3) képest a felnőttoktatásra vonatkozó számokban relatíve kisebb a különbség, a trendek azonosak: a részvétel erősen korrelál az iskolai végzettséggel és az életkorral.

13. táblázat: **Részvételi arány a formális oktatásban és képzésben legmagasabb iskolai végzettség szerint (%), 2007**

	ISCED 0-2	ISCED 3-4	ISCED 5-6	Összesen
EU-27	2,4	5,6	12,1	6,2
HU	0,4	2,5	5,5	2,5

Forrás: Eurostat felnőttképzési felmérés [lekérdezés ideje: 2011.03.03.].

5.3. Az iskolarendszeren kívüli felnőttképzés

Az iskolarendszeren kívüli felnőttképzés a tanulási lehetőségek széles skáláját, beleértve:

- (a) az Országos Képzési Jegyzékben (OKJ) szereplő, államilag elismert szakképesítést adó szakképzési programokat;
- (b) a szakmai alapképzés során megszerzett OKJ-s szakképesítésre épülő, magasabb szintű képesítést nyújtó mestervizsgára felkészítő, a gazdasági kamarák által szervezett képzéseket;
- (c) a hatósági jellegű képzéseket, melyek országosan vagy nemzetközileg elismert, az OKJ-ban nem szereplő képesítéseket, jogosítványokat nyújtanak, elsősorban a közúti, vízi és légi közlekedés, növény- és állategészségügy és -védelem vagy élelmiszerhigiénia területein;
- (d) különböző típusú és időtartamú, államilag elismert szakképesítést nem nyújtó tanfolyamokat.

A szakmai továbbképzésben való részvételt előírhatja jogszabály, egyébiránt kezdeményezője és finanszírozója az egyén és/vagy a munkáltatója. A munkanélküliek és egyéb célcsoportok esetében a képzést az állam kezdeményezheti és finanszírozhatja (lásd 5.4).

Kötelező, jogszabály által szabályozott továbbképzési rendszer létezik mind a közszférában, mind a magánszektor néhány területén. A közszférában ide tartozik az „egyenruhás” foglalkozások, köztisztviselők, tanárok, egészségügyi szakdolgozók, kulturális és szociális munkások, valamint a közszféra néhány nagyvállalata, így a Magyar Államvasutak és a Magyar Posta dolgozóinak továbbképzése. Kötelező továbbképzés van előírva a magánszféra egyes területein is, ahol azt biztonsági szempontok vagy a szabályok változása megkívánja, így a földgázellátással, növény- és állatvédő szerek kereskedelmével kapcsolatos foglalkozások, a hivatásos járművezetők, könyvvizsgálók és könyvelők, hivatásos vadászok stb. esetében. Az ilyen szakmai továbbképző programokat jellemzően felnőttképzés keretében szervezik, a közszférában ezt a feladatot gyakran külön erre szakosodott szervek és intézmények látják el.

A munkahelyen kínált szakmai továbbképzési lehetőségek mellett, amelyek, különösen a nagy, multinacionális vállalatok esetében gyakran e-tanulás formájában is elérhetők, a tanulási lehetőségek tanulókhöz közelítését szolgáló egyéb kezdeményezések is léteznek. Egy, az ESZA források által támogatott kormányzati kezdeményezés például a közművelődési intézményeket kívánja bevonni a szakmai felnőttképzésbe.

A felnőttképzést folytató intézmények között megtalálhatóak:

- (a) a felnőttképzést mint kiegészítő tevékenységet folytató köz- és felsőoktatási intézmények, valamint egyéb költségvetési vagy államilag támogatott intézmények (pl. a regionális képző központok, lásd 5.4);
- (b) képzési magánvállalkozások;
- (c) civil szervezetek (non-profit szervezetek, szakmai egyesületek stb.), valamint
- (d) az alkalmazottaik számára vállalati (belső) képzést nyújtó munkáltatók.

A felnőttképzési törvény értelmében a képzőknek regisztráltatniuk kell magukat az illetékes megyei munkaügyi központnál, máskülönben azonban szabadon dolgozhatják ki és kínálhatják (szakmai, általános vagy nyelvi) képzéseiket. A törvény csupán annyit ír elő, hogy felnőttképzési szerződést kell kötniük a résztvevőkkel és egy képzési programot kell kidolgozniuk.

A felnőttképzési intézmények és programok akkreditációja nem kötelező, azonban ez az állami támogatás fogadásának előfeltétele. Az akkreditációt a Felnőttképzési Akkreditációs Testület (FAT) ítéli oda meghatározott időre (4 évre az intézményi, 2-5 évre a program-akkreditáció esetében), egy szakértői bizottság értékelése alapján.

A felnőttképzési statisztikák szerint - a képzési programok és résztvevők száma alapján egyaránt - a képzési programok három legjellemzőbb típusa:

- (a) a szakmai továbbképzések, ideértve a mestervizsgára felkészítő képzéseket;
- (b) az OKJ-s (jellemzően ISCED 3C szintű) képesítést nyújtó képzések;
- (c) a munkakörhöz, foglalkozáshoz szükséges, nem OKJ-s szakképesítést adó tanfolyamok (pl. halászs, vadászs).

A résztvevők többsége olyan képzéseken vesz részt, melyek legfeljebb általános iskolai végzettséget követelnek meg. E képzési programok általában egy évnél rövidebb ideig tartanak, és legfeljebb 200 órással.

A mestervizsga követelményeit a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara (MKIK), illetve a Magyar Agrárkamara (MA) dolgozzák ki, az országos gazdasági érdekképviseleti szervezetekkel együttműködésben. A vizsga három részből áll: a vállalászsi ismereteket értékelő szóbeli vizsgarészből, egy szakmai elméleti írásbeli és szóbeli vizsgarészből, és egy szakmai gyakorlati vizsgarészből. Mivel a mestercímmel rendelkezők másokat taníthatnak is, a vizsga pedagógiai ismereteket is számonkér. A helyi kamarák felkészítő tanfolyamokat is szerveznek, az ezeken való részvétel azonban nem feltétele a vizsga letételének. Az egyedüli követelmények a megfelelő OKJ-s szakképesítés és a szakmai gyakorlat.

5.3.1. Részvétel

A nem-formális oktatásban/képzésben való magyarországi részvételi arányok a legalacsonyabbak az összes EU tagország között (lásd a 14. és 15. táblázatokat). Az iskolarendszeren belül folytatott felnőttoktatáshoz hasonlóan a felnőttképzésben való részvétel erősen korrelál az iskolai végzettséggel és az életkorral.

A részvétel az inaktív népességhez viszonyítva jelentősen nagyobb a foglalkoztatottak és a munkanélküliek körében. A munkanélküliek túlnyomó többsége nem-formális oktatásban vesz részt, egyedül ezt támogatja ugyanis a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat (NFSZ) és a legtöbb állami program.

14. táblázat: **Részvételi arány a nem-formális oktatásban és képzésben legmagasabb iskolai végzettség szerint (%), 2007**

ISCED97	0-2	3-4	5-6	Összesen
EU-27	15,9	31,6	51,9	31,5
HU	2,3	6,4	14,6	6,8

Forrás: Eurostat felnőttképzési felmérés [lekérdezés ideje: 2011.03.03.].

15. táblázat: **Részvételi arány a nem-formális oktatásban és képzésben munkaerő-piaci helyzet szerint (%), 2007**

Munkaerő-piaci helyzet	Munkavállaló	Munkanélküli	Inaktív	Összesen
EU-27	39,1	20,1	12,5	31,5
HU	9,6	4,5	1,6	6,8

Forrás: Eurostat felnőttképzési felmérés [lekérdezés ideje: 2011.03.03.].

A kormányzat különféle intézkedéseket vezetett be az elmúlt években a felnőttoktatásban és - képzésben való részvétel növelése érdekében (lásd 5.1, 5.4 és 9.2), a részvételi arányok azonban csak lassan növekednek. Kutatások (Török, 2006) azt találták, hogy a felnőtt lakosság általában véve pozitívan viszonyul a képzéshez, és sokuknak szüksége is lenne képzettsége felfrissítésére. Azonban jelentős akadályok léteznek, melyeket a kormányzati politikának továbbra is kezelni szükséges:

- (a) hasznosulás vélt hiánya: egy olyan országban, ahol a formális iskolai végzettség határozza meg a társadalmi pozíciót, a felnőtt lakosság körülbelül harmada, különösen az alacsony iskolai végzettséggel rendelkezők nem kellően motiváltak, mert úgy vélik, a nem-formális tanulás többet hoz, mint amennyi hasznot hoz;
- (b) a képzési rendszer és a szolgáltatások rugalmatlansága: a képzési programok túl hosszúak, nagyon kevés a lehetőség a korábbi

munkatapasztalatok, illetve a nem-formális/informális képzés egyéb formáiban való részvétel elismerésére stb;

- (c) a foglalkoztatottak túlterheltsége: az éves ledolgozott munkanapok száma lényegesen magasabb, mint Nyugat-Európában, ugyanakkor a rész-munkaidőben foglalkoztatott felnőttek aránya a második legalacsonyabb az OECD országok között (OECD, 2009).

5.4. **Az álláskeresők és egyéb, a munkaerőpiacról való kiszorulás veszélyével fenyegetett csoportok segítségét célzó intézkedések**

A „munkaerőpiacról való kiszorulás veszélyével fenyegetett csoportok” meghatározására nincs egységes nemzeti definíció. A legjelentősebb ilyen csoportok az alacsonyan képzettek, a fogyatékkal élők és megváltozott munkaképességűek, a Romák, az elavult szakképesítésekkel rendelkező idősebb emberek és a nők (különösen azok, akik anyasági szabadságon vannak, illetve voltak a közelmúltban).

A hátrányos helyzetűek számára a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat (NFSZ) által támogatott programokat, központi állami programokat és (nyilvános pályázatokon kiválasztott) vállalkozók által megvalósított programokat kínálnak azzal a céllal, hogy elősegítsék foglalkoztatásukat.

5.4.1. Az NFSZ által nyújtott képzéstámogatás

Az NFSZ a következő célcsoportok képzéséhez nyújthat támogatást:

- (a) álláskeresők;
- (b) 25 (vagy felsőfokú végzettségűek esetében 30) év alatti fiatalok, akik nem jogosultak munkanélküli járadékra;
- (c) akik gyermek gondozásáért támogatásban vagy beteg/fogyatékkal élő emberek gondozásáért tartós ápolási díjban részesülnek;
- (d) akik rehabilitációs járadékban részesülnek;
- (e) akiknek munkaviszonya várhatóan egy éven belül megszűnik;
- (f) akik közhasznú munkavégzésben vesznek részt;
- (g) akik munkaviszonyban állnak, de rendszeres foglalkoztatásuk képzés nélkül nem biztosítható; illetve
- (h) további csoportok, ahogy azt a (társadalmi partnerek képviselőit magába foglaló) Munkaerő-piaci Alap (MPA) Irányító Testülete meghatározza.

A képzési támogatás az utazási költségek és a képzéssel kapcsolatos egyéb költségek megtérítését, illetve kereset-kiegészítés/keresetpótló juttatás biztosítását

foglalhatja magába. Iskolarendszeren kívüli szakképző tanfolyamokra, készségfejlesztő előkészítő képzésekre, pályorientáló és álláskereső ismeretek oktatására, valamint idegen nyelvi oktatáshoz (lásd 5.3) adható. A munkaügyi központok a munkaerő-piaci előrejelzések és a társadalmi partnereket magába foglaló regionális munkaügyi tanácsok ajánlása alapján évente határozzák meg azokat a képzési irányokat, amelyekben a szakképzés támogatható.

A résztvevőket a munkaügyi központok választják ki, amelyek a képzés irányának kiválasztásában is segítséget nyújtanak számukra. A támogatott képzések átlagosan 538 órák és 5,5 hónapig tartanak. Többségük (körülbelül kétharmaduk) OKJ-s szakképesítést ad.

A képzéseket állami regionális képző központok és akkreditált magán felnőttképzők kínálják. Ezek jegyzékét a központok évente állítják össze, a képző intézményt azután a résztvevők választják ki.

5.4.2. Központi állami programok és pályázatok

Az Országos Foglalkoztatási Közalapítvány (OFA) 1992 óta támogatja a hátrányos helyzetű munkanélküliek munkaerő-piaci reintegrációját innovatív kísérleti programokon keresztül. Az OFA olyan programokat dolgoz ki, amelyek képzési és foglalkoztatási elemeket, valamint munkaerő-piaci és mentális-szociális támogatási szolgáltatásokat egyaránt tartalmaznak. E kurzusok némelyike a szakképzésbe történő belépéshez szükséges kompetenciákat fejlesztő felkészítő képzést nyújt. A legtöbb azonban OKJ-s szakképesítést adó képzést foglal magába. Mindegyik tartalmaz a résztvevők foglalkoztathatóságát növelő képzési komponenst is.

A Társadalmi Megújulás Operatív Program (TÁMOP) egyik intézkedése korábbi OFA pályázatok és ESZA forrásból támogatott programok keretében kidolgozott és/vagy kipróbált és sikeresnek bizonyult módszerek elterjesztését támogatja. Egy másik intézkedés a hátrányos helyzetű álláskereső tartós munkába állását segítő alternatív munkaerő-piaci programok megvalósításához nyújt átmeneti pénzügyi támogatást. E projektek egyedi szolgáltatási csomagokat állítanak össze, melyek részeként az alacsony iskolai végzettségűeket OKJ-s szakképesítés megszerzésében segítik.

2007 és 2009 között az NFSZ által koordinált és az ESZA által társfinanszírozott „Lépj egyet előre” program 20 391 alacsony iskolai végzettségű, alul-motivált felnőtt számára nyújtott segítséget az általános iskolai végzettség (ISCED 2A) vagy egy szakképesítés megszerzésére egy hiányszakmában. A képzést sikeresen befejezőket egyhavi minimálbérrel is jutalmazták. A második ütemben a legfeljebb alapfokú iskolai végzettségű támogatottak ugyanilyen összegű megélhetési támogatást is kaptak minden 150 óra teljesített képzési idő után.

6. FEJEZET

A szakképzésben dolgozó tanárok és gyakorlati oktatók képzése

6.1. A szakképzésben dolgozó tanárok és oktatói foglalkozások típusai

A szakképzésben dolgozó tanárok és gyakorlati oktatók típusait az adott oktatási ágazat működését szabályozó törvények különböztetik meg. A szakképző iskolákban (lásd a 4. fejezetet) és a felnőttképzésben (lásd 5.3) általános képzésben oktató tanárok, szakmai tanárok és szakoktatók között tesznek különbséget. A felsőoktatásban az oktatói munkakörök a tudományos teljesítményen alapulnak.

A tanári pálya presztízse általában véve nagyon alacsony, nagyrészt az alacsony bérezés miatt. Az alacsony fizetés és a szakmáról alkotott kedvezőtlen kép következtében nem vonzó a tanári pálya. A pedagógusok nagy részének bére a közalkalmazotti bértábla által meghatározott minimum körül mozog, amely 2009-ben havi nettó 109 000 forintnak (390 EUR) felelt meg. A szakmai tanári és szakoktatói pálya a közismereti szakos tanárokéhoz képest is kevésbé vonzó. Ennek következtében az a jól képzett és motivált fiatalok helyett gyakran inkább olyanokat vonz, akiknek nem sikerült bejutniuk más képzési programba. Mindez minőségi problémákat is felvet (Varga, 2007). Mivel a jelenleg alkalmazásban álló szakképző gárda átlagéletkora egyre magasabb, az előrejelzések szerint a következő 10 évben jelentős mennyiségi munkaerőhiány várható a szakképzésben dolgozó tanárok és oktatók tekintetében.

A szakmai tanárok és szakoktatók képzése felsőoktatási intézményekben történik. A képzés minőségét a Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság (MAB) értékeli.

A 2005. évi felsőoktatási törvény alapvetően átalakította a tanárok/oktatók képzésének szerkezetét a bolognai folyamattal összefüggésében. Ennek következtében a tanárképzés jelenleg kizárólag mesterképzés keretében történik (a szakoktatók képzése BA/BSc szinten, az alapképzésben történik). Nagyobb hangsúlyt helyeznek a kompetenciákban meghatározott tanulási kimenetekre. A tanárképző programok tartalma és szerkezete az egységes képzési és kimeneti követelményeket követi, amelyeket az oktatásért felelős miniszter rendeletben határoz meg. Az egyes felsőoktatási intézmények ezek alapján dolgozzák ki az

adott szak tanterveit. A gyakorlati képzés egy féléves, külső gyakorlólhelyen eltöltendő tanítási gyakorlattal bővült.

Az új rendszer valós aggodalmakat hozott a felszínre. A 2010-ben beiktatott új kormány a bolognai rendszer felülvizsgálatára készül a magyar felsőoktatásban, ez a pedagógusképzésre vonatkozóan az osztatlan képzés visszaállításának lehetőségét is magában hordozza. Ezenkívül az új minisztérium várhatóan kidolgoz majd egy, a tanárok/oktatók számára jobb fejlődési és előléptetési lehetőségeket biztosítani hivatott tanári pályamodellt is.

6.2. A szakmai alapképzésben (iskolarendszerű szakképzésben) dolgozó tanárok és oktatók

6.2.1. A szakmai alapképzésben (iskolarendszerű szakképzésben) dolgozó tanárok, oktatók és egyéb tanulássegítők típusai

A közoktatási rendszeren ⁽²¹⁾ belül folytatott szakmai alapképzésben dolgozó pedagógusok annak alapján csoportosíthatóak, hogy mit és hol oktatnak:

- (a) közismereti szakos tanárok;
- (b) szakmai tanárok;
- (c) szakoktatók, akik az iskolai tanműhelyben folyó szakmai gyakorlatot irányítják;
- (d) gyakorlati oktatók, akik a vállalati tanműhelyben vagy munkahelyen folyó gyakorlati képzést irányítják

A nem pedagógiai jellegű, nevelő-oktató munkát segítő munkakörök közé tartozik például a pedagógiai asszisztens, a gyermek- és ifjúságvédelmi felelős, a pedagógiai felügyelő, a családgondozó, a gyermek- és ifjúsági felügyelő, a gyógypedagógiai asszisztens, a szakorvos (pszichiáter), a szabadidő-szervező, a szociális munkás, a műszaki vezető stb.

6.2.2. A szakmai alapképzésben (iskolarendszerű szakképzésben) dolgozó tanárok és oktatók képzése

6.2.2.1. Alapképzés

A közismereti és a szakmai elméleti tárgyakat oktató tanároknak, valamint a szakoktatóknak felsőfokú végzettséggel (ISCED 5A) kell rendelkezniük. A gazdálkodó szervezeteknél folyó gyakorlati képzés oktatóinak elegendő csupán egy szakirányú (és az általuk nyújtott képzéssel legalább azonos szintű) szakképesítéssel, valamint ötéves szakmai gyakorlattal rendelkezniük.

⁽²¹⁾ Lásd a Szakkifejezések jegyzékét (3. melléklet).

Korábban a legtöbb szakmai tanár szakos képesítés az adott szakterületi képzés után vagy azzal párhuzamosan volt megszerezhető. A 2006 szeptemberétől bevezetett többciklusos képzési rendszerben a szakoktatói képesítések hétféléves alapképzési szakokon szerezhetőek meg. A felvételi követelmény – csakúgy, mint korábban – egy releváns, az Országos Képzési Jegyzékben (OKJ) szereplő szakképesítés megléte. E képzési programok egy rövidebb tanítási gyakorlatot és egy minimum 12 hetes, külső gyakorlólhelyen gyakornokként eltöltendő tanítási gyakorlatot tartalmaznak.

A közismereti szakos és szakmai tanári képesítés csak a mesterciklusban érhető el azok számára, akik rendelkeznek egy, a szak képzési és kimeneti követelményeiben meghatározott (ISCED 5A szintű) BA/BSc diplomával. E jelentés nyomdába kerülése idején azonban várható e szerkezet megváltozása.

A tanárképző programokat három modul alkotja:

- (a) szakterületi pedagógiai/módszertani kompetenciák (pl. gépészet módszertan)
- (b) elméleti és gyakorlati pedagógiai és pszichológiai képzés;
- (c) egy iskolában vagy felnőttképző intézményben szervezett tanítási gyakorlat.

A tanárjelöltek értékelése az elméleti (vizsga) és gyakorlati értékelés, valamint az iskolai tanítási gyakorlatot lezáró zárótanítás során történik. A tanári képesítés a záróvizsgán szerezhető meg.

6.2.2.2. Továbbképzés

A továbbképzés kötelező a közoktatási törvény hatálya alá tartozó intézményekben alkalmazott tanárok/oktatók számára. A törvény összesen minimum 120 órás továbbképzést ír elő legalább hétévenként. A képzési költségek 80%-t az állam fedezi. Valamely felsőoktatási intézményben folytatott tanulmányok (pl. a pedagógus szakvizsga letétele egy szakirányú továbbképzés keretében), valamint a nemzetközi tanár-továbbképzési programokon (tanulmányutakon) való részvétel szintén beszámítható e kötelezettség teljesítésébe.

6.3. A szakmai továbbképzésben (felnőttképzésben) dolgozó tanárok és oktatók

6.3.1. A szakmai továbbképzésben (felnőttképzésben) dolgozó tanárok/oktatók és egyéb tanulássegítők típusai

A felnőttképzésben dolgozó szakemberek között megtalálhatók tanárok, oktatók, tutorok, mentorok stb. A vonatkozó jogszabályok az általános képzésben oktató tanárokat, a nyelvtanárokat, a szakmai elméleti tárgyat oktatókat, valamint a

szakmai gyakorlatot irányító oktatókat különböztetik meg. A felsoroltakon kívül számos pozíció hivatott támogatni a képzési tevékenységet, így például a felnőttképzést szervező, tervező, irányító, értékelő, animátori és tanácsadói munkakörök.

6.3.2. A szakmai továbbképzésben (felnőttképzésben) dolgozó tanárok és oktatók képzése

6.3.2.1. Alapképzés

A jelenlegi jogszabályok a felnőttképzésben dolgozó tanárok/oktatók számára csak szakirányú felsőfokú végzettséget (ISCED 5A) írnak elő, vagy – abban az esetben, ha meghatározott idejű szakmai tapasztalattal rendelkeznek – a képzés szintjével legalább megegyező szintű középfokú szakképesítést. Pedagógiai (vagy pszichológiai) képesítést csupán azoktól követelnek meg, akik hátrányos helyzetű tanulókkal foglalkoznak. Ebben az esetben a gyakorlati oktatóknak öt éves szakmai/felnőttképzési gyakorlattal is rendelkezniük kell. A felnőttképzésben dolgozók többsége nem rendelkezik andragógiai képzettséggel.

A felnőttekkel foglalkozó tanárok/oktatók képzése ugyanazon felsőoktatási intézményekben történik, mint a szakmai alapképzésben (iskolarendszerű szakképzésben) dolgozó tanároké (lásd 6.2.2). A felsőoktatásban vannak egyéb képzési programok is, melyek a különféle tanulássegítő munkakörökre készítik fel.

6.3.2.2. Továbbképzés

A felnőttképzők számára nem kötelező a továbbképzés. Az akkreditált felnőttképzési intézményeknek azonban olyan humánerőforrás-tervvel kell rendelkezniük, amely tartalmazza az oktatók továbbképzésére vonatkozó szabályokat is. A jelenlegi gyakorlat nagy változatosságot mutat ebben a tekintetben. Az állami regionális képző központok (lásd 5.4) rendszeresen kínálnak szervezett továbbképzéseket oktatóik számára belső képzési terv alapján. Egyes, az ISO minősítéssel rendelkező oktatási magánvállalkozások belső képzési terveket dolgoznak ki és (teljes munkaidőben dolgozó) alkalmazottaik számára belső továbbképzést kínálnak vagy egy másik cég által kínált képzést vásárolnak meg. A legtöbb felnőttképzési intézmény azonban csupán alkalomszerűen szervez továbbképzéseket (teljes idejű) alkalmazottainak.

7. FEJEZET

A képzési kínálat (kézségek) közelítése a munkaerőpiac igényeihez

7.1. A kézségszükségletek előrejelzése (ágazatonként, foglalkozásonként, és képzési szintenként)

Az elmúlt években a kézségszükségletek előrejelzéséhez kapcsolódóan az egyik legfontosabb szakképzés-politikai prioritás a képzési kínálatnak a regionális és helyi munkaerő-piaci igényekhez való igazítása volt.

Rövid távú munkaerő-piaci előrejelzéseket 1991 óta készítenek Magyarországon. Eredetileg a munkaügyi szervezet gyűjtötte és dolgozta fel az adatokat. 2005 óta a Szociális és Munkaügyi Minisztérium a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara Gazdaság- és Vállalkozáselemzési Intézetét (MKIK GVI) bízta meg e munka elvégzésével. Évente egyszer történik adatfelvétel, egy és egynegyed évre vonatkozóan.

Időről-időre közép- (3-5 éves) és hosszabb távú (5-10 éves) munkaerő-piaci előrejelzések is készülnek, általában a foglalkoztatásért felelős tárca megrendelésére. Az ágazati szempontok alapján csupán alkalmanként, egyedi megbízásokra is készül munkaerő-piaci felmérés.

A valós munkaerőhiányról azonban nem áll rendelkezésre pontos és megbízható információ; részben azért, mert a munkáltatók által becsült hiányt – ahogy számos tanulmány figyelmeztet – nem árt némi fenntartással kezelni (Kézdi et al., 2008; Mártonfi, 2006; Nagy, 2008). A vállalatok - érvelnek a szakértők - hajlanak arra, hogy eltúlozzák a hiányszámokat annak érdekében, hogy ezzel ériék el az állami erőforrások fokozott bevonását olyan képzések finanszírozásába, amelyek megfelelnek igényeiknek ⁽²²⁾. Más esetekben pedig a módszertanilag problematikus számításoknak tulajdonítják az egyidejű munkanélküliség és szakmunkáshiány közti ellentmondást (Juhász et al., 2009).

⁽²²⁾ Az állam különböző pénzügyi támogatásokat nyújt a hiányszakmákat tanuló diákoknak, valamint azoknak a vállalkozásoknak, amelyek hiányszakmákban biztosítanak gyakorlati képzést, a regionális fejlesztési és képzési bizottságok (RFKB) pedig a hiányszakmák régióként összeállított listái alapján osztják el a fejlesztési támogatásokat, illetve határozzák meg a szakképzés irányait (lásd a Szakkifejezések jegyzékét a 3. mellékletben és a 2. fejezetet).

2008 óta a szakmunkás munkaerő kínálat és kereslet felmérésére is sor kerül regionális szinten, ami a regionális fejlesztési és képzési bizottságokat hivatott segíteni az iskolarendszerű szakképzéssel kapcsolatos, megalapozott döntések meghozatalában (lásd 3.2 és 9.2). Évente mintegy 900 millió forintot (megközelítőleg 3,6 millió EUR) fordítanak erre a célra a Munkaerő-piaci Alap képzési alaprészéből (lásd 9.1). A felméréseket az MKIK végzi, ehhez az MKIK GVI biztosítja a kutatási háttérrel. A 2008-as vizsgálat során szerzett tapasztalatok alapján finomították a 2009-es felmérés módszertanát (Fazekas et al., 2009), és az adatokat a gazdaság szélesebb köréből is gyűjtötték, amely a közsférára is kiterjedt.

Az iskolarendszerekből kikerülőkhöz elhelyezkedéséről szóló információk rendszerezett gyűjtése a szakképzés- és foglalkoztatáspolitikai kiemelt fontosságú területévé vált az elmúlt években. Jelenleg folyik egy országos rendszer és több helyi kezdeményezés kialakítása ESZA támogatással (a Társadalmi Megújulás Operatív Program, TÁMOP) keretében. Ennek egyik alprojektje egy országos, az ISCED 3-as és 4-es szinten végzettségre, valamint a felnőttképzésben résztvevőkre irányuló pályakövetési rendszer megteremtését célozza. A közoktatási törvény 2007-es módosítása előírta a pályakövetési rendszerének bevezetését a szakképzésben. A fejlesztési munka és a tesztelés előreláthatólag 2011-re fejeződik be.

TÁMOP intézkedések támogatják az ún. Diplomás Pályakövető Rendszer (DPR) fejlesztését is a felsőoktatásban, valamint TISZK-szintű (lásd 2.2) pályakövetési rendszerek bevezetését.

Több kritikát is megfogalmaztak a pályakövetési módszerével kapcsolatban. Ezek szerint egyrészt túlságosan leegyszerűsítő az, hogy a felmérés főként a képzési kimenetre és a különböző szakmákban történő foglalkoztatásra koncentrál. Mások szerint a pályakövetési megvalósíthatósága és érvényessége is kívánivalót hagy maga után.

7.2. A képzési kínálat és a munkaerőpiac igényei (munkahelyek) közelítésének gyakorlata

Az Országos Képzési Jegyzék (OKJ, lásd 2.1.1), moduláris szerkezetéből adódóan, elvileg rugalmasabban képes követni a munkaerőpiac változó igényeit. Az új OKJ kidolgozásában a gazdasági szféra által delegált szakemberek is részt vettek, akik fontos szerepet játszanak mintegy 2 400 képzési modul képzési mintaprogramjainak jelenleg folyó fejlesztésében is. 2006-ban létrehozták az ún. OKJ Bizottságot is, melynek célja figyelemmel kísérni és véleményezni a

képesítési szerkezet fejlesztését, és javaslatot tenni az OKJ módosítására. Tagjainak túlnyomó többségét a gazdasági érdekképviseletek és szakmai szervezetek delegálják.

A szakképzésért felelős minisztérium – a korábbi (2004 illetve 2008 óta végzett) 27 szakmát érintő munkáját követően – a Magyar Kereskedelmi és Iparkamarát (MKIK) bízta meg nemrégiben mintegy 125 szakma profiljának és a kerettantervének kidolgozásával, ami gyakorlatilag az összes fizikai foglalkozást lefedi (lásd 2.3). Emellett, 2011-től kezdődően az MKIK delegálhatja a szakmai vizsgabizottság elnökét. A Kamara szervezi a gyakorlati képzést értékelő szintvizsgákat is.

A 2008-as válság előtt szakmunkáshiány volt egyes területeken, különösen a gépipari és építőipari szakmákban. A hiányszakmákban való képzés elősegítése érdekében speciális pénzügyi ösztönzőket vezettek be (lásd 4.4 és 9.2). Ezenkívül 2010 februárjában elindítottak egy ösztöndíjprogramot is, melynek célja a munkaerőpiacon keresett szakképesítést tanuló szakiskolai diákok anyagi támogatása. A regionális fejlesztési és képzési bizottságok (RFKB) határozzák meg régióként a 10 hiányszakmát (lásd 3.2).

8. FEJEZET

A tanulást, pályaválasztást és foglalkoztatást segítő tájékoztató és tanácsadó szolgáltatások

8.1. Stratégia és szolgáltatások

8.1.1. Szakpolitika és stratégia-tervezés

Más országokhoz hasonlóan, a pályatanácsadó szolgáltatások biztosításának és fejlesztésének felügyelete Magyarországon is a foglalkoztatáspolitikáért, illetve az oktatásért felelős minisztériumok hatáskörébe tartozik. A két minisztérium között azonban nincs hosszú távú stratégiai együttműködés, noha a pályainformációs és pályatanácsadó szolgáltatások fontosságát régóta hangsúlyozzák szakpolitikai dokumentumok. E szolgáltatásokat nyújtó ágazatok között meglehetősen gyenge az együttműködés. A pályatanácsadó szolgáltatások csak szűk körben érhetők el, és a jelenlegi rendszer nem felel meg a vele szemben támasztott elvárásoknak.

Az utóbbi években indított fejlesztési programok nagy része elsősorban az információs rendszerek, munkaerő-piaci információs adatbázisok és honlapok fejlesztésére koncentrált, noha a 2005. évi nemzeti stratégia az egész életen át tartó tanulásról a pályatanácsadó tevékenységek fejlesztésére vonatkozó fontos elemeket is tartalmazott.

A European Lifelong Guidance Policy Network (ELGPN) létrehozása lendületet adott a hazai fejlesztéseknek is ⁽²³⁾. 2008 januárjában megalakult a Nemzeti Pályaorientációs Tanács (NPT), és a Társadalmi Megújulás Operatív Program (TÁMOP) keretében elindult egy nemzeti pályatanácsadó rendszer kialakítását célzó program (lásd alább). Az NPT 2010-ben kidolgozta a terület vonatkozó szakpolitikai dokumentumát.

A Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat (NFSZ) központi irodája (Foglalkoztatási Hivatal, FH) végzi a pályatanácsadáshoz kapcsolódó adatok gyűjtését a munkaügyi központok, valamint a kiszervezett szolgáltatásokat nyújtó szervezetek révén. A jelenleg fejlesztés alatt álló különböző pályakövetési rendszerek (lásd 7.1) keretében gyűjtendő adatok szintén támogatnák a pályatanácsadási szolgáltatásokat.

⁽²³⁾ További információ: <http://ktl.jyu.fi/ktl/elgpn>.

Az FH koordinálja azt a nagyszabású fejlesztési programot, amely a pályorientáció (életpálya-építés) integrált rendszerének kialakítását célozza és amely az ESZA társfinanszírozásával (7,3 millió EUR) valósul meg. A különböző kormányzati szervek együttműködésében 2010 szeptemberében elkészült a magyar LLP portál (<http://www.eletpalya.afsz.hu>). Célközönsége a fiatalok, felnőttek és a tanácsadási szakemberek, célja pedig, hogy integrált, naprakész információt biztosítson számukra felhasználóbarát módon az oktatásról és a munkaerőpiacról. A projekt lehetővé tette egy 50 szakemberből álló új országos LLG tanácsadói hálózat kialakítását is, amely 24 városban nyújt pályainformációs és tanácsadó szolgáltatásokat. Az egységes működés érdekében egységes irányelveket alakítottak ki. Emellett hét regionális hálózatot is létrehoztak a tanácsadáshoz kapcsolódó szerepet betöltő szakemberek összekötésére. Ennek egyik legfontosabb célja, hogy a különböző ágazatokban dolgozó szakembereket segítse egy közös életpálya tanácsadói szakmai identitás kialakításában.

Az intézkedés keretében pályatanácsadói munkára felkészítő szakirányú továbbképzési programok támogatására is sor került két egyetemen, 85 fő részvételével, valamint egy 2x3 napos, ingyenes képzési programot 2 000 pályatanácsadással foglalkozó gyakorló szakember (tanárok, szociális munkások stb.) számára.

8.1.2. A pályatanácsadást és pályainformációs tájékoztatást nyújtó legfontosabb intézmények

A megyei pedagógiai intézetek és a pedagógiai szakszolgálatok az alap- és középfokú oktatásban tanulók (6-18 éves diákok) számára kínálnak pályaválasztási tanácsadó szolgáltatásokat. Ezekben az intézményekben azonban csupán néhány tanácsadó dolgozik, így általában 1-2 szakember nyújt szolgáltatásokat egy egész megye számára. Néhány megyeszékhelyen működő művelődési házban, valamint család- és gyermekvédelmi intézményben is nyújtanak pályatanácsadáshoz kapcsolódó szolgáltatásokat.

A felsőoktatási intézmények kötelesek hallgatóik számára ingyenes diáktanácsadási szolgáltatást nyújtani (2005. évi felsőoktatási törvény).

Az NFSZ munkaügyi központjának az 1991. évi foglalkoztatási törvény által előírt alapfeladata a pályainformáció/tanácsadás biztosítása. Ügyfeleik között megtalálhatók a felnőttek – munkavállalók és munkanélküliek egyaránt –, továbbá a közoktatásban, elsősorban a szakképzésben tanuló diákok. Az elmúlt években azonban az NFSZ tanácsadó szolgáltatásait főként külső megbízottak alkalmazásával biztosította.

1994 óta működtetik a munkaügyi központok a Foglalkozási Információs Tanácsadó (FIT) szervezetek és bázisok hálózatát. Az NFSZ által működtetett Nemzeti Pályainformációs Központ (NPK), a EuroGuidance magyar tagja, az

európai országokban elérhető tanulási és képzési lehetőségekről gyűjt információkat és nyújt tájékoztatást, valamint egy Interneten elérhető adatbázist üzemeltet a hazai közép- és felsőfokú képzésekről. Mind a 20 FIT pont, mind a nemzeti EuroGuidance központ főként ön-információ nyújtásával segíti az érdeklődőket.

A kilenc regionális képző központ (melyek felügyelete 2011 óta a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztériumhoz tartozik) különféle hátrányos helyzetű csoportból kikerülő ügyfelei számára kínál pályorientációs, információs és tanácsadó szolgáltatásokat, beleértve pályorientációs képzési programok szervezését is.

Egyes felnőttképző intézmények (cégek és non-profit szervezetek egyaránt) szintén nyújtanak pályainformációs és tanácsadó szolgáltatást programjaik részeként, vagy azok kiegészítéseként. Ez egyike a „felnőttképzéshez kapcsolódó szolgáltatásoknak”, melyeket a felnőttképzési törvény értelmében az akkreditált felnőttképző intézményeknek biztosítaniuk kell.

8.2. Célcsoportok és módszerek

Általános iskolában a pályorientáció a 12 műveltségi terület egyikéhez, az életvitel és gyakorlati ismeretekhez kapcsolódó témakör, amelyre a képzési idő 4-10%-át ajánlott biztosítani 5-8. osztályban (ami sok országban az alsó-középfokú oktatásnak felel meg) (lásd a 4. fejezetet). A gyakorlatban azonban csupán csekély figyelmet fordítanak erre a területre.

Az iskolarendszerű szakképzésben a szakiskolákban 2006. óta kötelező a pályorientáció a 9. évfolyamon. Első ízben az 1990-es években vezették be tantárgyként a Világbank által támogatott fejlesztési programban résztvevő szakközépiskolák helyi tanterveibe. A 2001/2002. tanévtől hasonló tárgy bekerült a szakiskolák kerettanterveibe is. Az iskolák egy része azonban e heti 2 órát ténylegesen szakmai előkészítésre használja (lásd 4.2). Az iskolák valójában ellenérdekeltek a pályorientációban, mivel annak hatására a tanulók esetleg egy másik képzési programot választhatnak a szakmacsoporton belül egy másik iskolában. A pályorientáció fejlesztése volt a Szakiskolai Fejlesztési Program (SZFP) (lásd 2.1) egyik célja is.

Noha egészében véve a pályatanácsadás szolgáltatása és szerkezete a hazai felsőoktatási intézményekben összhangban van a többi EU tagállam gyakorlatával, az intézmények mintegy 40%-a továbbra sem működtet pályatanácsadó központot.

A Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat (NFSZ) munkaügyi központjai az alábbi munkaerő-piaci szolgáltatásokat nyújtják: munkaerőpiachoz kapcsolódó és szakma-specifikus információ biztosítása; munka, karrier, munkakeresési és rehabilitációs tanácsadói, valamint pszichológiai tanácsadói szolgáltatás nyújtása; helyi (regionális) foglalkoztatási tanácsadás; munkaközvetítés. A FIT központok számos új eszközt fejlesztettek ki és vezettek be, amelyek a pályaválasztást és az újfajta szolgáltatásokat támogatják (pl. munkakereső klubok, FIT-média adatbázis, számítógépes programok).

Számos program kínál speciális szolgáltatásokat kifejezetten a romák, vagy mások a fogyatékkal élők számára. Jónéhány civil szervezet a tanulási nehézségekkel küzdőknek és értelmi fogyatékosoknak nyújt pályainformációs és pályatanácsadó szolgáltatásokat. A bevándorlás nem számottevő Magyarországon (lásd 1.2), ezért csupán néhány kisebb civil szervezet biztosít pályatanácsadást migránsoknak.

8.3. Pályatanácsadó alkalmazottak

8.3.1. Alapképzés

A pályainformációs/tanácsadó szolgáltatásokat nyújtó gyakorló szakemberek képesítési követelményeit csak a pályaeorientációs tanárok, illetve a munkaügyi szervezet által támogatott szolgáltatásokat nyújtó pályatanácsadók esetében szabályozzák.

A közoktatási törvény értelmében a pályaeorientációs ismereteket oktató pedagógusnak a képzés szakirányának megfelelő tanári képesítéssel vagy a képzés szakirányának megfelelő felsőfokú végzettséggel és szakképzettséggel kell rendelkeznie. A pályaeorientációs szakemberek alapképzése önálló BA szintű képzés keretében 1992 óta zajlik. Pszichológusok számára elérhető egy 2,5 éves pályatanácsadói képzés, míg a „pályaeorientációs tanár” képzési program 1999 óta elérhető kétéves posztgraduális szakirányú továbbképzésben.

A Bologna folyamat alapvetően változtatta meg a pályatanácsadók képzésének rendszerét. Számos főiskola kínál pályatanácsadás szakirány az andragógus alapképzés (BA szint) keretében. Egyetemi mesterképzés HR – pályatanácsadás területen érhető el. Az új rendszerben az alapszintű tanárképzésben résztvevőknek a pályatanácsadás tématerületéhez kapcsolódó tárgyakat is fel kell venniük.

Az NFSZ által támogatott szolgáltatást csak a gazdasági miniszter 30/2000 (IX.15.) számú rendeletében meghatározott képesítéssel rendelkező

szakemberek nyújthatják. A képesítés pontos típusa a szolgáltatás jellegétől függ; bizonyos esetekben előzetes munkatapasztalat is elvárt.

8.3.2. Továbbképzés

Továbbképzésben való részvétel nem kötelező a pályatanácsadók számára. Különböző tanfolyamok és továbbképzések, konferenciák, valamint külföldi tanulmányutak elérhetőek azonban számukra. Az egyetemek jelenleg – többek között – a következő szakirányú továbbképzési programokat kínálják pályatanácsadók (ISCED 5A) számára: pályorientációs tanár; tanulási és pályatanácsadás; tanácsadás-pszichológia; diáktanácsadás; társadalmi integrációs tanácsadó.

9. FEJEZET

Finanszírozás: beruházás az emberi erőforrásba

9.1. Általános finanszírozási rendelkezések és mechanizmusok

A szakképzés finanszírozásának négy alapvető forrása van Magyarországon:

- (a) a központi állami költségvetés;
- (b) az iskolafenntartók költségvetése;
- (c) a Munkaerő-piaci Alap (MPA, lásd alább);
- (d) nem állami pénzügyi források (a munkáltatók és a képzésben résztvevők hozzájárulásai, valamint nemzetközi – elsősorban ESZA – támogatás).

A szakképzés finanszírozásának különösen jelentős forrása (az 1970-es évek óta) a szakképzési hozzájárulás (SZH), mely gyakorlatilag a gazdálkodó szervezetek által fizetett egyfajta szakképzési adó, mértéke a bruttó bérköltség 1,5%-a. A SZH összegét a gazdálkodók – többé-kevésbé szabadon – az alábbi célokra fordíthatják:

- (a) szakképző iskolai tanuló, illetve felsőoktatásban részt vevő hallgató gyakorlati képzésének szervezése (a SZH 100%-a fordítható az ezzel kapcsolatos költségekre);
- (b) saját munkavállaló számára szervezett képzés (a SZH maximum 33, illetve a mikro- és kisvállalkozások esetében 60%-áig, lásd a 9.3 fejezetet);
- (c) szakképző iskolák vagy felsőoktatási intézmények számára nyújtott fejlesztési támogatás (lásd 9.2, a SZH maximum 60%, illetve 30%-áig); vagy
- (d) befizetés az MPA képzési alaprészébe (akár 100%-ban).

Az SZH teljes összege folyamatosan növekedett az elmúlt évtizedben és 2009-ben elérte a 83,6 milliárd forintot (3 millió EUR-t).

16. táblázat: **A szakképzési hozzájárulás összegének megoszlása a felhasználás célja szerint, 2001-2009 (%)**

Év	Gazdálkodó szervezetnél folytatott gyakorlati képzés	Fejlesztési támogatás		Saját alkalmazottak képzése	MPA képzési alaprészébe történő befizetés	Összesen
		szakképző iskolák számára	felsőoktatási intézmények számára			
2001	16,58	31,82	2,41	6,42	42,78	100,00
2002	15,79	28,60	5,26	7,78	42,56	100,00
2003	15,35	26,87	6,06	9,70	42,02	100,00
2004	15,07	23,35	6,21	10,17	45,20	100,00
2005	14,94	20,79	6,66	11,33	46,28	100,00
2006	16,22	18,14	6,49	11,50	47,64	100,00
2007	18,78	14,36	6,08	10,10	50,68	100,00
2008	19,83	13,18	5,54	9,61	51,78	100,00
2009	22,37	8,85	5,86	9,09	53,85	100,00

Forrás: Nemzetgazdasági Minisztérium.

Ágazati képzési alap nincs Magyarországon. Az országos hatókörű Munkaerő-piaci Alap (MPA) azonban nagyon fontos szerepet játszik a szakképzés – elsősorban a fejlesztés finanszírozásában (mind a szakmai alap-, mind a szakmai továbbképzés esetében). Bevételei a munkáltatók és a munkavállalók különböző kötelező hozzájárulásaiból, költségvetési támogatásból és privatizációs bevételekből származnak.

Az MPA felett a szakképzésért és felnőttképzésért felelős miniszter rendelkezik, aki rendelkezési jogát a tripartit Munkaerő-piaci Alap Irányító Testülettel (MAT), illetve az oktatási miniszterrel megosztva gyakorolja a foglalkoztatási és rehabilitációs, illetve a képzési alaprészek vonatkozásában. Az előző két alaprész a munkanélküliek és egyéb hátrányos helyzetű célcsoportok képzését támogatja (lásd 9.4). A képzési alaprész elsősorban a gyakorlati képzés technológiai fejlesztését segíti. Támogatásait a regionális fejlesztési és képzési bizottságok (RFKB), illetve (a felnőttképzést illetően) a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet (NSZFI) által koordinált pályázatokon keresztül, vagy a szakképzésért és felnőttképzésért felelős miniszter egyedi, a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Tanács (NSZFT) által segített döntése alapján osztják szét.

A szakképzés finanszírozását érintően a szakpolitika elsődleges célja a képzés hatékonyságának és minőségének javítása volt. A legfontosabb kihívásokat az iskolarendszerű szakképzés szélsőségesen elaprózódott, és ezáltal nem költséghatékony intézményi rendszere, a társadalmi partnerek szerepének gyengesége, valamint az a tény jelentette, hogy a különféle finanszírozási szerkezetek nem ösztönözték kellőképpen a képzőket arra, hogy figyelembe vegyék a munkaerőpiac szükségleteit.

9.2. A szakmai alapképzés (iskolarendszerű szakképzés) finanszírozása

9.2.1. A középfokú és posztsekunder szintű szakmai alapképzés (iskolarendszerű szakképzés) finanszírozása

A szakképző iskolák működését finanszírozó elsődleges források:

- (a) a központi állami költségvetés;
- (b) az iskolafenntartók (a helyi – megyei vagy települési – önkormányzatok, egyházak, alapítványok stb.) költségvetése ⁽²⁴⁾.

Az állami hozzájárulást az iskolafenntartók kapják meg, egy részét automatikusan, míg a különböző céltámogatások pályázatok útján érhetők el. A helyi önkormányzatoknak csupán a kötött normatív támogatást és a központosított előirányzatokat kell kötelezően oktatási célra fordítaniuk, de valójában az állami hozzájárulást jellemzően még ki is kell egészíteniük egyéb bevételeikből.

17. táblázat: **Az iskolarendszerű szakképzésben tanulók létszáma az intézmény fenntartója szerint (kivéve a felsőoktatást), 2009**

Az iskola/képzés típusa	Tanulói létszám	Fenntartó			
		állami	egyházi	alapítvány, természetes személy	egyéb
szakközépiskola	242 004	199 196	5 689	26 034	11 085
szakiskola	128 674	108 061	4 168	10 067	6 378
Speciális szakiskola, készségfejlesztő speciális szakiskola	9 968	9 392	176	378	22
Összesen	380 646	316 649	10 033	36 479	17 485

Forrás: Nemzeti Erőforrás Minisztérium (2010).

2007 óta az általános és a szakmai elméleti oktatás állami hozzájárulásának összegét egy közoktatási teljesítménymutató alkalmazásával számolják ki. A mutató az oktatás költségét meghatározó paramétereken alapul, például a törvény által előírt osztály átlagléttszámon, a heti kötelező pedagógus óraszámokon stb. Azt ösztönzendő, hogy a gyakorlati képzésre az iskolai tanműhelyben kerüljön sor a képzés első, majd munkahelyen a képzés utolsó szakaszában, a támogatás elosztásának módját átalakították a 2004/2005-ös tanévben: az iskolák az éves költségvetési törvényben a gyakorlati képzésre meghatározott támogatási összeg 140%-ára jogosultak az első, de csak 60%-ára

⁽²⁴⁾ Lásd 3.1 és Szakkifejezések jegyzékét (3. melléklet).

az utolsó szakképző évfolyamon. Ezidáig úgy tűnik, az intézkedés hatására csekély elmozdulás következett be a kívánt irányban lásd 4.2.3).

A gazdálkodó szervezetnél folyó gyakorlati képzés költségeit a gazdálkodó állja, aki szakképzési hozzájárulását (SZH, lásd 9.1) az ezzel kapcsolatban felmerülő költségek fedezésére fordíthatja, illetve ezen felüli költségeit is visszaigényelheti a Munkaerő-piaci Alap (MPA) képzési alaprészből (lásd 9.1). A gyakorlati képzés folytatása valójában jövedelmező vállalkozás is lehet és a gazdálkodó szervezeteknél szervezett képzések jelentős része ténylegesen e célból létesített cégeknél zajlik.

A szakmai alapképzés (iskolarendszerű szakképzés) technológiai és tartalmi fejlesztését támogatja a fejlesztési támogatás (azaz a gazdálkodó szervezetek által átadott, az SZH terhére elszámolható, a szakmai gyakorlati képzés tárgyi feltételeinek fejlesztését szolgáló tárgyi eszköz vagy pénzösszeg), az MPA képzési alaprésze és az ESZA támogatása.

Az elmúlt években különféle pénzügyi ösztönzőket vezettek be azzal a céllal, hogy a vállalkozásokat tanulószerveződéses képzés (lásd a 4.2 fejezetet) folytatására ösztönözzék (amellett, hogy felemelték a tanulói juttatás összegét, és az iskolák számára 20%-os normatív támogatást biztosítottak). A gazdálkodók által az SZH terhére elszámolható vagy az MPA-ból visszaigényelhető költségek köre és összege folyamatosan növekszik. 2007 óta a vállalkozások anyagköltségeiket a minimálbér 40%-áig számolhatják el abban az esetben, ha hiányszakmában folytatnak képzést.

A hiányszakmákban folytatott képzés elősegítése volt a 2010 februárjában indult szakiskolai ösztöndíjprogram célja is (lásd 2.1).

A fejlesztési források elosztása alapvetően változott meg az elmúlt években. 2008 óta fejlesztési támogatást és az MPA képzési alaprészből adható beruházási célú támogatást csak a legalább 1500 fő nappali tagozatos szakképző iskolai tanulóval bíró térségi integrált szakképző központok (TISZK) fenntartói és a speciális és készségfejlesztő szakiskolák, valamint a felsőoktatási intézmények – a felsőfokú szakképzés és az úgynevezett gyakorlatigényes alapképzések vonatkozásában – kaphatnak. 2008 folyamán a szakképző iskolák döntő többsége csatlakozott valamely TISZK-hez, így most kevés kivételtől eltekintve valamennyien jogosultak fejlesztési pénzek fogadására.

9.2.2. A felsőoktatásban folytatott szakmai alapképzés (iskolarendszerű szakképzés) finanszírozása

A felsőoktatásban a hallgatók 12 féleven át vehetnek részt államilag támogatott képzésben (beleértve a felsőfokú szakképzést). A munkaerő-piaci igényeket figyelembe véve a kormány évente határozza meg az új belépők, azaz a felsőfokú szakképzésben, alapképzésben és az úgynevezett osztatlan

képzésben államilag támogatott képzésre felvehető hallgatók maximális létszámát az egyes képzési területek és a képzés munkarendje szerint. Az adott évet megelőző harmadik évben megállapított új belépők létszámkeretének maximum harmincöt százaléka vehető fel államilag támogatott mesterképzésre, és e létszámkeret legfeljebb tíz százaléka kerülhet doktori képzésre és szakirányú továbbképzésre.

A felsőoktatást az alábbi forrásokból finanszírozzák:

- (a) állami támogatás a központi állami költségvetésből;
- (b) intézményi bevételek (tandíjak, szolgáltatások díja, vállalkozási tevékenység bevétele stb.) és fejlesztési támogatások, adományok, ingatlanvagyon stb.

A költségvetési támogatás teljes összege 2008-ban 199 640 millió forint (795 millió EUR) volt az állami, 32 387 millió forint (129 millió EUR) a nem állami intézmények esetében. Az állami támogatás relatív aránya 74% volt az előző esetben (a nem állami intézmények bevételeiről nem állnak rendelkezésre adatok).

9.3. A szakmai továbbképzés és a felnőttkori tanulás finanszírozása

9.3.1. Az állam által biztosított szakmai továbbképzés finanszírozása

Az iskolarendszeren belül kínált felnőttoktatást alapvetően ugyanazon forrásokból finanszírozzák, mint a fiatalok oktatását (lásd 9.2).

A felnőttoktatás központi állami költségvetési normatív támogatásának összege a nappali munkarend szerinti képzés esetén megegyezik a fiatalok oktatásának ⁽²⁵⁾ normatív támogatásával, az esti oktatás esetében a támogatás ennek 50%-a, levelező oktatás esetében pedig 20%-a. Ezt egészíti ki a résztvevők által fizetett térítési díj/tandíj, valamint a fenntartói hozzájárulás.

A felsőoktatási intézmények által kínált programok – elvileg – lehetnek államilag támogatottak és költségtérítések is. Részidős képzésben azonban az államilag támogatott hallgatói férőhelyek (lásd 9.2.2) száma mindössze a nappali képzésre megállapított létszámkeret legfeljebb 10%-a.

⁽²⁵⁾ A fiatalok oktatása alatt itt a normál oktatást értjük, mivel egyébként a felnőttoktatásban 16 éves kortól lehet részt venni.

9.3.2. A munkahelyi szakmai továbbképzés finanszírozása

Az iskolarendszeren kívüli szakmai továbbképzést anyagilag támogatja az állam bizonyos célcsoportok esetében (lásd 9.4); egyébiránt e képzéseket a résztvevő és/vagy a munkáltatója finanszírozza.

A vállalatok által kezdeményezett szakmai továbbképzést a munkáltató finanszírozza. A mikro-, kis- és középvállalkozások esetében a képzést az állam is támogatja nemzeti és EU-s forrásokból egyaránt. Az állam által ezidáig alkalmazott intézkedések a szakmai továbbképzés kínálat-vezérelte finanszírozására szorítottak. Ezek között különféle pályázati programok, illetve egy adó/alap rendszer is megtalálható. A mikro-, kis- és középvállalkozások szakmai továbbképzését támogató pályázatokat rendszeresen hirdet:

- (a) a gazdasági minisztérium, egy kis- és középvállalkozásokra szánt előirányzat forrásaiból;
- (b) az Országos Foglalkoztatási Közalapítvány (OFA), a Munkaerő-piaci Alap (MPA, lásd a 9.1. alfejezetet) forrásaiból;
- (c) a TÁMOP és egyéb operatív programok, ESZA támogatással.

Az állam a munkáltatókat szakmai továbbképzés biztosítására azáltal is ösztönzi, hogy a gazdálkodók a szakképzési hozzájárulásuk (SZH, egyfajta szakképzési adó, lásd 9.1) legfeljebb 33%-át – illetve 2007 óta a mikro és kisvállalkozások 60%-át – alkalmazottaik (külső vagy belső) szakmai és idegen nyelvi képzésének finanszírozására fordíthatják. 2009-ben 7,61 milliárd forintot (27,1 millió EUR-t) költöttek 110 923 munkavállaló képzésére e forrásból.

2005-ben a vállalatok által biztosított szakmai továbbképzések teljes költségének a teljes munkaerőköltségen belüli aránya 1,9% volt, ami kismértékben haladja meg az EU átlagot (lásd a 18. táblázat), de jelentősen magasabb, mint az 1999-es érték.

18. táblázat: **A szakmai továbbképzések költsége a teljes munkaerőköltség %-ban (az összes gazdálkodó szervezet vonatkozásában), 1999 és 2005**

Munkavállalók	10-49		50-249		250+		Összesen	
	2005	1999	2005	1999	2005	1999	2005	1999
HU	1,3	1,1	1,3	1,0	2,4	1,3	1,9	1,2
EU-25	1,1	1,5	1,4	2,4	1,9	2,4	1,6	2,2
EU-27	1,1		1,4		1,9		1,6	

Forrás: Eurostat szakmai továbbképzési felmérés (continuing vocational training survey, CVTS2 and CVTS3); (2010.03.19.).

9.4. A munkanélküliek és egyéb, a munkaerőpiacról kizorult csoportok számára kínált képzések finanszírozása

A munkanélküliek és egyéb hátrányos helyzetű célcsoportok képzését finanszírozó források:

- (a) a központi állami költségvetés, mely a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat (NFSZ) működését biztosítja;
- (b) a Munkaerő-piaci Alap (MPA, lásd 9.1) foglalkoztatási, rehabilitációs és képzési alaprészei, melyek az ÁFSZ által támogatott képzéseket és a különféle központi és pályázati programokat finanszírozzák; valamint the employment, rehabilitation and MPA training sub-funds (see 9.4) providing funding for training supported by the NFSZ and various central and tendering programmes;
- (c) az EU-s Strukturális Alapok támogatása.

Az NFSZ munkaügyi központjai az MPA foglalkoztatási alaprészből nyújtanak anyagi támogatást a munkanélküliek és az egyéb célcsoportok számára (lásd 5.3). A támogatás a képzési díj és a kapcsolódó költségek megtérítését, valamint keresetkiegészítést/keresetpótló juttatást biztosíthat a képzés idejére. E támogatás teljes összege közel 9 milliárd forint (3,2 millió EUR) volt 2009-ben.

Az ESZA támogatása jelenleg elsősorban a Társadalmi Megújulás Operatív Program (TÁMOP) intézkedésein keresztül hasznosul, melyek között különféle nemzeti ügynökségek (pl. munkaügyi központok, az Országos Foglalkoztatási Közalapítvány stb.) által koordinált központi programok és pályázatok egyaránt megtalálhatóak.

1. MELLÉKLET

A lakosság iskolai végzettsége az EU-27 országában 2009-ben

19. táblázat: **A 25-64 év közötti népesség iskolai végzettsége az EU-27 országában 2009-ben (%)**

	ISCED 0-2	ISCED 3-4	ISCED 5-6		ISCED 0-2	ISCED 3-4	ISCED 5-6
EU-27	28	47	25	Litvánia	9	60	31
Belgium	29	37	33	Luxemburg	23	43	35
Bulgária	22	55	23	Magyarország	19	61	20
Cseh Köztársaság	9	76	16	Málta	72	15	13
Dánia	24	42	34	Hollandia	27	41	33
Németország	15	59	26	Ausztria	18	63	19
Észtország	11	53	36	Lengyelország	12	67	21
Írország	28	36	36	Portugália	70	15	15
Görögország	39	38	23	Románia	25	61	13
Spanyolország	49	22	30	Szlovénia	17	60	23
Franciaország	30	42	29	Szlovákia	9	75	16
Olaszország	46	40	15	Finnország	18	45	37
Ciprus	28	38	34	Svédország	19	48	33
Lettország	13	61	26	Egyesült Királyság	25	41	33

Forrás: A Cedefop számításai az Eurostat munkaerő-felmérés alapján
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/product_details/dataset?p_product_code=LFSA_P_GAED [lekérdezés ideje: 16.2.2011].

ISCED: Az oktatás egységes nemzetközi osztályozási rendszere (*International standard classification of education*)

ISCED 0-2: Iskola előtti (óvodai), alap- és alsó-középfokú oktatás, ideértve a 2 évnél rövidebb ideig tartó, 3c szakmai alapoó képzést és szakképzést

ISCED 3-4: Felső-középfokú oktatás a rövid 3C szintű programok nélkül, posztsekunder nem felsőfokú oktatás

ISCED 5-6: Felsőfokú oktatás.

Az Unesco által kialakított, az oktatás egységes nemzetközi rendszere (ISCED) a különböző országok oktatási statisztikáinak és indikátorainak összehasonlítását hivatott elősegíteni egységes és nemzetközileg elfogadott definíciók alapján. Első változata az 1970-es években készült el, a jelenleg használt, ISCED 1997 néven ismert verziót hivatalosan 1997-ben fogadták el.

Interneten elérhető: http://www.uis.unesco.org/ev.php?ID=3813_201&ID2=DO_TOPIC [utolsó letöltés 20.12.2010.].

2. MELLÉKLET

Rövidítések jegyzéke

CVET	<i>Continuing vocational education and training</i> [szakmai továbbképzés]
ECTS	<i>European credit transfer and accumulation system</i> [Európai kreditátviteli és gyűjtési rendszer]
ECVET	<i>European credit system for vocational education and training</i> [Európai szakoktatási és szakképzési kreditrendszer]
ESZA	Európai Szociális Alap
EU	Európai Unió
EUR	Euro (1 EUR = 278 Ft 2011.01.01-én)
Ft	Forint (1 EUR = 278 Ft 2011.01.01-én)
FIT	Foglalkozási Információs Tanácsadó bázisok
FSZ	felsőfokú szakképzés
GVI	Gazdaság- és Vállalkozáselemzési Intézet □
ISCED	International standard classification of education [Az oktatás egységes nemzetközi osztályozási rendszere]
IVET	<i>Initial vocational education and training</i> [szakmai alapképzés]
MKIK	Magyar Kereskedelmi és Iparkamara □
MPA	Munkaerő-piaci Alap
NFSZ	Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat
OECD	<i>Organisation for economic cooperation and development</i> [Gazdasági Együttműködés és Fejlesztési Szervezet]
OKJ	Országos Képzési Jegyzék
RFKB	<i>Regionális fejlesztési és képzési bizottság</i> □ [regional development and training committee]
SZH	szakképzési hozzájárulás
SZI	szakiskola
SZKI	szakközépiskola
SZVK	szakmai és vizsgakövetelmények □

TÁMOP	Társadalmi Megújulás Operatív Program□
TISZK	térségi integrált szakképző központ□
UNESCO	<i>United Nations educational, scientific and cultural organisation</i> [Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete]
VET	Vocational education and training [szakképzés]

3. MELLÉKLET

Szakkifejezések jegyzéke

együttműködési megállapodás: egy szakképző iskola és egy gazdálkodó szervezet közötti megállapodás, aminek alapján a tanulók gyakorlati képzésben vesznek részt a vállalatnál (a szakképzési program teljes ideje vagy egy része alatt). A "váltakozó képzés" (*alternance training*) e fajtájában a tanulók nem állnak szerződéses viszonyban a munkáltatóval, és nem is kapnak juttatást (csupán a nyári szünet alatti gyakorlat idejére). Ilyen együttműködési megállapodás csupán speciális feltételek esetén köthető. A vállalatoknál folytatott képzés alapformája a tanuló szerződéses képzés.

érettségi bizonyítvány: ISCED 3A szintű képesítés, ami az országos érettségi vizsgán szerezhető meg a 12. (kéttannyelvű iskolákban a 13.) évfolyam végén a gimnáziumokban és szakközépiskolákban. Jelenleg közép- és emelt szinten tehető le öt tantárgyból, melyek közül négy kötelező (matematika, magyar nyelv és irodalom, történelem és idegen nyelv/kisebbségi anyanyelv), egy pedig szabadon választható (ami lehet szakmai előkészítő tantárgy is).

felnttkezés: a felnttkezési törvény értelmében iskolarendszeren kívül folytatott általános, nyelvi vagy szakmai képzés, mely képzési programon alapul, és egy képesítés megszerzését vagy bizonyos kompetenciák elsajátítását célozza. Számos különböző típusú és formájú tanulási lehetőséget foglal magába.

felnttktatás: az iskolarendszeren belül a köz- vagy felsőoktatásban nappali vagy részidős, illetve távoktatás formájában folytatott általános vagy szakmai képzési programok; célcsoportját olyan felnőttek alkotják, akik tankötelezettségük ideje alatt nem szereztek meg egy bizonyos szintű iskolai végzettséget vagy egy OKJ-s képesítést, vagy akik új képesítést akarnak szerezni

felsőfokú szakképzés: 1998-ban bevezetett ISCED 5B szintű kétéves programok, melyek egy OKJ-s felsőfokú szakképesítést nyújtanak. A képzést felsőoktatási intézmények szervezik, de az folyhat (és az esetek felében folyik is) szakközépiskolákban, a két intézmény közti megállapodás alapján. A megszerzett kreditek (minimum 30, maximum 60) beszámítható az azonos képzési területhez tartozó alapképzésbe

felsőoktatás: ISCED 5 és 6 szintű programokat nyújtó oktatási ágazat. A felsőoktatás biztosítása az állam felelőssége, de önkormányzatok, egyházak, gazdálkodó szervezetek, illetve alapítványok is alapíthatnak és fenntarthatnak saját főiskolát és egyetemet, és jogosultak állami támogatásra meghatározott szabályoknak való megfelelés esetén. 1998 óta a felsőoktatás ISCED 5B szintű programokat is magába foglal (lásd a felsőfokú szakképzést). Máskülönb

azonban a magyar jogszabályok az ISCED 5A és 6 szintű felsőoktatási programokat nem tekintik a szakképzés részének.

hatósági jellegű képzés: olyan képzési programok, amelyek országosan vagy nemzetközileg elismert, az OKJ-ban nem szereplő képesítéseket, jogosítványokat nyújtanak, elsősorban a közúti, vízi és légi közlekedés, növény- és állategészségügy és -védelem vagy élelmiszerhigiéncia területein.

hiányszakma: olyan foglalkozások, amelyekre nagy a kereslet a munkaerőpiacon. A hiányszakmák regionális listáit a regionális fejlesztési és képzési bizottságok (RFKB-k, lásd 3.2) állítják össze.

iskolarendszeren kívüli szakképzés: olyan szakképző programok, melyek résztvevői nem rendelkeznek tanulói jogállással; a képzőhöz fűződő viszonyukat a felnőttképzési szerződés szabályozza.

iskolarendszerű szakképzés: szakiskolákban és szakközépiskolákban (vagyis a közoktatásban) és felsőoktatási intézmények által nyújtott szakképző programok; résztvevői tanulói jogállással rendelkeznek.

közoktatás: az oktatás azon ágazata, amely iskola előtti, alapfokú, alap- és felső-középfokú, valamint posztsekunder nem felsőfokú képzési programokat nyújt (azaz magába foglalja a tankötelezettség idejét is, ami 5 éves kortól 18 éves korig tart). A közoktatás működtetése az állam feladata, amely mindenki számára biztosítja az ingyenes részvétel jogát. A közoktatási szolgáltatások biztosítására a helyi (megyei és települési) önkormányzatok kötelezettek. Azonban a helyi önkormányzatokon és az államon kívül egyházak, gazdálkodó szervezetek, alapítványok, egyesületek stb. is alapíthatnak és fenntarthatnak közoktatási intézményeket (vagyis a "köz" kifejezés itt a mindenki számára elérhető oktatás fogalmára utal, nem a fenntartó típusára; magán fenntartók is nyújthatnak közoktatási szolgáltatásokat). Mindegyik esetben az intézmények állami támogatást kapnak a központi állami költségvetésből a tanulói létszám és az ellátott feladat típusa alapján).

középipiskola: *de facto* felső-középfokú iskola (ISCED 3A), amelyik érettségi bizonyítványt ad. Lehet gimnázium, ami csak általános képzést nyújt, vagy szakközépipiskola.

Országos Képzési Jegyzék (OKJ): az összes államilag elismert, iskolarendszeren belül vagy azon kívül megszerzhető szakképesítés (és azok alapadatainak) listája. Az OKJ meghatározza e képesítések ISCED szintjét is.

posztsekunder, nem felsőfokú képzés (érettségi utáni szakképzés): szakközépipiskolában az érettségivel rendelkező tanulók számára kínált szakképző programok (ISCED 3 szintről ISCED 4 szintre emelték az 1990-es években).

speciális szakiskola: a szakiskola egy speciális fajtája, ami sajátos nevelésű igényű tanulókat készít fel egy OKJ-s, esetleg rész-szakképesítés megszerzésére. A készségfejlesztő speciális szakiskolák súlyosabb fogyatékkal

elő tanulókat készítenek fel az önálló életkezdéshez és a munkába álláshoz szükséges készségek megszerzésére.

szakiskola (SZI): szakképző iskola, ami általános és szakmai előkészítő képzést nyújt a 9-10. évfolyamon, amit jellemzően két- vagy hároméves szakképzés követ; a program befejeztével a tanulók ISCED 2C, illetve többnyire ISCED 3C szintű OKJ-s képesítést szerezhetnek. Mivel a szakiskola nem ad érettségi bizonyítványt, a szakiskolát végzetteknek további három éves nappali vagy részidős általános képzést kell elvégezniük, hogy megszerezzék az érettségi bizonyítványt, hogy folytathassák tanulmányaikat posztsekunder nem felsőfokú szinten vagy a felsőoktatásban.

szakközépiskola (SZKI): felső-középfokú szinten, a 9-12. (vagy kéttannyelvű iskolákban a 9-13.) évfolyamokon, általános és szakmai alapozó képzést nyújt, ami a felsőoktatásba történő belépés előfeltételét jelentő érettségi vizsgához vezet (ISCED 3A). Ezt követően a tanulók szabadon eldönthetik, hogy folytatják-e tanulmányaikat a szakképzésben, ahol ISCED 4C OKJ-s szakképesítést szerezhetnek posztsekunder nem felsőfokú oktatásban.

szakmai alapképzés (*initial vocational education and training*): Magyarországon alapvető különbséget tesznek az iskolarendszeren belül, illetve az iskolarendszeren kívül, azaz a felnőttképzés keretében folytatott szakképzés között. A szakmai alapképzést szokásosan az iskolarendszerű nappali formában folytatott szakképzésnek feleltetik meg, amit:

- szakiskolákban (ISCED 2C vagy 3C) és szakközépiskolákban (ISCED 3/4);
- a felsőoktatásban: a felsőfokú szakképzésben (ISCED 5B)

kínálnak. E szakképző programok gyakorlati képzési része folyhat az iskolában és egy gazdálkodó szervezetnél is (tanulószerződés vagy együttműködési megállapodás alapján). A szakmai alapképzésben nincsenek különálló, munkahelyi gyakorlaton alapuló képzési utak.

szakmai alapozó képzés (*pre-vocational education*): pályaorientáció és szakmai alapozó oktatás és képzés a szakiskola és szakközépiskola első éveiben (a 9-10., illetve a 9-12. évfolyamokon). Ide tartozik az úgynevezett felzárkóztató képzés, gyakran kompetencia alapú programok, melyek az általános iskolai végzettséggel nem rendelkezőket készítik fel a szakképzésbe történő belépésre.

szakmai és vizsgakövetelmények (SZVK): az OKJ-s képesítést nyújtó programok tanulási kimeneteit határozzák meg, a felelős miniszter adja ki őket; meghatározzák továbbá a felvételi követelményeket, a képzési program maximális időtartamát, az elméleti és a gyakorlati képzésre fordítható időt, a szakmai, személyes, szociális és módszer kompetenciákat és a vizsgamodulok követelményeit.

szakmai továbbképzés (*continuing vocational education and training*): míg a szakmai alapképzés szokásosan az iskolarendszerű nappali formában folytatott szakképzésnek feleltethető meg, a szakmai továbbképzés elsődleges

színtere a felnőttképzés; különféle szakmai továbbképzési lehetőségek azonban a felsőoktatásban vagy felnőttoktatásként a közép- és posztsekunder szintű iskolákban, azaz a közoktatásban is elérhetőek a felnőttek számára.

tanulószerződés: egy szakképzésben tanuló és egy gazdálkodó szervezet által kötött szerződés; a tanulószerződés alapján a vállalat gyakorlati képzést nyújt a tanuló számára (a szakképzési program teljes ideje vagy egy része alatt) és rendszeres juttatást fizet a számára. A tanulószerződéses képzés nem alkot önálló képzési útvonalat a szakmai alapképzésben. A szakképzés-politika egyre növekvő mértékben ösztönzi. Amennyiben a gyakorlati képzési idő több mint ötven százalékában gazdálkodó szervezetnél folyik a képzés, az csak tanulószerződés alapján végezhető.

4. MELLÉKLET

Jogszabályok jegyzéke

1991. évi IV. törvény a foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról

1992. évi XXII. törvény a Munka Törvénykönyvéről

1993. évi LXXIX. törvény a közoktatásról

1993. évi LXXVI. törvény a szakképzésről

2001. évi CI. törvény a felnőttképzésről

2003. évi LXXXVI. törvény a szakképzési hozzájárulásról és a képzés fejlesztésének támogatásáról

2005. évi CXXXIX. törvény a felsőoktatásról

Magyar Közlöny (<http://kozlony.magyarorszag.hu/>)

5. MELLÉKLET

Bibliográfia

- Bárány, Botond; Vedovatti, Anildo A. (szerk.) (2010). Volt egyszer egy program. Szakiskolai fejlesztési program 2003-2010. *Szakoktatás*, különszám.. Interneten elérhető: http://www.szakma.hu/letoltheto_anyagok/index.php [idézve: 2011.01.25.].
- Borbély-Pecze, Tibor Bors (szerk.) (2010). *The development of the system of lifelong guidance in Hungary*. [Az életút-támogató pályaorientáció rendszerének bevezetése Magyarországon]. Budapest: Foglalkoztatási és Szociális Hivatal, Interneten elérhető: http://www.afsz.hu/engine.aspx?page=full_tamop_222 [idézve: 2011.01.25.].
- Borbély-Pecze, Tibor Bors; Fülöp, Edit (szerk.) (2008). *Munkaerő-piaci kutatások*. Budapest: Foglalkoztatási és Szociális Hivatal. Interneten elérhető: www.employmentpolicy.hu/engine.aspx?page=tanulmany-konyv [idézve: 2011.01.25.].
- Cedefop (2008a). *Future skill needs in Europe: medium-term forecast: synthesis report focus on 2020*. [Készségigény Európában. Középtávú előrejelzés 2020-ra]. Luxemburg: Kiadóhivatal. Interneten elérhető: http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/4078_en.pdf [idézve: 2011.04.11.].
- Cedefop (2008b). *In the finishing straight: from Copenhagen to Bordeaux*. [Célegyenesben: Koppenhágától Bordeaux-ig]. Thessaloniki: Cedefop. Interneten elérhető: http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/8027_en.pdf [idézve: 2011.02.10.].
- Cedefop (2009a). *Accreditation and quality assurance in vocational education and training: selected European approaches*. [Akkreditáció és minőségbiztosítás a szakképzésben. Néhány európai megközelítés]. Luxemburg: Kiadóhivatal. Interneten elérhető: http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/4089_en.pdf [idézve: 2011.02.11.].
- Cedefop (2009b). *Continuity, consolidation and change: towards a European era of vocational education and training*. [Folytonosság, konszolidáció, változás: a szakképzés európai korszaka felé]. Luxemburg: Kiadóhivatal. (Cedefop Reference series; 73). Interneten elérhető: http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/3055_en.pdf [idézve: 2011.02.10.].
- Cedefop (2009c). *European guidelines for validating non-formal and informal learning*. [Útmutató a nem formális és a formális tanulás validálásához].

- Luxemburg: Kiadóhivatal. Interneten elérhető:
http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/4054_en.pdf [idézve: 2011.02.10.].
- Cedefop (2009d). *Future skill supply in Europe: medium-term forecast up to 2020: synthesis report*. [Készségkínálat Európában: középtávú előrejelzés 2020-ig. Összefoglaló jelentés.] Luxemburg: Kiadóhivatal. Interneten elérhető: http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/4086_en.pdf [idézve: 2011.02.10.].
- Cedefop (2009e). *Modernising vocational education and training: fourth report on vocational training research in Europe: synthesis report*. [A szakképzés modernizációja. Szakképzés kutatás Európában. 4., összefoglaló jelentés.] Luxemburg: Kiadóhivatal. (Cedefop Reference). Interneten elérhető: http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/3043beta_en.pdf [idézve: 2011.02.10.].
- Cedefop (2009f). *The dynamics of qualifications: defining and renewing occupational and educational standards*. [A szakképzettségek dinamikája: a foglalkozási és oktatási sztenderdek meghatározása és megújítása]. Luxemburg: Kiadóhivatal. (Cedefop Panorama). Interneten elérhető: http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/5195_en.pdf [idézve: 2011.02.10.].
- Cedefop (2009g). *The shift to learning outcomes: policies and practices in Europe*. [Elmozdulás a tanulási kimenet felé: szakpolitika és gyakorlat Európában]. Luxemburg: Kiadóhivatal. (Cedefop Reference series; 72). Interneten elérhető: http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/3054_en.pdf [idézve: 2011.02.10.].
- Cedefop (2010a). *A bridge to the future: European policy for vocational education and training 2002-2010*. [Híd a jövőbe: Európai szakképzés-politika 2002-2010.]. Luxemburg: Kiadóhivatal. Interneten elérhető: http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/3058_en.pdf [idézve: 2011.02.10.].
- Cedefop (2010b). *Changing qualifications: a review of qualifications policies and practices*. [Változó szakképesítések: a vonatkozó szakpolitikák és gyakorlatok áttekintése]. Luxemburg: Európai Unió Kiadóhivatala. (Cedefop Reference series; 84). Interneten elérhető: http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/3059_en.pdf [idézve: 2011.02.10.].
- Cedefop (2010c). *Skills supply and demand in Europe: medium-term forecast up to 2020*. [Készségkínálat és kézségszükséglet Európában: középtávú előrejelzés 2020-ig]. Luxemburg: Európai Unió Kiadóhivatala. Interneten elérhető: http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/3052_en.pdf [idézve: 2011.02.10.].
- Cedefop (2010d). *The development of national qualifications frameworks in Europe*. [A nemzeti szakképzési rendszerek fejlődése Európában]. Luxemburg: Kiadóhivatal of the European Union (Working paper, No 8).

- Interneten elérhető: http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/6108_en.pdf [idézve: 2011.04.08.].
- Cedefop (2011a). *Milyen szaktudásra lesz igény az európai munkaerőpiacon?* Thessaloniki: Cedefop. (Tájékoztató). Interneten elérhető: http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/9059_hu.pdf [idézve: 2011.04.11.].
- Cedefop (2011b). *Learning while working: success stories on workplace learning in Europe*. [Tanulni és dolgozni: sikertörténetek a munkahelyi tanulásról Európában]. Luxemburg: Kiadóhivatal of the European Union. Interneten elérhető: <http://www.cedefop.europa.eu/EN/publications/17770.aspx> [idézve: 2011.04.11.].
- Cedefop; International Labour Organisation (2010). *Skills for green jobs: European synthesis report*. [A zöld munkahelyek készségigénye: Európai összefoglaló jelentés]. Luxemburg: Kiadóhivatal. Interneten elérhető: http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/3057_en.pdf [idézve: 2011.02.10.].
- Cedefop; Refernet Magyarország (2009). *Nemzeti szakképzés-politikai jelentés Magyarország 2008: Előrehaladás a szakképzést érintő szakpolitikai prioritási területeken*. Budapest: Oktatásfejlesztési Observatory. Interneten elérhető: http://libserver.cedefop.europa.eu/vetelib/eu/pub/cedefop/eknowvet/2008_TO_HU.pdf [idézve: 2011.02.10.].
- Cedefop; Refernet Magyarország (2010). *Hungary: VET in Europe: country report 2010*. (VET in Europe – Country Reports; 2010). [A szakképzés Magyarországon. ReferNet Országjelentés 2010. (A szakképzés Európában - Országjelentések, 2010.)]. Interneten elérhető: http://libserver.cedefop.europa.eu/vetelib/eu/pub/cedefop/vetreport/2010_CR_HU.pdf [idézve: 2011.02.10.].
- Cedefop; Refernet Magyarország; Oktatásfejlesztési Observatory(2008). *VET policy report: Hungary 2008: progress in the policy priority areas for vocational education and training*. Budapest: Oktatásfejlesztési Observatory, 2008. Interneten elérhető: http://libserver.cedefop.europa.eu/vetelib/eu/pub/cedefop/policyreport/2008_PR_HU [idézve: 2011.02.10.].
- Cedefop; Refernet Magyarország; Oktatásfejlesztési Observatory (2009). *National research report (NRR) Hungary 2009*. [Nemzeti kutatási jelentés - Magyarország 2009] Interneten elérhető: <http://libserver.cedefop.europa.eu/vetelib/2010/73765.pdf> [idézve: 2011.02.10.].
- Cedefop; Refernet Magyarország; Oktatásfejlesztési Observatory (2010). *A bridge to the future: European policy for vocational education and training 2002-2010: national policy report: Hungary*. [Híd a jövőbe: Európai szakképzéspolitika 2002-2010. Nemzeti szakképzéspolitikai jelentés: Magyarország]. Budapest: Oktatásfejlesztési Observatory. Interneten

- elérhető: http://libserver.cedefop.europa.eu/vetelib/2010/vetpolicy/2010_NPR_HU.pdf [idézve: 2011.02.10.].
- Cseres-Gergely, Z.; Hámosi, S. (2009). *Az iskolázottság és a foglalkoztatás kapcsolata nemzetközi összehasonlításban (1999-2005)*. In: Fazekas, K. (szerk.). *Oktatás és foglalkoztatás*. Budapest: MTA Közgazdaságtudományi Intézet, 2009. KTI Könyvek, No 12. 43-61. o. Interneten elérhető: http://econ.core.hu/file/download/ktik/ktik12_07_nemzetkozi.pdf [idézve: 2011.01.25.]
- Európai Bizottság (2010a). *Mozgásban az ifjúság Kezdeményezés a fiatalokban rejlő potenciál felszabadítására az Európai Unióban megvalósítandó intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés érdekében*. (COM(2010) 477 végleges). Interneten elérhető: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0477:FIN:HU:EN:PDF> [idézve: 2011.03.10.].
- Európai Bizottság (2010b). *EURÓPA 2020: Az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés stratégiája*. (COM(2010), 2020 végleges). Interneten elérhető: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:HU:PDF> [idézve: 2011.02.10.]
- Európai Bizottság (2010c). *The Bruges communiqué on enhanced European cooperation in vocational education and training for the period 2011-2020*. [A bruges-i közlemény a szakképzés terén folytatott megerősített európai együttműködésről a 2011–2020-as időszakra vonatkozóan]. Interneten elérhető: http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/vocational/bruges_en.pdf [idézve: 2011.02.10.]
- Európai Bizottság; Eurydice; Eurostat (2009). *Key data on education in Europe 2009*. [A legfontosabb oktatáshoz kapcsolódó adatok Európában]. Brüsszel: Education, Audiovisual and Culture Executive Agency. Interneten elérhető: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/key_data_series/105EN.pdf [utolsó letöltés: 2010.07.15.].
- Európai Parlament ; Európai Unió Tanácsa (2008). *Az Európai Parlament és a Tanács ajánlása (2008. április 23.) az egész életen át tartó tanulás Európai Képesítési Keretrendszerének létrehozásáról*. *Az Európai Unió Hivatalos Lapja*, C 111, 6.5.2008, 1-7. o. Interneten elérhető: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:111:0001:0007:HU:PDF> [idézve: 2011.02.10.].
- Európai Parlament ; Európai Unió Tanácsa (2009). *Az Európai Parlament és a Tanács ajánlása (2009. június 18.) a szakoktatás és szakképzés európai minőségbiztosítási referenciakeretének létrehozásáról (EGT-vonatkozású szöveg)*. *Az Európai Unió Hivatalos Lapja*, C 155, 8.7.2009, 1-10. o. Interneten elérhető: <http://eur-lex.europa.eu>.

- eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:155:0001:0010:HU:PDF [idézve: 2011.02.10.].
- Európai Unió Tanácsa (2004). *Draft Council conclusions on quality assurance in vocational education and training*. [A Tanács következtetései a minőségbiztosításról a szakképzés terén. Tervezet]. Interneten elérhető: http://ec.europa.eu/education/policies/2010/doc/vetquality_en.pdf [idézve: 2011.04.08.]
- Európai Unió Tanácsa (2009a). *A Tanács következtetései (2009. május 12.) az oktatás és képzés terén folytatott európai együttműködés stratégiai keretrendszeréről („Oktatás és képzés 2020”). Az Európai Unió Hivatalos Lapja*, C 119, 28.5.2009, 2-10. o. Interneten elérhető: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:119:0002:0010:HU:PDF> [idézve: 2011.02.10.].
- Európai Unió Tanácsa (2009b). *A Tanács és a tagállamok kormányainak a Tanács keretében üléselő képviselői által elfogadott következtetések a szakoktatás és szakképzés (VET) területén való fokozott európai együttműködés jövőbeni prioritásairól. Az Európai Unió Hivatalos Lapja*, C 18, 24.1.2009, 6-10. o. Interneten elérhető: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:018:0006:0010:HU:PDF> [idézve: 2011.02.10.].
- Európai Unió Tanácsa (2010a). *Europe 2020: a new European strategy for jobs and growth*. In: *European Council 25/26 March 2010: Conclusions*. Brüsszel: Council of the EU (EUCO7/10) [Európa 2020: új stratégia a munkahelyekért és a növekedésért]. Interneten elérhető: <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/10/st00/st00007.en10.pdf> [idézve: 2011.03.10.].
- Európai Unió Tanácsa (2010b). *A Tanács 2010. május 11-i következtetései az egész életen át tartó tanulást támogató kompetenciákról és az „új munkahelyekhez szükséges új készségek” elnevezésű kezdeményezéséről. Az Európai Unió Hivatalos Lapja*, C 135, 2010.05.26., 8-11. o. Interneten elérhető: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:135:%200008:0011:HU:PDF> [idézve: 2011.02.10.].
- Európai Unió Tanácsa (2010c). *Council conclusions on ‘new skills for new jobs: the way forward’*. [A Tanács következtetései az „új készségek és munkahelyek menetrendje” elnevezésű kezdeményezéséről]. Interneten elérhető: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/en/lisa/114962.pdf [idézve: 2011.02.10.].
- Európai Unió Tanácsa (2010d). *A new European strategy for jobs and growth*. In: *European Council 17 June 2010 conclusions*. Brüsszel: Council of the EU,

- 2-6 o. (EUCO13/10). [Új stratégia a munkahelyekért és a növekedésért].
Interneten elérhető: <http://libserver.cedefop.europa.eu/vetelib/2010/74260.pdf> [idézve: 2011.02.10.].
- Európai Unió Tanácsa; Európai Parlament (2009). *European Parliament and Council recommendation on the establishment of a European credit system for vocational education and training (ECVET)*. [Az Európai Parlament és az Európai Tanács ajánlásai az Európai szakoktatási és szakképzési kreditrendszer létrehozásáról]. Interneten elérhető:
<http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/08/st03/st03747-re03.en08.pdf>
[idézve: 2011.02.10.].
- Eurydice (2010). *Az európai oktatási és képzési rendszerek szerkezete Magyarországon 2009/10-es kiadás*. Interneten elérhető:
http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/structures/041_HU_HU.pdf [idézve: 2011.01.25.].
- Fazekas, Károly; Köllő, János; Varga, Júlia (szerk.) (2009). *Green book for the renewal of public education in Hungary*. [Zöld könyv a magyar közoktatás megújításáért. Budapest: Ecostat. Interneten elérhető:
<http://www.econ.core.hu/kiadvany/egyebkiadvanyok.html> [idézve: 2011.01.25.].
- Halász, Gábor; Lannert, Judit (eds.) (2006). *Jelentés a magyar közoktatásról 2006*. Budapest: Országos Közoktatási Intézet. Interneten elérhető:
<http://www.ofi.hu/tudastar/jelentes-magyar/jelentes-magyar-090617-4>
[idézve: 2011.01.25.].
- Juhász, Ágnes; Juhász, Judit; Borbély-Pecze, Tibor Bors (2009). *Munkaerőhiány és kínálati többlet azonos szakképesítéssel rendelkezők körében: a szakképzés lehetőségei*. Budapest: Panta Rhei Social Research Bt.
- Kerékyártó, László; André, Lászlóné (2009). *A szakiskolai szakképzést előkészítő és a felzárkóztató oktatása monitorozás tükrében*. Budapest: Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet. Interneten elérhető:
https://www.nive.hu/index_sec.php [idézve: 2011.01.25.].
- Kézdi, Gábor; Köllő, János; Varga, Júlia (2009). *The failures of 'uncertified' vocational training*. [A szakiskolai képzés hiányosságai]. In: Fazekas, K.; Köllő, J. (eds.). *The Hungarian labour market: review and analysis 2009*. [Munkaerőpiaci tükrök 2009]. Budapest: MTA Közgazdaságtudományi Intézet; Országos Foglalkoztatási Közalapítvány, 95-147. o. Interneten elérhető:
<http://www.econ.core.hu/file/download/mt09/infocus.pdf> [idézve: 2011.01.25.].
- Központi Statisztikai Hivatal (2008). *Munkahelyi képzések*. (Statisztikai Tükör 2008/46). Interneten elérhető: <http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xftp/stattukor/mhelykep.pdf> [idézve: 2011.01.25.].

- Központi Statisztikai Hivatal (2010). *Részvétel a felnőttképzésben*. (Statisztikai Tükör 2010/87). Interneten elérhető:
<http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xftp/stattukor/felnottkepzes0507.pdf>
[idézve: 2011.01.25.]
- A Magyar Köztársaság Kormánya (2005). *Strategy of the Government of the Hungarian Republic on lifelong learning*. [A Magyar Köztársaság kormányának stratégiája az egész életen át tartó tanulásról]. Budapest. Interneten elérhető:
http://klaszterek.tpf.hu/download.php?doc_name=CBI_NLLS/III_strategia_kormany_050921.pdf [idézve: 2011.01.25.]
- A Magyar Köztársaság Kormánya; Oktatási Minisztérium; Foglalkoztatáspolitikai és Munkügyi Minisztérium (2005). *Szakképzés-fejlesztési Stratégia 2013-ig*. Budapest. Interneten elérhető:
http://www.nefmi.gov.hu/letolt/szake/szakkepzesi_strategia_050414.pdf
[idézve: 2011.01.25.]
- Makó, Ágnes (2010). *A pályakezdő szakmunkások munkaerő-piaci helyzete – 2010*. Budapest: MKIK Gazdaság- és Vállalkozáskutató Intézet. Interneten elérhető: http://www.gvi.hu/data/papers/szakiskola_2010_tanulok_tanulmany_100909.pdf [idézve: 2011.01.25.]
- Mártonfi, György (2006). Szakmák, foglalkozások és a gazdaság igényei a változó munkaerőpiacon. *Educatio*, 2006, No 2. 215-231. o. Interneten elérhető: http://www.edu-online.eu/hu/educatio_reszletes.php?id=61
[idézve: 2011.01.25.]
- Mártonfi, György (2007). A szakképzési rendszer és a szakképzés-politika az életpálya és az azt végigkísérő tanulás (LLL) perspektívájából. In: Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet. *Áttekintés az Oktatás és képzés 2010 munkaprogram hazai megvalósításáról az egész életen át tartó tanulás szemszögéből*. Budapest, 31-46. o. Interneten elérhető: http://www.tpf.hu/upload/docs/tudaskozpont/LLL_projekt/Attekintes.pdf [idézve: 2011.01.25.]
- Mártonfi, György (2009). *A középfokú szakképző intézményrendszer átalakulása a 2007. nyári törvénymódosítás után*. Budapest: TÁRKI Társadalomkutatási Intézet -TÁRKI-TUDOK Zrt. Interneten elérhető: http://www.tarki-tudok.hu/file/tanulmanyok/zaro_tanulmany_tiszkesedes.pdf [idézve: 2011.01.25.]
- Mártonfi, György; Sinka, Edit (2009). TISZK-ek, fenntartók, szakképző intézmények. *Iskolakultúra*, 2009/12, 116-130. o.
- MKIK Gazdaság- és Vállalkozáskutató Intézet (2010). *A szakképző iskolat végzettek iránti kereslet es kínálat várható alakulása – 2009*. Budapest: MKIK GVI. Interneten elérhető: <http://www.gvi.hu/data/>

- papers/szakiskola_2009_vallalatok_tanulmany_090814.pdf [idézve: 2011.01.25.].
- Nagy, Gyula (szerk.) (2008). *Jóléti ellátások, szakképzés és munkakínálat*. Budapest: MTA Közgazdaságtudományi Intézet. Interneten elérhető: http://econ.core.hu/file/download/ktik10/ktik10_0_cimnegyed.pdf [idézve: 2011.04.12.].
- Nahalka, István; Vass, Vilmos (2009). *A szakképzés helye, szerepe a magyar oktatás rendszerében az esélyegyenlőtlenségek és a munkaerő-piaci igények szempontjainak figyelembevételével*. Prepared for the 12 March 2009 meeting of the National Public Education Council (Országos Köznevelési Tanács).
- Nemzeti Erőforrás Minisztérium (2010). *Oktatási-Statistikai Évkönyv 2009/2010. Statistical yearbook of education 2009/2010*. Budapest. Interneten elérhető: http://www.nefmi.gov.hu/letolt/statisztika/okt_evkonyv_2009_2010_100907.pdf [idézve: 2011.01.25.].
- OECD (2009). *OECD Factbook 2009: economic, environmental and social statistics*. [OECD Tények könyve 2009: gazdasági, környezetvédelmi és társadalmi statisztikák]. Interneten elérhető: <http://oberon.sourceoecd.org/vl=2501377/cl=18/nw=1/rpsv/factbook2009/06/03/02/index.htm> [utolsó letöltés: 2011.01.25.].
- OECD (2010a). *Education today 2010: OECD perspective*. [Az oktatás ma. 2010.]. Paris: OECD.
- OECD (2010b). *Learning for jobs*. [A munkahelyekre tanulni]. Paris: OECD.
- OECD (2010c). *Trends shaping education: 2010 edition*. [Az oktatást alakító trendek: 2010. évi kiadás]. Paris: OECD.
- Oktatási és Kulturális Minisztérium (2007). *A nem-formális és informális tanulás elismerése Magyarországon. Egy OECD projekt tanulságai*. Budapest. Interneten elérhető: <http://www.nefmi.gov.hu/europai-unio-oktatas/tanulmanyok/tanulmanyok> [idézve: 2011.01.25.].
- Oktatási Minisztérium; Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium (2009). *Education and training 2010 work programme: national report, exploring implementation and progress in Hungary*. [Oktatás és képzés 2010 munkaprogram: nemzeti jelentés a végrehajtásról és előrehaladásról]. Budapest. Interneten elérhető: http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/natreport09/hungary_en.pdf [idézve: 2011.01.25.].
- Szép, Zsófia (2008). *A szakképzés hatékony finanszírozásának lehetőségei. Zárótanulmány*. Pécsi Tudományegyetem, 2008. Interneten elérhető: http://www.ofa.hu/index.php?WG_NODE=WebPageReader&WG_OID=PAGfa9959790d415b838 [utolsó letöltés: 2011.01.25.].

- Török, Balázs (2006). Felnőttkori tanulás – Célok és akadályok. *Educatio*, 2006/2. 333-347. o. Interneten elérhető:
http://www.hier.iif.hu/hu/educatio_reszletes.php?id=61 [idézve: 2011.01.25.].
- Varga, Júlia (2007) Kiből lesz ma tanár? A tanári pálya választásának empirikus elemzése. *Közgazdasági Szemle*, LIV. 07-08. 609-627. o. Interneten elérhető: <http://www.mktudegy.hu/?q=system/files/VargaJ.pdf> [idézve: 2011.04.11.].

6. MELLÉKLET

A szakképzésben érintett legfontosabb szervezetek listája

Minisztériumok és kormányhivatalok

Educatio Kht

<http://educatio.hu>

Egészségügyi Szakképző és Továbbképző Intézet

<http://www.eti.hu>

Közgazgatási és Igazsgügyi Minisztérium

<http://www.kim.gov.hu/>

Központi Statisztikai Hivatal

<http://portal.ksh.hu>

Nemzetgazdasági Minisztérium

<http://www.ngm.gov.hu>

Nemzeti Erőforrás Minisztérium

<http://www.nefmi.gov.hu/>

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség

<http://www.nfu.hu>

Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat

www.munka.hu

Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet

<http://www.nive.hu>

Oktatási Hivatal

<http://www.oh.gov.hu>

Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

<http://www.ofi.hu>

Országos Foglalkoztatási Közalapítvány

<http://www.ofa.hu>

Tempus Közalapítvány

<http://tka.hu/>

VM Vidékfejlesztési, Képzési és Szaktanácsadási Intézet

<http://www.vkszi.hu>

Társadalmi partnerek

Gazdasági és Szociális Tanács

<http://www.mgszt.hu>

Ipartestületek Országos Szövetsége

<http://www.iposz.hu>

Magyar Agrárkamara

<http://www.agrarkamara.hu>

Magyar Kereskedelmi és Iparkamara

<http://www.mkik.hu>

Munkaadók és Gyáriparosok Országos Szövetsége

<http://www.mgyosz.hu>

Országos Érdekegyeztető Tanács

<http://www.szmm.gov.hu/main.php?folderID=13332>

Egyéb szervezetek

Felnőttképzési Akkreditáló Testület

http://www.nive.hu/felnottkepzesi_akkreditacio/fat/index.html

Felnőttképzők Szövetsége

<http://www.fvsz.hu>

Magyar Akkreditációs Bizottság

<http://www.mab.hu/>

Magyar Egyetemi Lifelong Learning Network (MELLearn)

<http://www.melllearn.hu>

Magyar Szakképzési Társaság

<http://www.mszt.iif.hu/>

Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács

<http://www.nfft.hu/>

Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Tanács

<http://www.szmm.gov.hu/main.php?folderID=12002>

Országos Szociálpolitikai Tanács

<http://www.szmm.gov.hu/main.php?folderID=1255&articleID=5327&ctag=articlelist&iid=1&accessible=0>

Pedagógus-továbbképzési Akkreditációs Testületet

<http://www.oh.gov.hu/kozoktatas/pedagogus-tovabbkepzes/pedagogus-tovabbkepzesi>

CEDEFOP

Europái Szakképzés-fejlesztési
Központ

A magyarországi szakképzés rövid áttekintése

Luxemburg:
Az Európai Unió Kiadóhivatala

2011 – VI, 89 o. – 21 x 29.7 cm

ISBN 978-92-896-0820-6
Kat. Szám: TI-31-11-134-HU-C
doi: 10.2801/87548

http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/4103_hu.pdf

Ingyenes – 4103 HU –

a magyarországi szakképzés

rövid áttekintése

A magyarországi szakképzés az 1989-es rendszerváltás óta a folyamatos változás állapotában van. A 2000-es évek két mélyreható reformintézkedést hoztak: bevezetésre került a kompetencia-alapú, moduláris szakképesítési rendszer, amely a tantervek folyamatban lévő megújításával járt együtt, valamint a korábban szélsőségesen szétaprózott intézményi rendszer térségi integrált szakképző központokban (TISZK) koncentrált. Ugyanakkor a fizikai munka alacsony presztízse és az általános képzés lényegesen magasabb megtérülése miatt a fiatalok csak utolsó lehetőségként választják a szakmunkásképzést. A felnőttek tanulási aktivitása tartósan az EU átlag alatt van.

A gazdaság szereplői régóta elégedetlenségüknek adnak hangot a szakmunkásképzés mennyiségét és minőségét illetően. Ennek következtében az elmúlt évtizedben a szakképzés-politika folyamatosan erősítette a társadalmi partnerek, különösen a kamarák szerepét a szakképzésben. A 2010-ben hivatalba lépett új kormány elkötelezett a kamarai szerepvállalás további erősítése mellett, továbbá nagyobb hangsúlyt kíván fektetni a gyakorlati képzésre, miközben a szakképzésbe korábbi életkorban léphetnek be a tanulók. Az erőfeszítések végső célja a szakképzés vonzerejének és a szakképző programokban tanulók arányának növelése.

CEDEFOPEurópai Szakképzés-fejlesztési
Központ

Europe 123, 570 01 Thessaloniki (Pylea), GÖRÖGORSZÁG
PO Box 22427, 551 02 Thessaloniki, GÖRÖGORSZÁG
Tel. +30 2310490111, Fax +30 2310490020, E-mail: info@cedefop.europa.eu

visit our portal www.cedefop.europa.eu

Kiadóhivatal

9 78-92-896-0820-6

9 789289 608206 >